BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LI
C
6
NAPOLI

LI.C.4

CORNELII NEPOTIS

VITÆ

EXCELLENTIVM

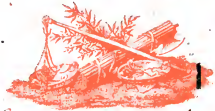
IMPERATORVM

AD VSVM

SERENISSIMI

REGII PRINCIPIS

SICILIARVM.

Cas. del. *Amo. inc.*

NEAPOLI MDCCLXXXV.

EX REGIA TYPOGRAPHIA.

Digitized by Google

CORNELII NEPOTIS
V I T A
ARGVMENTVM, OPERA, TEMPVS HVJVS SCRIPTI

A G. J. Vossio *concinnata*, *Lib.* I. *cap.* XIV. *de Hiſtoricis Latinis*.

Cornelius Nepos, *&* *ante Cæſaris dictaturam*, *&* *eo dictatore*, *&* *poſtea vixit*. *Hieronymus in Chronico Euſebiano refert illum ad annum Auguſti quartum. Nec cuiquam repugnem, colligenti inde, tum demum divulgare ea cœpiſſe opera, quibus maxime inclaruit. Padi erat accola, teſte Plinio lib.* III. *cap.* XVIII. *unde Catullo, epigrammate primo Italus; Auſonio autem, epiſt.* XXIV. *Gallus vocatur. Nempe quia Italia Tranſpadana diceretur Gallia Togata. De urbe patria quidquam ſe habere comperti, negat Elias Vinetus in Auſon. Idyll.* VII. *At Veronenſem fuiſſe, in Leandri Alberti Italia lego, uti & in Coſmographia optimi, atque amiciſſimi quondam viri, Pauli Merulæ. Imo ex Veronenſium hiſtoricorum ſyllabo, (quem doctiſſimus, ampliſſimusque*

que Alexander Becellus, Veronenſis urbis Cancellarius fecit, ac Illuſtriſſimus Comes, Fernandus Nogarola, vir ut genere, ita literarum ſtudio nobiliſſimus, cum V. Cl. Laurentio Pignorio, atque is mecum communicavit) intelligo, natum fuiſſe Nepotem in Hoſtilia, qui Veronenſium vicus eſt, Tacito, Plinio, Caſſiodoro, & Antonino in Itinerario memoratus, hodieque Eccleſiaſticæ Veronenſium juriſdictioni ſubditus. Hiſtoricus hic Ciceronis amicus familiaris a Gellio vocatur lib. XV. *cap.* XXVIII. *Chronica ſcripſiſſe, teſtis eſt idem Gellius lib.* XXVII. CXXI. *In his pro triplici tempore*, ἀδήλῳ, μυθικῷ, καὶ ἱϛορικῷ, (*de quibus ex Varrone & aliis, libro de arte hiſtorica diximus*) *tres videtur ſcripſiſſe libros; ac ſingulis unius temporis narrationem eſſe complexus. Sane tres libros feciſſe Nepotem, quibus omne ævum comprehenderit, liquido teſtatur* ***Catullus*** *initio Hendecaſyllaborum. Nec hiſtoricum tempus ab eo ſolum eſſe tractatum, indicio eſt illud Auſonii:* Apologos Titiani, & Nepotis Chronica, quaſi alios apologos (nam & ipſa inſtar fabularum ſunt) ad nobilitatem tuam miſi. *Item ex eo, quod Tertullianus in Apologetico adverſus gentes (ubi eum inter antiquitatum commendatores diſertim reponit) dicit, haut*

aliud

aliud Saturnum , quam hominem promulgaſſe. Quod etiam Lactantius tradit lib. I. *cap.* XIII. *Reliquit præterea libros illuſtrium virorum, quorum Gellius meminit lib.* XI. *cap.* VIII., *& Servius in* I. *Æneid. Eorum librum* I. XV. *&* XVI. *citat Chariſius. Ex his habemus viginti duos exterarum gentium Imperatores. Ceteris libris egiſſe de Romanis, hæc ejus verba oſtendunt in extrema Hannibalis vita:* Sed nos tempus eſt hujus libri facere finem, & Romanorum explicare Imperatores: quo facilius, collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint, poſſit judicari. *Operis ejus genuina inſcriptio patet ex ultimis hiſce præfationis verbis:* Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro VITAS EXCELLENTIVM IMPERATORVM. *Præter Imperatores ſeorſum exaraſſe librum de Regibus, argumento hæc erunt, quæ Timoleontis vitæ ſubdit:* Hi fere fuere Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges. Namque eos attingere nolumus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ, neque tamen hi admodum ſunt multi. *Externi Imperatores, quos habemus, Æmilii eſſe Probi, a multis creduntur. Qui error inde provenit, quod librario id fuerit nomen, qui vitas eas*

partim ſua, partim patris & matris manu ſcriptas obtulit. Hoc ita eſſe, oſtendunt verſiculi, qui vitis iſtis præmitti in MSiis ſolent. Ac nec Æmilium, nec Theodoſiani ævi quemquam, eorum eſſe librorum auctorem, abunde arguit pura, & Romana dictio. Opinetur aliquis, ut Trogus ab Juſtino, ita ab Æmilio, qui ſub Theodoſio vixit, in compendium eſſe redactum Nepotem. Sed aliud ſuadet operis concinnitas, & illa præfandi ratio, quæ eſt in Epaminondæ vita, ac in Pelopida imprimis, ubi brevitatem juſtam pollicetur. Attamen ſententia hæc, licet erronea, minus periculi habeat, dummodo extra controverſiam maneat, Æmilium omnia de puriſſimis Nepotis fontibus hauſiſſe. Sane Tulliani eſſe ævi ſcriptorem, neque alium quam Nepotem; tum veterum aliquot librorum indicio cognoſcitur; tum etiam, quod ad Pomponium Atticum (cujus idem rogatu de vita Catonis librum ſeci) vitæ iſtæ ſcribantur: utcunque id in quarto Miſcellaneorum ſuorum neget Hieronymus Magius, qui ipſa Nepotis præfatione ſatis refellitur. Accedit & altera ratio. Nam his in libris ea legere eſt, quæ opus hoc ſcriptum eſſe clamant, quo tempore Pompejus, & Cæſar, plus poterant, quam libera in republica expediret. Ea Lambinus loca congeſſit,

ut

ut nihil attineat illa hic reponere. Nec libris iſtis de viris illuſtribus ſolum perſecutus eſt excellentes Imperatores: ſed etiam commentationibus claros. Quod argumentum ſignat B. Hieronymus, præfatione de Scriptoribus Eccleſiaſticis; ubi Nepotem inter eos refert, quorum exemplo acturus ſit de iis, qui ſcribendo claruerunt. Egit autem Nepos, tum de Græcis auctoribus, tum de Latinis. De Græcis, colligo inde, quod in Dionis vita dicat, librum ſe feciſſe de illuſtribus hiſtoricis: in quo inter alia tractarit de Philiſto hiſtorico. De Latinis, argumento ſunt plurima. Nam de Terentio egiſſe, ex Suetonio ſcimus in Terentii vita, Donato perperam tributa. Adhæc primum de vita Ciceronis librum Gellius lib. XV. *cap.* XXVIII. *Eoque ex opere fragmentum Hieronymus adſert epiſt. ad Pammachium. Imo veriſimile eſt, inde eſſe, tum vitam T. Pomponii Attici, quæ extat, tum vitam Catonis, quam iſtis claudit verbis*: Hujus de vita, & moribus, plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſus Catonis ad illud volumen relegamus. *Aperte indicat, eo nunc de Catone brevius ſe agere, quia ſeparatim de eodem ſcripſerit. Ergo vita illa Catonis, quam paucis*

per-

perſtrictam habemus , majoris pars eſt voluminis , in quo Romanorum complurium vitæ continerentur . Reliquit etiam Exemplorum libros , quos citant Gellius lib. VII. *cap.* XVIII. , *& Chariſius lib.* I. *Alia quoque ejuſdem laudant veteres : ſed non item , quæ ad hiſtoriam pertineant . Nam ex epiſtola ejus ad Ciceronem quædam Lactantius adfert lib.* III. *Inſtitut. Divinar. cap.* XV. *Quemadmodum & Ciceronis ad Nepotem epiſtolæ meminit Tranquillus in Julio cap.* LV. *Ammian. Marcellinus initio libri* XXVI. , *ac Priſcianus lib.* VIII. *Imo & ſecundum Ciceronis epiſtolarum librum ad Nepotem Macrobius citat lib.* II. *Saturnal. cap.* I. *Quod ſi quis fragmenta omnia Nepotis deſideret , longe iis colligendis priorum vicit induſtriam Andreas Schottus . Hermolaus Barbarus, caſtigationibus in Plinii lib.* XV. *cap.* XXIX. *cenſet libellum de Viris illuſtribus , qui Plinio tribui ſolet Cornelii Nepotis eſſe , haut Plinii , atque id veteribus codd. adſtrui poſſe , aſſeverat . Etiam Jani hæc Parrhaſii ſententia fuit . Vtrius ſit , dubitari ait Vinetus , nec ea de re ſtatuere quidquam auſus eſt . Imo aliqui , aut Suetonium , aut Tacitum , eſſe auctorem putarunt : ut indicat Giraldus dialogiſmo* XXVI. *Sed omnino ſunt Sexti Aurelii Victoris ; ut ſatis*

tis nunc conſtat ex editione Andreæ Schotti. Non dubito interim, quin pleraque ex Nepote Victor deſumſerit. Nam quod Ludovicus Vives lib. v. *de tradendis diſciplinis, Nepotem ait, de Græcis ſolum ducibus ſcripſiſſe: id ſatis refellitur verbis Nepotis antea adductis. Vir doctiſſimus, Jo: Maria Cataneus, commentario in Plinii librum* IV. *epiſt.* XXVIII., *quæ ad Severum ſcripta eſt, etiam Daretum Phrygium a Nepote tranſlatum arbitratur. Nempe decepit eum vulgaris* ἐπιγραφή. *Attamen & hic aqua hæret Vineto, notis in Auſon. Idyll.* VII. *Negat eſſe, qui certi aliquid de tralatione hac auſit affirmare. Atqui omnes, quibus ullum in hiſce literis judicium eſt, ſatis vident, nec Daretem illum eſſe genuinum, nec dictionem ejus Auguſteam ſapere ætatem; ſed recentiorem multo. Nepotem autem Cæſaris Auguſti ævo obiiſſe, Plinius teſtatur, lib.* IX. *cap.* XXXIX. *Atque hoc fortaſſe impulit Genebrardum, ut putaret, eum nato jam Chriſto ſuperſtitem fuiſſe: qui & Jacobum Gualterium, cum primum tabulas ederet Chronographicas, in eam ſententiam pertraxit. Sed Nepotem eo uſque ætatem prorogaſſe, nemo temere dixerit, qui tanti eum in literis nominis jam Tullii, Attici, Catulli temporibus, fuiſſe cogitarit.*

ELEN-

ELENCHUS

EXCELLENTIVM IMPERATORVM

Quorum Vitæ in hoc Libro continentur.

Miltiades.	Pag. 5.
Themistocles.	17
Aristides.	33
Pausanias.	37
Cimon.	45
Lysander.	51
Alcibiades.	57
Thrasybvlvs.	75
Conon.	81
Dion.	88
Iphicrates.	101
Chabrias.	105

TIMOTHEVS.	110
DATAMES.	116
EPAMINONDAS.	133
PELOPIDAS.	148
AGESILAVS.	155
EVMENES.	167
PHOCION.	187
TIMOLEON.	193
DE REGIBVS.	201
HAMILCAR.	205
HANNIBAL.	211
M. PORCIVS CATO.	229
T. POMPONIVS ATTICVS.	233
Cornelii Nepotis Fragmenta.	265

COR-

Digitized by Google

CORNELII NEPOTIS
VITÆ
EXCELLENTIVM IMPERATORVM.

AVCTORIS PRÆFATIO.

NON dubito fore pleroſque, Attice, qui hoc genus ſcripturæ leve, & non ſatis dignum ſummorum virorum perſonis judicent, cum relatum legent, quis muſicam docuerit Epaminondam; aut in ejus virtutibus commemorari, ſaltaſſe eum commode, ſcienterque tibiis cantaſſe. Sed hi erunt fere, qui expertes litterarum Græcarum, nihil rectum, niſi quod ipſorum moribus conveniat, putabunt. Hi, ſi didicerint, non eadem omnibus eſſe honeſta, atque turpia, ſed omnia majorum inſtitutis judicari; non admirabuntur, nos in Grajorum virtutibus expo-

A nen-

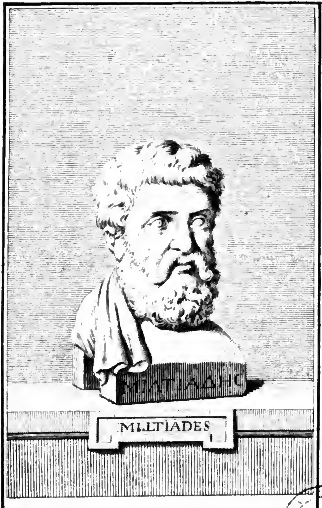
nendis mores eorum ſecutos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Athenienſium ſummo viro, ſororem germanam habere in matrimonio; quippe cum ejus cives eodem uterentur inſtituto: at id quidem noſtris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adoleſcentulis, quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoni tam eſt nobilis vidua, quæ non ad ſcenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari; in ſcenam vero prodire, & populo eſſe ſpectaculo, nemini in eiſdem gentibus fuit turpitudini: quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia atque ab honeſtate remota, ponuntur. Contra ea pleraque noſtris moribus ſunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in convivium? aut cujus materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur? quod mul-

to

to ſit aliter in Græcia : nam neque in convivium adhibetur, niſi propinquorum; neque ſedet niſi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur, quo nemo accedit, niſi propinqua cognatione conjunctus. Sed plura perſequi tum magnitudo voluminis prohibet, tum feſtinatio, ut ea explicem, quæ exorſus ſum. Quare ad propoſitum veniemus, & in hoc exponemus libro Vitas Excellentium Imperatorum.

Digitized by Google

Apud Iulium Ursinum ex marmore

Casanova. *Fiorillo*

POLI

MILTIADES.

I. Miltiades Cimonis filius Athenienſis, cum & antiquitate generis, & gloria majorum, & ſua modeſtia, unus omnium maxime floreret; eaque eſſet ætate, ut non jam ſolum de eo bene ſperare, ſed etiam confidere cives poſſent ſui, talem futurum, qualem cognitum judicarunt: accidit, ut Athenienſes Cherſoneſum colonos vellent mittere. Cujus generis cum magnus numerus eſſet, & multi ejus demigrationis peterent ſocietatem: ex his delecti Delphos deliberatum miſſi ſunt, qui conſulerent Apollinem, quo potiſſimum duce uterentur. Nam tum Thraces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His conſulentibus, nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem ſibi imperatorem ſumerent: id ſi feciſſent, in-

cepta proſpera futura. Hoc oraculi reſponſo, Miltiades cum delecta manu claſſe Cherſoneſum profectus, cum acceſſiſſet Lemnum, & incolas ejus inſulæ ſub poteſtatem redigere vellet Athenienſium, idque ut Lemnii ſua ſponte facerent, poſtulaſſet: illi irridentes reſponderunt, tum id ſe facturos, cum ille domo navibus proficiſcens vento Aquilone veniſſet Lemnum. Hic enim ventus a Septemtrionibus oriens adverſum tenet Athenis proficiſcentibus. Miltiades morandi tempus non habens, curſum direxit quo tendebat, pervenitque Cherſoneſum.

II. Ibi brevi tempore barbarorum copiis disjectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca caſtellis idonea communivit: multitudinem, quam ſecum duxerat, in agris collocavit, crebriſque excurſionibus locupletavit. Neque minus in ea re prudentia, quam felicitate adjutus eſt: nam cum virtute militum devicif-

viciſſet hoſtium exercitus, ſumma æquitate res conſtituit, atque ipſe ibidem manere decrevit. Erat enim inter eos dignitate regia, quamvis carebat nomine: neque id magis imperio, quam juſtitia, conſecutus: neque eo ſecius Athenienſibus, a quibus erat profectus, officia præſtabat. Quibus rebus fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuo imperium obtineret, qui miſerant; quam illorum, cum quibus erat profectus. Cherſoneſo tali modo conſtituta, Lemnum revertitur, & ex pacto poſtulat, ut ſibi urbem tradant. Illi enim dixerant, cum vento Borea domo profectus eo perveniſſet, ſeſe dedituros, ſe autem domum Cherſoneſi habere. Cares, qui tum Lemnum incolebant, etſi præter opinionem res ciciderat, tamen non dicto, ſed ſecunda fortuna adverſariorum capti, reſiſtere auſi non ſunt, atque ex inſula demigrarunt. Pari felicitate ceteras inſulas,

quæ Cyclades nominantur, ſub Athenienſium redegit poteſtatem.

III. Eiſdem temporibus Perſarum Rex Darius, ex Aſia in Europam exercitu trajecto, Scythis bellum inferre decrevit: pontem fecit in Iſtro flumine, qua copias traduceret. Ejus pontis, dum ipſe abeſſet, cuſtodes reliquit principes, quos ſecum ex Ionia, & Æolide duxerat: quibus ſingulis ipſarum urbium perpetua dederat imperia. Sic enim putavit, facillime ſe Græca lingua loquentes, qui Aſiam incolerent, ſub ſua retenturum poteſtate, ſi amicis ſuis oppida tuenda tradidiſſet, quibus, ſe oppreſſo, nulla ſpes ſalutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa cuſtodia crederetur. Hic cum crebri afferrent nuntii, male rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus eſt pontis cuſtodes, ne a fortuna datam occaſionem liberandæ

dæ Græciæ dimitterent. Nam ſi cum his copiis, quas ſecum tranſportaverat, interiiſſet Darius, non ſolum Europam fore tutam, ſed etiam eos, qui Aſiam incolerent Græci genere, liberos a Perſarum futuros dominatione & periculo. Id & facile effici poſſe: ponte enim reſciſſo, regem vel hoſtium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc conſilium cum plerique accederent, Hiſtiæus Mileſius, ne res conficeretur, obſtitit, dicens: non idem ipſis, qui ſummas imperii tenerent, expedire, & multitudini, quod Darii regno ipſorum niteretur dominatio. Quo extincto, ipſos poteſtate expulſos civibus ſuis pœnas daturos. Itaque adeo ſe abhorrere a ceterorum conſilio, ut nihil putet ipſis utilius, quam confirmari regnum Perſarum. Hujus cum ſententiam plurimi eſſent ſecuti, Miltiades non dubitans, tam multis conſciis, ad regis aures conſilia ſua perventura,
Cher-

Cherſoneſum reliquit, ac rurſus Athenas demigravit. Cujus ratio etſi non valuit, tamen magnopere eſt laudanda: cum amicior omnium libertati, quam ſuæ fuerit dominationi.

IV. Darius autem cum ex Europa in Aſiam rediſſet, hortantibus amicis ut Græciam in ſuam redigeret poteſtatem, claſſem quingentarum navium comparavit, eique Datim præfecit, & Artaphernem: hiſque ducenta peditum millia, & decem equitum dedit; cauſſam interſerens, ſe hoſtem eſſe Athenienſibus, quod eorum auxilio Jones Sardeis expugnaſſent, ſuaque præſidia interfeciſſent. Præfecti regii claſſe ad Eubœam appulſa, celeriter Eretriam ceperunt, omneſque ejus gentis cives abreptos, in Aſiam ad regem miſerunt. Inde ad Atticam acceſſerunt, ac ſuas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abeſt ab oppido circiter millia paſſuum decem. Hoc tumultu Athenienſes tam

pro-

propinquo, tamque magno permoti, auxilium nuſquam, niſi a Lacedæmoniis, petiverunt: Philippidemque curſorem ejus generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miſerunt, ut nuntiaret, quam celeri opus eſſet auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præeſſent, in eis Miltiades. Inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus ſe defenderent, an obviam irent hoſtibus, acieque decernerent. Vnus Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore caſtra fierent. Id ſi factum eſſet, & civibus animum acceſſurum, quum viderent de eorum virtute non deſperari: & hoſtes eadem re fore tardiores, ſi animadverterent, auderi adverſus ſe tam exiguis copiis dimicare.

V. Hoc in tempore nulla civitas Athenienſibus auxilio fuit præter Platæenſes; ea mille miſit militum. Itaque horum adventu decem millia armatorum com-

completa ſunt : quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate, quo factum eſt, ut plus, quam collegæ, Miltiades valuerit: ejus enim auctoritate impulſi Athenienſes, copias ex urbe eduxerunt, locoque idoneo caſtra fecerunt: deinde poſtero die ſub montis radicibus, acie e regione inſtructa, nova arte, vi ſumma prælium commiſerunt; namque arbores multis locis erant raræ, hoc conſilio, ut & montium tegerentur altitudine, & arborum tractu equitatus hoſtium impediretur, ne multitudine clauderentur. Datis, etſi non æquum locum videbat ſuis, tamen fretus numero copiarum ſuarum confligere cupiebat: eoque magis, quod priuſquam Lacedæmonii ſubſidio venirent, dimicare utile arbitrabatur. Itaque in aciem peditum centum, equitum decem millia produxit, præliumque commiſit. In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienſes, ut decemplicem numerum hoſtium profliga-

garent: adeoque perterruerunt, ut Perſæ non caſtra, ſed naves peterent. Qua pugna nihil adhuc eſt nobilíus: nulla enim unquam tam exigua manus tantas opes proſtravit.

VI. Cujus victoriæ non alienum videtur, quale præmium Miltiadi ſit tributum, docere; quo facilius intelligi poſſit, eandem omnium civitatum eſſe naturam. Vt enim populi noſtri honores quondam fuerunt rari & tenues, ob eamque cauſſam glorioſi; nunc autem effuſi, atque obſoleti: ſic olim apud Athenienſes fuiſſe reperimus. Nam huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberavit, talis honos tributus eſt in porticu, quæ Pœcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonia, ut in decem prætorum numero prima ejus imago poneretur, iſque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, poſteaquam majus imperium eſt nactus, & largitione

Ma-

Magiſtratuum corruptus eſt, trecentas ſtatuas Demetrio Phalereo decrevit.

VII. Poſt hoc prælium claſſem ſeptuaginta navium Athenienſes eidem Miltiadi dederunt, ut inſulas, quæ barbaros adjuverant, bello perſequeretur: quo imperio pleraſque ad officium redire coegit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum inſulam opibus elatam, cum oratione reconciliare non poſſet; copias e navibus eduxit, urbem operibus clauſit, omnique commeatu privavit; deinde vineis ac teſtudinibus conſtitutis, propius muros acceſſit. Cum jam in eo eſſet, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex inſula conſpiciebatur, neſcio quo caſu, nocturno tempore incenſus eſt: cujus flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus eſt viſa, utriſque venit in opinionem, ſignum a claſſiariis regiis datum. Quo factum eſt, ut & Parii a deditione deterrerentur, & Miltiades timens, ne claſſis

claſſis regia adventaret, incenſis operibus, quæ ſtatuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offenſione civium ſuorum rediret. Accuſatus ergo proditionis, quod cum Parum expugnare poſſet, a rege corruptus infectis rebus a pugna diſceſſiſſet. Eo tempore æger erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipſe pro ſe dicere non poſſet, verba pro eo fecit frater ejus Tiſagoras. Cauſſa cognita, capitis abſolutus pecunia multatus eſt. Eaque lis quinquaginta talentis æſtimata eſt, quantus in claſſem ſumtus factus erat. Hanc pecuniam quod ſolvere non poterat, in vincula publica conjectus eſt, ibique diem obiit ſupremum.

VIII. Hic etſi crimine Pario eſt accuſatus, tamen alia fuit cauſſa damnationis. Nam Athenienſes propter Piſiſtrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, omnium ſuorum civium potentiam extime-

meſcebant, Miltiades multum in imperiis magiſtratibuſque verſatus, non videbatur poſſe eſſe privatus, præſertim cum conſuetudine ad Imperii cupiditatem trahi videretur. Nam Cherſoneſi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannuſque fuerat appellatus, ſed juſtus. Non erat enim vi conſecutus, ſed ſuorum voluntate, eamque poteſtatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui poteſtate ſunt perpetua in ea civitate, quæ libertate uſa eſt. Sed in Miltiade erat cum ſumma humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis eſſet, cui non ad eum aditus pateret; magna auctoritas apud omnes civitates, nobile nomen, laus rei militaris maxima. Hæc populus reſpiciens, maluit eum innoxium plecti, quam ſe diutius eſſe in timore.

Apud Fulvium Ursinum in Gemma

Casanova dis. *Iuliani inc.*

NAPOLI

THEMISTOCLES.

I. THemistocles Neocli F. Athenienſis. Hujus vitia ineuntis adoleſcentiæ magnis ſunt emendata virtutibus: adeo ut anteferatur huic nemo, pauci pares putentur. Sed ab initio eſt ordiendum. Pater ejus Neocles generoſus fuit. Is uxorem Halicarnaſſiam civem duxit, ex qua natus eſt Themiſtocles; qui quum minus eſſet probatus parentibus, quod & liberius vivebat, & rem familiarem negligebat, a patre exheredatus eſt. Quæ contumelia non fregit eum, ſed erexit. Nam quum judicaſſet, ſine ſumma induſtria non poſſe eam extingui, totum ſe dedit reipublicæ, diligentius amicis, famæque ſerviens. Multum in judiciis privatis verſabatur, ſæpe in concionem populi prodibat, nulla res major ſine eo gerebatur, celeriterque, quæ opus erant, reperiebat. Neque

minus in rebus gerendis promtus, quam excogitandis, erat: quod & de inſtantibus (ut ait Thucydides) veriſſime judicabat, & de futuris callidiſſime conjiciebat. Quo factum eſt, ut brevi tempore illuſtraretur.

II. Primus autem gradus fuit capeſſendæ reipublicæ bello Corcyræo: ad quod gerendum prætor a populo factus, non ſolum præſenti bello, ſed etiam reliquo tempore ferociorem reddidit civitatem; nam quum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magiſtratuum quotannis interiret, ille perſuaſit populo, ut ea pecunia claſſis centum navium ædificaretur. Qua celeriter effecta, primum Corcyræos fregit: deinde maritimos prædones conſectando mare tutum reddidit. In quo cum divitiis ornavit, tum etiam peritiſſimos belli navalis fecit Athenienſes. Id quantæ ſaluti fuerit univerſæ Græciæ, bello cognitum eſt Perſico. Nam cum Xer-

Xerxes & mari & terra bellum univerſæ inferret Europæ, cum tantis eam copiis invaſit, quantas neque antea, neque poſtea habuit quiſquam. Hujus enim claſſis mille & ducentarum navium longarum fuit, quam duo millia onerariarum ſequebantur: terreſtres autem exercitus ſeptingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cujus de adventu quum fama in Græciam eſſet perlata, & maxime Athenienſes peti dicerentur, propter pugnam Marathoniam, miſerunt Delphos conſultum, quidnam facerent de rebus ſuis. Deliberantibus Pythia reſpondit, ut mœnibus ligneis ſe munirent. Id reſponſum quo valeret, quum intelligeret nemo, Themiſtocles perſuaſit, conſilium eſſe Apollinis, ut in naves ſe ſuaque conferrent: eum enim a Deo ſignificari murum ligneum. Tali conſilio probato, addunt ad ſuperiores totidem naves triremes;

ſuaque omnia, quæ moveri poterant, partim Salaminem, partim Trœzenem aſportant: arcem ſacerdotibus, paucisque majoribus natu, ac ſacra procuranda tradunt; reliquum oppidum relinquunt.

III. Hujus conſilium pleriſque civitatibus diſplicebat, & in terra dimicari magis placebat. Itaque miſſi ſunt delecti cum Leonida Lacedæmoniorum rege, qui Thermopylas occuparent, longiuſque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hoſtium non ſuſtinuerunt, eoque loco omnes interierunt. At claſſis communis Græciæ trecentarum navium, in qua ducentæ erant Athenienſium, primum apud Artemiſium, inter Eubœam continentemque terram cum claſſiariis regis conflixit: anguſtias enim Themiſtocles quærebat, ne multitudine circumiretur. Hinc etſi pari prælio diſceſſerant, tamen eodem loco non ſunt auſi manere: quod erat periculum, ne, ſi pars navium adverſario-

riorum Eubœam ſuperaſſet, ancipiti præmerentur periculo. Quo factum eſt, ut ab Artemiſio diſcederent, & exadverſum Athenas apud Salamina claſſem ſuam conſtituerent.

IV. At Xerxes, Thermopylis expugnatis, protinus acceſſit aſtu: idque nullis defendentibus, interfectis ſacerdotibus, quos in arce invenerat, incendio delevit. Cujus fama perterriti claſſiarii, quum manere non auderent, & plurimi hortarentur, ut domos ſuas quiſque diſcederent, mœnibuſque ſe defenderent: Themiſtocles unus reſtitit, & univerſos eſſe pares ajebat, diſperſos teſtabatur perituros; idque Eurybiadi Regi Lacedæmoniorum, qui tum ſummæ imperii præerat, fore affirmabat. Quem quum minus, quam vellet, moveret, noctu de ſervis ſuis, quem habuit fideliſſimum, ad regem miſit, ut ei nunciaret ſuis verbis: adverſarios ejus in fuga eſſe; qui ſi di-

ſceſſiſſent, majore cum labore, & longinquiore tempore bellum confecturum, quum ſingulos conſectari cogeretur; quos ſi ſtatim adgrederetur, brevi univerſos oppreſſurum. Hoc eo valebat, ut ingratiis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita, barbarus nihil doli ſubeſſe credens, poſtridie alieniſſimo ſibi loco, contra opportuniſſimo hoſtibus, adeo anguſto mari conflixit, ut ejus multitudo navium explicari non potuerit. Victus ergo eſt magis conſilio Themiſtoclis, quam armis Græciæ.

V. Hic barbarus etſi male rem geſſerat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere poſſet hoſtes. Interim ab eodem gradu depulſus eſt. Nam Themiſtocles verens, ne bellare perſeveraret, certiorem eum fecit, id agi, ut pons, quem ille in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, ac reditu in Aſiam excluderetur; idque ei perſuaſit.

ſit. Itaque qua ſex menſibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Aſiam reverſus eſt: ſeque a Themiſtocle non ſuperatum, ſed conſervatum judicavit. Sic unius viri prudentia Græcia liberata eſt, Europæque ſuccubuit Aſia. Hæc altera victoria, quæ cum Marathonio poſſit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina parvo numero navium maxima poſt hominum memoriam claſſis eſt devicta.

VI. Magnus hoc bello Themiſtocles fuit, neque minor in pace. Cum enim Phaleræo portu neque magno, neque bono Athenienſes uterentur, hujus conſilio triplex Piræei portus conſtitutus eſt: iſque mœnibus circumdatus, ut ipſam urbem dignitate æquipararet, utilitate ſuperaret. Idemque muros Athenienſium reſtituit præcipuo ſuo periculo. Namque Lacedæmonii cauſſam idoneam nacti propter barbarorum excurſiones, qua negarent oporte-

re extra Peloponneſum ullam urbem haberi, ne eſſent loca munita, quæ hoſtes poſſiderent, Athenienſes ædificantes prohibere ſunt conati. Hoc longe alio ſpectabat, atque videri volebant. Athenienſes enim duabus victoriis, Marathonia, & Salaminia, tantam gloriam apud omnes gentes erant conſecuti, ut intelligerent Lacedæmonii de principatu ſibi cum his certamen fore: quare eos quam infirmiſſimos eſſe volebant. Poſtquam autem audierunt muros inſtrui, legatos Athenas miſerunt, qui id fieri vetarent. His præſentibus deſierunt, ac ſe de ea re legatos ad eos miſſuros dixerunt. Hanc legationem ſuſcepit Themiſtocles, & ſolus primo profectus eſt: reliqui legati, ut tum exirent, quum ſatis altitudo muri exſtructa videretur, præcepit: atque ut interim omnes ſervi atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, ſive ſacer eſſet, ſive privatus, ſive publicus:
& un-

& undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum eſt, ut Athenienſium muri ex ſacellis, ſepulcriſque conſtarent.

VII. Themiſtocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad Magiſtratus noluit: & dedit operam, ut quam longiſſime tempus duceret, cauſam interponens, ſe collegas exſpectare. Quum Lacedæmonii quererentur opus nihilominus fieri, eumque ea re conari fallere, interim reliqui legati ſunt conſecuti. A quibus quum audiſſet non multum ſupereſſe munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum acceſſit, penes quos ſummum imperium erat: atque apud eos contendit, falſa his eſſe delata; quare æquum eſſe, illos, viros bonos nobileſque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent: interea ſe obſidem retinerent. Geſtus eſt ei mos, treſque legati functi ſummis honoribus, Athenas miſſi ſunt.

ſunt. Cum his collegas ſuos Themiſtocles juſſit proficiſci, eiſque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quam ipſe eſſet remiſſus. Hos poſtquam Athenas perveniſſe ratus eſt, ad magiſtratum ſenatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrime profeſſus eſt, Athenienſes ſuo conſilio, quod communi jure gentium facere poſſent, deos publicos, ſuoſque patrios ac penates, quo facilius ab hoſte poſſent defendere, muris ſepſiſſe: neque eo, quod inutile eſſet Græciæ, feciſſe: nam illorum urbem, ut propugnaculum, oppoſitam eſſe barbaris, apud quam jam bis claſſis regia feciſſet naufragium: Lacedæmonios autem male & injuſte facere, qui id potius intuerentur, quod ipſorum dominationi, quam quod univerſæ Græciæ utile eſſet: quare, ſi ſuos legatos recipere vellent, quos Athenas miſerant, ſe remitterent; aliter illos nunquam in patriam recepturi.

VIII.

VIII. Tamen non effugit civium ſuorum invidiam: namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, teſtularum ſuffragiis e civitate ejectus, Argos habitatum conceſſit. Hic quum propter multas ejus virtutes, magna cum dignitate viveret, Lacedæmonii legatos Athenas miſerunt, qui eum abſentem accuſarent, quod ſocietatem cum rege Perſarum ad Græciam opprimendam feciſſet. Hoc crimine abſens proditionis eſt damnatus. Id ut audivit, quod non ſatis tutum ſe Argis videbat, Corcyram demigravit. Ibi quum ejus principes civitatis animadvertiſſet timere, ne propter ſe bellum his Lacedæmonii & Athenienſes indicerent; ad Admetum Moloſſorum regem, cum quo ei hoſpitium fuerat, confugit. Huc quum veniſſet, & in præſentia rex abeſſet: quo majore religione ſe receptum tueretur, filiam ejus parvulam arripuit, & cum ea ſe in ſacrarium, quod ſumma colebatur ceremonia,

nia, conjecit. Inde non prius egreſſus eſt, quam rex eum, data dextra, in fidem reciperet, quam præſtitit. Nam quum ab Athenienſibus & Lacedæmoniis expoſceretur, publice ſupplicem non prodidit., monuitque ut conſuleret ſibi: difficile enim eſſe, in tam propinquo loco tuto eum verſari. Itaque Pydnam eum deduci juſſit, & quod ſatis eſſet præſidii dedit. Hac re audita, hic in navem omnibus ignotus aſcendit: quæ quum tempeſtate maxima Naxum ferretur, ubi tum Athenienſium erat exercitus; ſenſit Themiſtocles, ſi eo perveniſſet, ſibi eſſe pereundum. Hac neceſſitate coactus, domino navis quis ſit, aperit: multa pollicens ſi ſe conſervaſſet. At ille clariſſimi viri captus miſericordia, diem noctemque procul ab inſula in ſalo navem tenuit in ancoris, neque quenquam ex ea exire paſſus eſt. Inde Epheſum pervenit, ibique Themiſtoclem exponit: cui ille pro meri-

meritis gratiam poſtea retulit.

IX. Scio pleroſque ita ſcripſiſſe, Themiſtoclem Xerxe regnante in Aſiam tranſiſſe. Sed ego potiſſimum Thucydidi credo, quod ætate proximus erat, qui illorum temporum hiſtoriam reliquerunt, & ejuſdem civitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum veniſſe, atque his verbis epiſtolam miſiſſe: *Themiſtocles veni ad te, qui plurima mala omnium Grajorum in domum tuam intuli, quum mihi neceſſe fuit adverſus patrem tuum bellare, patriamquë meam defendere. Idem multo plura bona feci, poſtquam in tuto ipſe ego, & ille in periculo eſſe cœpit. Nam quum in Aſiam reverti vellet, prœlio apud Salamina facto, literis eum certiorem feci, id agi, ut pons, quem in Helleſponto fecerat, diſſolveretur, atque ab hoſtibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo eſt liberatus. Nunc ad te autem confugi exagitatus a cuncta Græcia, tuam petens ami-*

amicitiam : quam ſi ero adeptus , non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum ille expertus eſt . Ea autem rogo, ut de his rebus , quas tecum colloqui volo, annum mihi temporis des , eoque tranſacto , me ad te venire patiaris .

X. Hujus rex animi magnitudinem admirans , cupienſque talem virum ſibi conciliari , veniam dedit . Ille omne id tempus litteris ſermonique Perſarum dedit : quibus adeo eruditus eſt, ut multo commodius dicatur apud regem verba feciſſe, quam hi poterant, qui in Perſide erant nati. Hic quum multa regi eſſet pollicitus, gratiſſimumque illud, ſi ſuis uti conſiliis vellet, illum Græciam bello oppreſſurum : magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Aſiam rediit , domiciliumque Magneſiæ ſibi conſtituit . Namque hanc urbem ei Rex donaverat , his uſus verbis , quæ ei panem præberet : (ex qua re-

regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant) Lampſacum , unde vinum ſumeret: Myuntem, ex qua obſonium haberet. Hujus ad noſtram memoriam monumenta manſerunt duo: ſepulcrum, prope oppidum, in quo eſt ſepultus: ſtatuæ in foro Magneſiæ. De cujus morte multimodis apud pleroſque ſcriptum eſt. Sed nos eundem potiſſimum Thucydidem auctorem probamus, qui illum ait Magneſiæ morbo mortuum : neque negat fuiſſe famam , venenum ſua ſponte ſumpſiſſe, quum ſe, quæ regi de Græcia opprimenda pollicitus eſſet, præſtare poſſe deſperaret. Idem oſsa ejus clam in Attica ab amicis eſse ſepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditionis eſset damnatus, memoriæ prodidit.

ARI-

Digitized by Google

ARISTIDES.

I. ARistides Lyſimachi filius, Athenienſis, æqualis fere fuit Themiſtocli: itaque cum eo de principatu contendit; namque obtrectarunt inter ſe. In his autem cognitum eſt, quantò antiſtaret eloquentia innocentiæ. Quamquam enim adeo excellebat Ariſtides abſtinentia, ut unus poſt hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine Juſtus ſit appellatus; * tamen a Themiſtocle collabefactus teſtula illa, exilio decem annorum multatus eſt. Qui quidem quum intelligeret reprimi concitatam multitudinem non poſſe, cedenſque animadverteret quendam ſcribentem, ut patria pelleretur, quæſiſſe ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Ariſtides commiſiſſet, cur tanta pœna dignus duceretur? Cui ille reſpondit: ſe ignorare Ariſtidem; ſed ſibi non placere,

quod tam cupide elaboraſſet, ut præter ceteros juſtus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit: nam poſtquam Xerxes in Græciam deſcendit, ſexto fere anno, quam erat expulſus, populi ſcito in patriam reſtitutus eſt.

II. Interfuit autem pugnæ navali apud Salamina, quæ facta eſt prius, quam pœna liberaretur. Idem prætor fuit Athenienſium apud Platæas in prælio, quo Mardonius fuſus, barbarorumque exercitus interfectus eſt. Neque aliud èſt ullum hujus in re militari illuſtre factum, quam hujus imperii memoria; juſtitiæ vero & æquitatis, & innocentiæ multa. In primis, quod ejus æquitate factum eſt, quum in communi claſse eſset Græciæ ſimul cum Pauſania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut ſumma imperii maritimi ab Lacedæmoniis transferretur ad Athenienſes; namque ante id tempus & mari,

mari, & terra duces erant Lacedæmonii: tum autem & intemperantia Pauſaniæ, & juſtitia factum eſt Ariſtidis, ut omnes fere civitates Græciæ ad Athenienſium ſocietatem ſe applicarent, & adverſus barbaros hos duces deligerent ſibi, quo facilius repellerent, ſi forte bellum renovare conarentur.

III. Ad claſſes ædificandas, exercituſque comparandos quantum pecuniæ quæque civitas daret, Ariſtides delectus eſt, qui conſtitueret. Ejus arbitrio quadringena & ſexagena talenta quotannis Delum ſunt collata: id enim commune ærarium eſſe voluerunt. Quæ omnis pecunia poſtero tempore Athenas translata eſt. Hic qua fuerit abſtinentia, nullum eſt certius indicium, quam quod, quum tantis rebus præfuiſſet, in tanta paupertate deceſſit, ut qui efferretur, vix reliquerit. Quo factum eſt, ut filiæ ejus publice alerentur, & de communi ærario dotibus

datis, collocarentur. Deceſſit autem fere poſt annum quartum, quam Themiſtocles Athenis erat expulſus.

Caesar. del. *Cat. inc.*

PAV-

Digitized by Google

PAVSANIAS.

I. PAVSANIAS Lacedæmonius, magnus homo, ſed varius in omni genere vitæ fuit; nam ut virtutibus eluxit, ſic vitiis eſt obrutus. Hujus illuſtriſſimum eſt prælium apud Platæas: namque illo duce Mardonius ſatrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Perſarum & manu fortis & conſilii plenus, cum ducentis millibus peditum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Græcia fugatus eſt, eoque ipſe dux cecidit prælio. Qua victoria elatus plurima miſcere cœpit, & majora concupiſcere. Sed primum in eo eſt reprehenſus, quod ex præda tripodem aureum Delphis poſuiſset, epigrammate ſcripto, in quo erat hæc ſententia: *Suo ductu barbaros apud Platæas eſſe deletos, ejuſque victoriæ ergo Apollini donum de-*

 diſſe.

diſſe. Hos verſus Lacedæmonii exſculpſerunt, neque aliud ſcripſerunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Perſæ erant victi.

II. Poſt id prælium, eumdem Pauſaniam cum claſſe communi Cyprum, atque Helleſpontum miſerunt, ut ex his regionibus barbarorum præſidia depelleret. Pari felicitate in ea re uſus, elatius ſe gerere cœpit, majoreſque appetere res. Nam quum, Byzantio expugnato, cepiſſet complures Perſarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos clam Xerxi remiſit, ſimulans ex vinculis publicis effugiſſe; & cum his Gongylum Eretrienſem, qui litteras Regi redderet, in quibus hæc fuiſſe ſcripta Thucydides memoriæ prodidit: *Pauſanias dux Spartæ, quos Byzantii ceperat, poſtquam propinquos tuos cognovit, tibi muneri miſit; ſeque tecum affinitate conjungi cupit: quare ſi tibi videtur, des ei filiam tuam nuptum.*

nuptum. Id ſi feceris, & Spartam, & ceteram Græciam ſub tuam poteſtatem ſe, adjuvante te, redacturum pollicetur. Horum igitur ſi quid geri volueris, certum hominem ad eum mittas face, cum quo colloquatur. Rex tot hominum ſalute, tam ſibi neceſſariorum, magnopere gaviſus, confeſtim cum epiſtola Artabazum ad Pauſaniam mittit. In qua eum collaudat, ac petit, ne cui rei parcat ad ea perficienda, quæ pollicetur: ſi fecerit, nullius rei a ſe repulſam laturum. Hujus Pauſanias voluntate cognita, alacrior ad rem gerendam factus, in ſuſpicionem cecidit Lacedæmoniorum. In quo facto domum revocatus, accuſatus capitis, abſolvitur; multatur tamen pecunia: quam ob cauſſam ad claſſem remiſſus non eſt.

III. At ille poſt non multo ſua ſponte ad exercitum rediit, & ibi non callida, ſed dementi ratione, cogitata patefecit. Non enim mores patrios ſolum, ſed etiam

cultum, veſtitumque mutavit. Apparatu regio utebatur, veſte Medica: ſatellites Medi & Ægyptii ſequebantur: epulabatur more Perſarum luxurioſius, quam qui aderant, perpeti poſſent: aditum petentibus conveniendi non dabat: ſuperbe reſpondebat, & crudeliter imperabat: Spartam redire nolebat: Golonas, qui locus in agro Troade eſt, ſe contulerat: ibi conſilia cum patriæ, tum ſibi inimica capiebat. Id poſtquam Lacedæmonii reſciverunt, legatos ad eum cum ſcytala miſerunt: in qua more illorum erat ſcriptum, *niſi domum reverteretur, ſe capitis eum damnaturos*. Hoc nuntio commotus, ſperans, ſe etiam pecunia & potentia inſtans periculum poſſe depellere, domum rediit. Huc ut venit, ab ephoris in vincula publica conjectus eſt: licet enim legibus eorum cuivis ephoro hoc facere regi. Hinc tamen ſe expedivit; neque eo magis carebat ſuſpicione; nam opinio manebat,

bat; eum cum rege habere ſocietatem. Eſt genus quoddam hominum, quod *Helotes* vocatur, quorum magna multitudo agros Lacedæmoniorum colit, ſervorumque munere fungitur; hos quoque ſollicitare ſpe libertatis exiſtimabatur. Sed quod harum rerum nullum erat apertum crimen, quo argui poſſet, non putabant de tali tamque claro viro ſuſpicionibus oportere judicari: ſed exſpectandum, dum ſe ipſa res aperiret.

IV. Interim Argilius quidam adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore Venereo dilexerat, quum epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, eique in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de ſe eſſe ſcriptum, quod nemo eorum rediiſſet, qui ſuper tali cauſa eodem miſſi erant: vincula epiſtolæ laceravit, ſignoque detracto, cognovit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundum. Erant in eadem epiſtola, quæ ad ea pertinebant, quæ inter regem, Pauſa-

niam-

niamque convenerant. Has ille litteras ephoris tradidit. Non eſt prætereunda gravitas Lacedæmoniorum hoc loco; nam ne hujus quidem indicio impulſi ſunt, ut Pauſaniam comprehenderent: neque prius vim adhibendam putaverunt, quam ſe ipſe indicaſſet. Itaque huic indici, quid fieri vellent, præceperunt. Fanum Neptuni eſt Tænari, quod violari nefas putant Græci. Eo ille index confugit: in ara conſedit. Hanc juxta locum fecerunt ſub terra, ex quo poſſet audiri, ſi quis quid loqueretur cum Argilio. Huc ex ephoris quidam deſcenderunt. Pauſanias, ut audivit, Argilium confugiſſe in aram, perturbatus eo venit: quem quum ſupplicem Dei videret in ara ſedentem, quærit, cauſæ quid ſit tam repentino conſilio. Huic ille, quid ex litteris comperiſſet, aperit. Tanto magis Pauſanias perturbatus orare cœpit, ne enuntiaret, nec ſe, meritum de illo optime, proderet. Quod ſi eam veniam ſibi de-

dediſſet, tantiſque implicitum rebus ſublevaſſet, magno eſſe ei præmio futurum.

V. His rebus ephori cognitis, ſatius putaverunt in urbe eum comprehendi. Quo quum eſſent profecti, & Pauſanias placato Argilio, ut putabat, Lacedæmonem reverteretur; in itinere, quum jam in eo eſſet, ut comprehenderetur, e vultu cujuſdam ephori, qui eum admonere cupiebat, inſidias ſibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui ſequebantur, in ædem Minervæ, quæ Chalciœcus vocatur, confugit. Hinc ne exire poſſet, ſtatim ephori valvas ejus ædis obſtruxerunt, tectumque ſunt demoliti, quo facilius ſub divo interiret. Dicitur eo tempore matrem Pauſaniæ vixiſſe, eamque jam magno natu, poſtquam de ſcelere filii comperit, in primis, ad filium claudendum, lapidem ad introitum ædis attuliſse. Sic Pauſanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic quum ſemianimis

de

de templo elatus eſset, confeſtim animam efflavit. Cujus mortui corpus quum eodem nonnulli dicerent inferri oportere; quo hi, qui ad ſupplicium eſsent dati; diſplicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde poſterius Dei Delphici reſponſo erutus, atque eodem loco ſepultus, ubi vitam poſuerat.

CI-

Digitized by Google

Apud Fulvium Vrsinum in numismate æreo.

Casanova del. *Cataneo inc.*

Digitized by Google

CIMON.

I. CImon Miltiadis filius Athenienſis, duro admodum initio uſus eſt adoleſcentiæ. Nam quum pater ejus litem æſtimatam populo ſolvere non potuiſset, ob eamque cauſam in vinculis publicis deceſſiſset, Cimon eadem cuſtodia tenebatur, neque legibus Athenienſibus emitti poterat, niſi pecuniam, qua pater multatus eſset, ſolviſset. Habebat autem in matrimonio ſororem germanam ſuam, nomine Elpinicem, non magis amore, quam more, ductus: nam Athenienſibus licet eodem patre natas uxores ducere. Hujus conjugii cupidus Callias quidam, non tam generoſus, quam pecunioſus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam ſibi uxorem daret: id ſi impetraſset, ſe pro illo pecuniam ſoluturum. Is quum talem conditionem aſpernare-

naretur, Elpinice negavit, ſe paſsuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire, quoniam prohibere poſset; ſeque Calliæ nupturam, ſi ea, quæ polliceretur, præſtitiſset.

II. Tali modo cuſtodia liberatus Cimon, celeriter ad principatum pervenit. Habebat enim ſatis eloquentiæ, ſummam liberalitatem, magnam prudentiam cum juris civilis, tum rei militaris, quod cum patre a puero in exercitibus fuerat verſatus. Itaque hic & populum urbanum in ſua tenuit poteſtate, & apud exercitum plurimum valuit auctoritate. Primum imperator apud flumen Strymona magnas copias Thracum fugavit, oppidum Amphipolim conſtituit, eoque decem millia Athenienſium in coloniam miſit. Idem iterum apud Mycalen Cypriorum, & Phœnicum ducentarum navium claſsem devictam cepit. Eodemque die pari fortuna in terra uſus eſt. Namque hoſtium navibus captis, ſtatim ex

claſse

claſſe copias ſuas eduxit, barbarorum uno concurſu maximam vim proſtravit. Qua victoria magna præda potitus, quum domum reverteretur, quod jam nonnullæ inſulæ, propter acerbitatem imperii, defecerant, bene animatas confirmavit, alienatas ad officium redire coegit. Scyrum, quam eo tempore Dolopes incolebant, quod contumacius ſe geſſerat, vacuefecit, ſeſſores veteres urbe inſulaque ejecit, agros civibus diviſit, Thaſios opulentia fretos ſuo adventu fregit. His ex manubiis Athenarum arx, qua ad meridiem vergit, eſt ornata.

III. Quibus rebus quum unus in civitate maxime floreret, incidit in eandem invidiam, quam pater ſuus, ceterique Athenienſium principes: nam teſtarum ſuffragiis, quod illi oſtraciſmum vocant, decem annorum exilio mulctatus eſt. Cujus facti celerius Athenienſes, quam ipſum pœnituit. Nam quum ille forti animo in-

vidiæ

vidiæ ingratorum civium ceſſiſset, bellumque Lacedæmonii Athenienſibus indixiſsent, confeſtim notæ ejus virtutis deſiderium conſecutum eſt. Itaque poſt annum quintum, quo expulſus erat, in patriam revocatus eſt. Ille, quod hoſpitio Lacedæmoniorum utebatur, ſatius exiſtimans contendere Lacedæmonem, ſua ſponte eſt profectus, pacemque inter duas potentiſſimas civitates conciliavit. Poſt, neque ita multo, Cyprum cum ducentis navibus imperator miſſus, quum ejus majorem partem inſulæ deviciſset, in morbum implicitus, in oppido Citio eſt mortuus.

IV. Hunc Athenienſes non ſolum in bello, ſed in pace, diu deſideraverunt. Fuit enim tanta liberalitate, quum compluribus locis prædia, hortoſque haberet, ut nunquam in eis cuſtodem impoſuerit fructus ſervandi gratia, ne quis impediretur, quominus ejus rebus, quibus quiſque vellet, frueretur. Semper eum pediſse-

diſſequi cum nummis ſunt ſecuti, ut, ſi quis opis ejus indigeret, haberet, quod ſtatim daret, ne differendo videretur negare. Sæpe, quum aliquem offenſum fortuna videret minus bene veſtitum, ſuum amiculum dedit. Quotidie ſic cœna ei coquebatur, ut quos invocatos vidiſſet in foro, omnes devocaret: quod facere nullum diem prætermittebat. Nulli fides ejus, nulli opera, nulli res familiaris defuit: multos locupletavit: complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur, non reliquiſſent, ſuo ſumptu extulit. Sic ſe gerendo, minime eſt mirandum, ſi & vita ejus fuit ſecura, & mors acerba.

Digitized by Google

Casanova dis. *Giomignani inc.*

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

LYSANDER.

I. LYSANDER Lacedæmonius, magnam reliquit ſui famam, magis felicitate, quam virtute partam. Athenienſes enim in Peloponneſios ſexto & viceſimo anno bellum gerentes confeciſſe, apparet. Id qua ratione conſecutus ſit, latet. Non enim virtute ſui exercitus, ſed immodeſtia factum eſt adverſariorum: qui quod dicto audientes imperatoribus ſuis non erant, diſpalati in agris, relictis navibus, in hoſtium venerunt poteſtatem. Quo facto Athenienſes ſe Lacedæmoniis dediderunt. Hac victoria Lyſander elatus, quum antea ſemper factioſus, audaxque fuiſſet, ſic ſibi indulſit, ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervenerint: nam quum hanc cauſam Lacedæmonii dictitaſſent ſibi eſſe belli, ut Athenienſium impotentem dominationem

refringerent, poſtquam apud Ægos flumen Lyſander claſſis hoſtium eſt potitus, nihil aliud molitus eſt, quam ut omnes civitates in ſua teneret poteſtate, quum id ſe Lacedæmoniorum cauſa facere ſimularet. Namque undique, qui Athenienſium rebus ſtuduiſſent, ejectis, decem delegerat in unaquaque civitate, quibus ſummum imperium poteſtatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, niſi qui aut ejus hoſpitio contineretur, aut ſe illius fore proprium fide confirmarat.

II. Ita decemvirali poteſtate in omnibus urbibus conſtituta, ipſius nutu omnia gerebantur: cujus de crudelitate ac perfidia ſatis eſt, unam rem, exempli gratia, proferre, ne de eodem plura enumerando defatigemus lectores. Victor ex Aſia quum reverteretur, Thaſumque divertiſſet; quod ea civitas præcipua fide fuerat erga Athenienſes, proinde ac ſi iidem

iidem firmiſſimi ſolerent eſſe amici, qui conſtantes fuiſſent inimici, eam pervertere concupivit: vidit autem, niſi in eo occultaſſet voluntatem, futurum, ut Thaſii dilaberentur, conſulerentque rebus ſuis * * *

III. Itaque decemviralem ſuam poteſtatem ſui ab illo conſtitutam ſuſtulerunt, quo dolore incenſus iniit conſilia, reges Lacedæmoniorum tollere; ſed ſentiebat, id ſe ſine ope deorum facere non poſſe, quod Lacedæmonii omnia ad oracula referre conſueverant. Primum Delphos corrumpere eſt conatus. Quum id non potuiſſet, Dodonam adortus eſt. Hinc quoque repulſus, dixit ſe vota ſuſcepiſſe, quæ Jovi Ammoni ſolveret: exiſtimans, ſe Afros facilius corrupturum. Hac ſpe quum profectus eſſet in Africam, multum eum antiſtites Jovis fefellerunt: nam non ſolum corrumpi non potuerunt, ſed etiam Legatos Lacedæmona miſerunt, qui Lyſandrum accuſarent, quod ſacerdotes

fani corrumpere conatus eſſet. Accuſatus hoc crimine, judicumque abſolutus ſententiis, Orchomeniis miſſus ſubſidio, occiſus eſt a Thebanis apud Haliartum. Quam vere de eo foret judicatum, oratio indicio fuit, quæ poſt mortem in domo ejus reperta eſt, in qua ſuadet Lacedæmoniis, ut regia poteſtate diſſoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum: ſed ita ſcripta, ut deorum videretur congruere ſententiæ, quam ille ſe habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. Hanc ei ſcripſiſſe Cleon Halicarnaſſeus dicitur.

IV. Atque hoc loco non eſt prætereundum factum Pharnabazi, ſatrapis regii: nam quum Lyſander præfectus claſſis in bello multa crudeliter avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur, ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit a Pharnabazo, ut ad ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociosque

que tractaſſet, deque ea re accurate ſcriberet; magnam enim ejus auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum fert laudibus. Quem quum legiſſet probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, tanta ſimilitudine, ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit, in quo accuratiſſime ejus avaritiam perfidiamque accuſaret. Hinc Lyſander domum quum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quæ voluerat, dixerat, teſtimonii loco librum a Pharnabazo datum tradidit. Hunc, ſubmoto Lyſandro, quum ephori cognoſſent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator.

Apud Fulvium Urſinum in Gemma

Casanova dis. Guerra inc.

NAPOLI

Digitized by Google

ALCIBIADES.

I. ALCIBIADES Cliniæ filius Athenienſis. In hoc natura, quid efficere poſſit, videtur experta. Conſtat enim inter omnes, qui de eo memoriæ prodiderunt, nihil eo fuiſſe excellentius, vel in vitiis, vel in virtutibus. Natus in ampliſſima civitate, ſummo genere, omnium ætatis ſuæ multo formoſiſſimus, ad omnes res aptus, conſiliique plenus: namque imperator fuit ſummus & mari & terra; diſertus, ut inprimis dicendo valeret: quod tanta erat commendatio oris atque orationis, ut nemo ei dicendo poſſet reſiſtere: dives; quum tempus poſceret, laborioſus, patiens, liberalis, ſplendidus, non minus in vita, quam victu: affabilis, blandus, temporibus callidiſſime inſerviens. Idem, ſimul ac ſe remiſerat, neque cauſa ſuberat, quare animi laborem perferret, luxurio-

xurioſus, diſſolutus, libidinoſus, intemperans reperiebatur: ut omnes admirarentur, in uno homine tantam ineſſe diſſimilitudinem, tamque diverſam naturam.

II. Educatus eſt in domo Periclis (privignus enim ejus fuiſſe dicitur) eruditus a Socrate. Socerum habuit Hipponicum, omnium Græcæ linguæ eloquentia ditiſſimum; ut ſi ipſe fingere vellet, neque plura bona reminiſci, neque majora poſſet conſequi, quam vel fortuna vel natura tribuerat. Ineunte adoleſcentia amatus eſt a multis more Græcorum: in eis a Socrate, de quo mentionem facit Plato in ſympoſio; namque eum induxit commemorantem, ſe pernoctaſſe cum Socrate, neque aliter ab eo ſurrexiſſe, ac filius a parente debuerit. Poſteaquam robuſtior eſt factus, non minus multos amavit, in quorum amore, quoad licitum eſt, odioſa multa delicate jocoſeque fecit, quæ referremus, niſi majora potioraque haberemus.

III. Bel-

III. Bello Peloponneſiaco hujus conſilio atque auctoritate Athenienſes bellum Syracuſanis indixerunt : ad quod gerendum ipſe dux delectus eſt. Duo præterea collegæ dati, Nicias, & Lamachus. Id quum appararetur, prius quam claſſis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, dejicerentur, præter unum, qui ante januam erat Andocidi. Itaque ille poſtea Mercurius Andocidis vocitatus eſt. Hoc quum appareret, non ſine magna multorum conſenſione eſse factum, quod non ad privatam, ſed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor eſt injectus, ne qua repentina vis in civitate exiſteret, quæ libertatem opprimeret populi. Hoc maxime convenire in Alcibiadem videbatur, quod & potentior & major quam privatus, exiſtimabatur. Multos enim liberalitate devinxerat, plures etiam opera forenſi ſuos reddiderat. Quare fiebat, ut

omnium

omnium oculos, quotieſcumque in publicum prodiſſet, ad ſe converteret, neque ei par quiſquam in civitate poneretur. Itaque non ſolum ſpem in eo habebant maximam, ſed etiam timorem, quod & obeſse plurimum & prodeſse poterat. Aſpergebatur etiam infamia, quod in domo ſua facere myſteria dicebatur: quod nefas erat more Athenienſium: idque non ad religionem, ſed ad conjurationem pertinere exiſtimabatur.

IV. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed inſtabat tempus ad bellum proficiſcendi. Id ille metuens, neque ignorans civium ſuorum conſuetudinem, poſtulabat, ut, ſi quid de ſe agi vellent, potius de præſente quæſtio haberetur, quam abſens invidiæ crimine accuſaretur. Inimici vero ejus quieſcendum in præſenti, quia noceri non poſse intelligebant, & illud tempus expectandum decreverunt, quo exiſset: ut ſic

ſic abſentem aggrederentur, itaque fecerunt. Nam poſtquam in Siciliam cum perveniſſe crediderunt, abſentem, quod ſacra violaſset, reum fecerunt; qua de re quum ei nuntius a magiſtratu in Siciliam miſsus eſset, ut domum ad cauſſam dicendam rediret, eſsetque in magna ſpe provinciæ bene adminiſtrandæ, non parere noluit, & in trierem, quæ ad eum erat deportandum miſsa, aſcendit, ac Thurios in Italiam pervectus, multa ſecum reputans de immoderata civium ſuorum licentia, crudelitateque erga nobiles, utiliſſimum ratus impendentem evitare tempeſtatem, clam ſe a Cuſtodibus ſubduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Poſtquam autem ſe capitis damnatum, bonis publicatis, audivit, &, id quod uſu venerat, Eumolpidas ſacerdotes a populo coactos, ut ſe devoverent, ejuſque devotionis quo teſtatior eſset memoria, exemplum

plum in pila lapidea inciſum, eſse poſitum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipſe prædicare conſueverat, non adverſus patriam, ſed inimicos ſuos bellum geſſit, quod iidem hoſtes eſsent civitati. Nam quum intelligerent, ſe plurimum prodeſse poſse reipublicæ, ex ea ejeciſse, pluſque iræ ſuæ, quam utilitati communi paruiſse. Itaque hujus conſilio Lacedæmonii cum Perſarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt; præſidioque perpetuo ibi poſito in obſidione Athenas tenuerunt. Ejuſdem opera Ioniam a ſocietate averterunt Athenienſium; quo facto multo ſuperiores bello eſse cœperunt.

V. Neque vero his rebus tam amici Alcibiadi ſunt facti, quam timore ab eo alienati: nam quum acerrimi viri præſtantem prudentiam in omnibus rebus cognoſcerent, pertimuerunt, ne caritate patriæ ductus aliquando ab ipſis deſciſceret, & cum

& cum ſuis in gratiam rediret. Itaque tempus ejus interficiundi quærere inſtituerunt. Id Alcibiadi diutius celari non potuit. Erat enim ea ſagacitate, ut decipi non poſset, præſertim quum animum attendiſset ad cavendum. Itaque ad Tiſsaphernem præfectum regis Darii ſe contulit. Cujus quum in intimam amicitiam perveniſset, & Athenienſium, male geſtis in Sicilia rebus, opes ſeneſcere, contra Lacedæmoniorum creſcere videret: initio cum Piſandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per internuntios colloquitur, & de reditu ſuo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, ſenſu, populi potentiæ non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc deſtitutus, primum per Thraſybulum Lycei filium ab exercitu recipitur, prætorque fit apud Samum: poſt ſuffragante Theramène populiſcito reſtituitur, parique abſens imperio præficitur, ſimul cum Thraſybulo

& The-

& Theramene. Horum in imperio tanta commutatio rerum facta eſt, ut Lacedæmonii, qui paullo ante victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim erant quinque prœliis terreſtribus, tribus navalibus: in quibus ducentas naves triremes amiſerant, quæ captæ in hoſtium venerant poteſtatem. Alcibiades ſimul cum collegis receperat Ioniam, Helleſpontum, multas præterea urbes Græcas, quæ in ora ſitæ ſunt Aſiæ: quarum expugnarant complures; in his Byzantium: neque minus multas conſilio ad amicitiam adjunxerant, quod in captos clementia fuerant uſi. Inde præda onuſti, locupletato exercitu, maximis rebus geſtis, Athenas venerunt.

VI. His quum obviam univerſa civitas in Piræeum deſcendiſset, tanta fuit omnium expectatio viſendi Alcibiadis, ut ad ejus triremem vulgus conflueret, perinde ac ſi ſolus adveniſset. Sic enim po-

pulo

pulo erat perſuaſum, & adverſas ſuperiores, & præſentes ſecundas res accidiſse ejus opera. Itaque & Siciliæ amiſsum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ ſuæ tribuebant, quod talem virum e civitate expuliſsent. Neque id ſine cauſa arbitrari videbantur: nam poſtquam exercitui præeſse cœperat, neque terra, neque mari hoſtes pares eſse potuerant. Hic ut navi egreſsus eſt, quamquam Theramenes & Thraſybulus eiſdem rebus præfuerant, ſimulque venerant in Piræeum, tamen illum unum omnes proſequebantur, & id quod nunquam antea uſuvenerat, niſi Olympiæ victoribus, coronis aureis æneisque vulgo donabatur. Ille lacrimans talem benevolentiam civium ſuorum accipiebat, reminiſcens priſtini temporis acerbitatem. Poſtquam aſtu venit, concione advocata ſic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin ejus caſum lacrimarit, inimicumque his ſe oſtenderit, quorum

E ope-

opera Patria pulſus fuerat, proinde ac ſi alius populus, non ille ipſe, qui tum flebat, eum ſacrilegii damnaſset. Reſtituta ergo huic ſunt publice bona: iidemque illi Eumolpidæ Sacerdotes rurſus reſacrare ſunt coacti, qui eum devoverant: pilæque illæ, in quibus devotio fuerat ſcripta, in mare præcipitatæ.

VII. Hæc Alcibiadi lætitia non nimis fuit diuturna: nam quum ei omnes eſsent honores decreti, totaque reſpublica domi bellique tradita, ut unius arbitrio gereretur; & ipſe poſtulaſset, ut duo ſibi collegæ darentur, Thraſybulus & Adimantus, neque id negatum eſset: claſse jam in Aſiam profectus, quod apud Cymen minus ex ſententia rem geſserat, in invidiam recidit. Nihil enim eum non efficere poſse ducebant. Ex quo fiebat, ut omnia minus proſpere geſta ejus culpæ tribuerent, quum eum aut negligenter, aut malitioſe feciſse loquerentur,

ſicut

ſicut tum accidit : nam corruptum a rege capere Cymen noluiſſe , arguebant . Itaque huic maxime putamus malo fuiſſe, nimiam opinionem ingenii atque virtutis. Timebatur enim non minus , quam diligebatur ; ne ſecunda fortuna, magniſque opibus , tyrannidem concupiſceret . Quibus rebus factum eſt , ut abſenti magiſtratum abrogarent , & alium in ejus locum ſubſtituerent . Id ille ut audivit, domum reverti noluit, & ſe Pactyen contulit , ibique tria caſtella communivit , Bornos , Byſanthen , Neontichos : manuque collecta primus Græciæ civitatis in Thraciam introiit , gloriofius exiſtimans barbarorum præda locupletari, quam Grajorum . Qua ex re creverat cum fama tum opibus , magnamque amicitiam ſibi cum quibuſdam regibus Thraciæ pepererat.

VIII. Neque tamen a caritate patriæ potuit recedere : nam quum apud Ægos flumen Philocles prætor Athenienſium claſ-

ſem conſtituiſſet ſuam, neque longe abeſſet Lyſander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quam diutiſſime duceret, quod ipſis pecunia a rege ſuppeditabatur, contra Athenienſibus exhauſtis, præter arma & naves, nihil erat ſuper: Alcibiades ad Athenienſium venit exercitum, ibique præſente vulgo agere cœpit: ſi vellent, ſe coacturum Lyſandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eo nolle confligere claſſe, quod pedeſtribus copiis plus quam navibus valerent: ſibi autem eſſe facile, Seuthen regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto, neceſſario aut claſſe conflicturos, aut bellum compoſituros. Id etſi vere dictum Philocles animadvertebat, tamen poſtulata facere noluit, quod ſentiebat, ſe, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum: & ſi quid ſecundi eveniſſet, nullam in ea re ſuam partem fore: contra

ea,

ea, ſi quid adverſi accidiſſet, ſe unum ejus delicti futurum reum. Ab hoc diſcedens Alcibiades, quoniam inquit, victoriæ patriæ repugnas, illud moneo, juxta hoſtes caſtra habeas nautica: periculum eſt enim, ne immodeſtia militum noſtrorum occaſio detur Lyſandro noſtri opprimendi exercitus. Neque ea res illum fefellit; nam Lyſander, quum per ſpeculatores comperiſſet, vulgum Athenienſium in terram prædatum exiſſe, naveſque pæne inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimiſit, eoque impetu totum bellum delevit.

IX. At Alcibiades victis Athenienſibus non ſatis tuta eadem loca ſibi arbitratus, penitus in Thraciam ſe ſupra Propontidem abdidit, ſperans ibi facillime ſuam fortunam occuli poſſe: falſo: nam Thraces poſtquam eum cum magna pecunia veniſſe ſenſerunt, inſidias ei fecerunt; qui ea, quæ apportavit, abſtulerunt, ipſum capere non potuerunt. Ille cernens nul-

lum locum ſibi tutum in Græcia propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Aſiam tranſiit, quem quidem adeo ſua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet: namque ei Grunium dederat in Phrygia caſtrum, ex quo quinquagena talenta vectigalis capiebat. Qua fortuna Alcibiades non erat contentus, neque Athenas victas Lacedæmoniis ſervire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam omni ferebatur cogitatione; ſed videbat id ſine rege Perſarum non poſſe fieri: ideoque eum amicum ſibi cupiebat adjungi: neque dubitabat facile ſe conſecuturum, ſi modo ejus conveniundi habuiſſet poteſtatem: nam Cyrum fratrem ei bellum clam parare, Lacedæmoniis adjuvantibus, ſciebat: id ſi ei aperuiſſet, magnam ſe ab eo initurum gratiam videbat.

X. Hæc quum moliretur, peteretque a Pharnabazo, ut ad regem mitteretur,

co-

eodem tempore Critias, ceterique tyranni Athenienſium certos homines ad Lyſandrum in Aſiam miſerunt, qui eum certiorem facerent, *niſi Alcibiadem ſuſtuliſſet, nihil earum rerum fore ratum, quas ipſe Athenis conſtituiſſet. Quare ſi ſuas res geſtas manere vellet, illum perſequeretur*. His Laco rebus commotus ſtatuit, accuratius ſibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo renuntiat, quæ regi cum Lacedæmoniis eſſent, irrita futura, niſi Alcibiadem vivum, aut mortuum tradidiſſet. Non tulit hoc ſatrapes, & violare clementiam, quam regis opes minui, maluit. Itaque miſit Syſamithren, & Bagæum ad Alcibiadem interficiendum, quum ille eſſet in Phrygia, iterque ad regem compararet. Miſſi, clam vicinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotium, ut eum interficiant. Illi quum eum ferro aggredi non auderent, noctu ligna contulerunt circa caſam eam, in qua quie-

ſcebat, eamque ſuccenderunt: ut incendio conficerent, quem manu ſuperari poſſe diffidebant. Ille autem ut ſonitu flammæ eſt excitatus, etſi gladius ei erat ſubductus, familiaris ſui ſubalare telum eripuit: namque erat cum eo quidam ex Arcadia hoſpes, qui nunquam diſcedere voluerat. Hunc ſequi ſe jubet, & id quod in præſentia veſtimentorum fuit, arripit. His in ignem ejectis, flammæ vim tranſiit. Quem ut barbari incendium effugiſſe eminus viderunt, telis miſſis interfecerunt, caputque ejus ad Pharnabazum retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere conſuerat, muliebri ſua veſte contectum, ædificii incendio mortuum cremavit, quod ad vivum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit ſupremum.

XI. Hunc infamatum a pleriſque, tres graviſſimi hiſtorici ſummis laudibus extulerunt:

tulerunt: Thucydides, qui ejuſdem ætatis fuit; Theopompus, qui fuit poſt aliquanto natus; & Timæus: qui quidem duo maledicentiſſimi, neſcio quo modo, in illo uno laudando conſenſerunt: nam ea, quæ ſupra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, quum Athenis ſplendidiſſima civitate natus eſſet, omnes Athenienſes ſplendore ac dignitate vitæ ſuperaſſe: poſtquam inde expulſus Thebas venerit, adeo ſtudiis eorum inſerviſſe, ut nemo eum labore, corporiſque viribus poſſet æquiparare: omnes enim Bœotii magis firmitati corporis, quam ingenii acumini inſerviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quorum moribus ſumma virtus in patientia ponebatur, ſic duritiæ ſe dediſſe, ut parſimonia victus, atque cultus omnes Lacedæmonios vinceret: fuiſſe apud Thracas, homines vinolentos, rebuſque Venereis deditos; hos quoque in his rebus anteceſſiſſe: veniſſe ad Perſas, apud

apud quos ſumma laus eſſet fortiter venari, luxurioſe vivere; horum ſic imitatum conſuetudinem, ut illi ipſi eum in his maxime admirarentur. Quibus rebus effeciſſe, ut apud quoſcumque eſſet, princeps poneretur, habereturque cariſſimus. Sed ſatis de hoc: reliquos ordiamur.

Casan. del. *Cat. inc.*

THRA-

THRASYBVLVS.

I. THRASYBVLVS Lyci filius Athenienſis. Si per ſe virtus ſine fortuna ponderanda ſit, dubito, an hunc primum omnium ponam. Illud ſine dubio, neminem huic præfero fide, conſtantia, magnitudine animi, in patriam amore; nam quod multi voluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare; huic contigit, ut a triginta oppreſſam tyrannis ex ſervitute in libertatem vindicaret. Sed neſcio quo modo, quum eum nemo anteiret his virtutibus, multi nobilitate præcurrerunt. Primum Peloponneſio bello multa hic ſine Alcibiade geſſit, ille nullam rem ſine hoc: quæ ille univerſa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna: quod in prælii concurſu abit res a conſilio ad vires, vimque

que pugnantium. Itaque jure ſuo nonnulla ab imperatore miles, plurima vero fortuna vindicat, ſeque his plus valuiſſe, quam ducis prudentiam, vere poteſt prædicare. Quare illud magnificentiſſimum factum proprium eſt Thraſybuli: nam quum triginta tyranni, præpoſiti a Lacedæmoniis, ſervitute oppreſſas tenerent Athenas, plurimos cives, quibus in bello parſerat fortuna, partim patria expuliſſent, partim interfeciſſent, plurimorum bona publicata inter ſe diviſiſſent, non ſolum princeps, ſed & ſolus initio bellum his indixit.

II. Hic enim quum Phylen confugiſſet, quod eſt caſtellum in Attica munitiſſimum, non plus habuit ſecum, quam triginta de ſuis. Hoc initium fuit ſalutis Actæorum; hoc robur libertatis clariſſimæ civitatis. Neque vero hic non contemtus eſt primo a tyrannis, atque ejus ſolitudo: quæ quidem res & illis conte-

te-

temnentibus, perniciei; & huic deſpecto, ſaluti fuit: hæc enim illos ad perſequendum ſegnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robuſtiores. Quo magis præceptum illud omnium in animis eſſe debet: *Nihil in bello oportere contemni*: nec ſine cauſa dici: *Matrem timidi flere non ſolere*. Neque tamen pro opinione Thraſybuli auctæ ſunt opes. nam jam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quam pugnabant. Hinc in Piræeum tranſiit, Munychiamque munivit. Hanc bis tyranni oppugnare ſunt adorti: ab eaque turpiter repulſi, protinus in urbem, armis impedimentiſque amiſſis, refugerunt. Vſus eſt Thraſybulus non minus prudentia, quam fortitudine: nam cedentes violari vetuit: *cives* enim *civibus parcere æquum* cenſebat: neque quiſquam eſt vulneratus, niſi qui prior impugnare voluit: neminem jacentem veſte ſpoliavit: nil attigit,

niſi

niſi arma quorum indigebat, & quæ ad victum pertinebant. In ſecundo prælio cecidit Critias dux tyrannorum, cum quidem exadverſus Thraſybulum fortiſſime pugnaret.

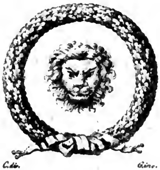
III. Hoc dejecto Pauſanias venit Atticis auxilio, rex Lacedæmoniorum. Is inter Thraſybulum & eos, qui urbem tenebant, fecit pacem, his conditionibus: *Ne qui præter triginta tyrannos, & decem, qui poſtea prætores creati, ſuperioris more crudelitatis erant uſi, afficerentur exilio: neve bona publicarentur: reipublicæ procuratio populo redderetur.* Præclarum hoc quoque Thraſybuli, quod reconciliata pace, quum plurimum in civitate poſſet, legem tulit: *ne quis ante actarum rerum accuſaretur, neve mulctaretur*: eamque illi *legem oblivionis* appellarunt: neque vero hanc tantum ferendam curavit, ſed etiam, ut valeret, effecit: nam quum quidam ex his, qui ſimul

ſimul cum eo in exilio fuerant, cædem facere eorum vellent, cum quibus in gratiam reditum erat, publice prohibuit: & id quod pollicitus erat, præſtitit.

IV. Huic pro tantis meritis honoris corona a populo data eſt, facta duabus virgulis oleaginis, quæ, quod amor civium, non vis, expreſſerat, nullam habuit invidiam, magnaque fuit gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui ſeptem ſapientum numero eſt habitus, quum ei Mitylenæi multa millia jugerum agri munera darent, *Nolite*, *oro vos*, inquit, *mihi dare quod multi invideant*, *plures etiam concupiſcant: quare ex iſtis nolo amplius*, *quam centum jugera*, *quæ & mei animi æquitatem*, *& veſtram voluntatem indicent*. Nam parva munera, diutina: locupletia, non propria eſſe conſueverunt. Illa igitur corona contentus Thraſybulus, neque amplius requiſivit, neque quemquam honore ſe anteceſſiſſe exiſtimavit.

Hic

Hic ſequenti tempore quum prætor claſſem ad Ciliciam appuliſſet, neque ſatis diligenter in caſtris ejus agerentur vigiliæ a barbaris, ex oppido noctu eruptione facta, in tabernaculo interfectus eſt.

Digitized by Google

CONON.

I. CONON Athenienſis Peloponneſio bello acceſſit ad rempublicam, in eoque ejus opera magni fuit, nam & prætor pedeſtribus exercitibus præfuit, & præfectus claſſis res magnas mari geſſit. Quas ob cauſſas præcipuus ei honos habitus eſt; namque omnibus unus inſulis præfuit: in qua poteſtate Pheras cepit, coloniam Lacedæmoniorum. Fuit etiam extremo Peloponneſio bello prætor, quum apud Ægos flumen copiæ Athenienſium a Lyſandro ſunt devictæ. Sed tum abfuit, eoque pejus res adminiſtrata eſt. Nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperator. Itaque nemini erat his temporibus dubium, ſi adfuiſſet, illam Athenienſes calamitatem accepturos non fuiſſe.

II. Rebus autem afflictis quum pa-

triam obſideri audiſſet, non quæſivit, ubi ipſe tuto viveret, ſed unde præſidio poſſet eſſe civibus ſuis. Itaque contulit ſe ad Pharnabazum ſatrapen Ioniæ & Lydiæ, eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia valeret, multo labore multiſque effecit periculis. Nam quum Lacedæmonii Athenienſibus devictis in ſocietate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Ageſilaumque bellatum miſiſſent in Aſiam, maxime impulſi a Tiſſapherne, qui ex intimis regis ab amicitia ejus defecerat, & cum Lacedæmoniis coierat ſocietatem: hunc adverſus Pharnabazus habitus eſt imperator; re quidem vera exercitui præfuit Conon, ejuſque omnia arbitrio geſta ſunt. Hic multum ducem ſummum Ageſilaum impedivit, ſæpeque ejus conſiliis obſtitit; neque vero non fuit apertum, ſi ille non fuiſſet, Ageſilaum Aſiam Tauro tenus regi fuiſſe erepturum.

Qui

Qui poſteaquam domum a ſuis civibus revocatus eſt, quod Bœotii & Athenienſes Lacedæmoniis bellum indixerant, Conon nihiloſecius apud præfectos regis verſabatur, hiſque omnibus maximo erat uſui.

III. Defecerat a rege Tiſſaphernes, neque id tam Artaxerxi, quam ceteris, erat apertum. Multis enim magniſque meritis apud regem, etiam quum in officio non maneret, valebat. Neque id mirandum, ſi non facile ad credendum inducebatur, reminiſcens ejus ſe opera Cyrum fratrem ſuperaſſe. Hujus accuſandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem miſſus, poſteaquam venit, primum ex more Perſarum ad Chiliarchum, qui ſecundum gradum imperii tenebat, Tithrauſtem acceſſit, *ſeque* oſtendit *cum rege colloqui velle*; nemo enim ſine hoc admittitur; huic ille, *nulla*, inquit, *mora eſt: ſed tu delibera*, *utrum colloqui*

malis ; *an per litteras agere* , *quæ cogitas* ; *neceſſe eſt enim* , *ſi in conſpectum veneris* , *venerari te regem* ; *quod* προσκυνεῖν *illi vocant* . *Hoc ſi tibi grave eſt* , *per me nihiloſecius editis mandatis conficies* , *quod ſtudes* . Tum Conon : *Enimvero* , inquit , *non eſt grave quemvis honorem haberi regi* : *ſed vereor* , *ne civitati meæ ſit opprobrio* , *ſi* , *quum ex ea ſim profectus* , *quæ ceteris gentibus imperare conſueverit* , *potius barbarorum* , *quam illius* , *more fungar* . Itaque huic, quæ volebat , ſcripta tradidit.

IV. Quibus cognitis , rex tantum auctoritate ejus motus eſt , ut Tiſſaphernem hoſtem judicaverit , & Lacedæmonios bello perſequi juſſerit , & ei permiſerit , quem vellet eligere ad diſpenſandam pecuniam : id arbitrium Conon *negavit ſui eſſe conſilii* , *ſed ipſius* , *qui optime ſuos noſſe deberet* : *ſed ſe ſuadere* , *Pharnabazo id negotii daret.* Hinc magnis muneribus donatus ad mare

eſt

eſt miſſus, ut Cypriis, & Phœnicibus, ceteriſque maritimis civitatibus naves longas imperaret, claſſemque, qua proxima æſtate mare tueri poſſet, compararet; dato adjutore Pharnabazo, ſicut ipſe voluerat. Id ut Lacedæmoniis eſt nuntiatum, non ſine cura rem adminiſtrarunt, quod majus bellum imminere arbitrabantur, quam ſi cum barbaro ſolum contenderent: nam ducem fortem & prudentem, regiis opibus præfuturum, ac ſecum dimicaturum videbant: quem neque conſilio, neque copiis ſuperare poſſent. Hac mente magnam contrahunt claſſem, proficiſcuntur Piſandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prælio fugat, multas naves capit, complures deprimit. Qua victoria non ſolum Athenæ, ſed etiam cuncta Græcia, quæ ſub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata eſt. Conon cum parte navium in patriam venit: muros dirutos a Lyſandro, utroſque & Piræei,

& Athenarum, reficiendos curat: pecuniæque quinquaginta talenta, quæ a Pharnabazo acceperat, civibus ſuis donat.

V. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconſideratior in ſecunda, quam in adverſa eſſet fortuna: nam claſſe Peloponneſiorum devicta, quum ultum ſe injurias patriæ putaret, plura concupivit, quam efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potius patriæ opes augeri, quam regis maluit. Nam quum magnam auctoritatem ſibi pugna ſua navali, quam apud Cnidum fecerat, conſtituiſſet, non ſolum inter barbaros, ſed etiam inter omnes Græciæ civitates, clam dare operam cœpit, ut Ioniam, & Æoliam reſtitueret Athenienſibus. Id quum minus diligenter eſſet celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem evocavit, ſimulans ad regem eum ſe mittere velle, magna de re. Hujus nuntio parens quum veniſſet, in vin-

vincula conjectus eſt: in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli *eum ad regem abductum, ibique periiſſe* ſcriptum reliquerunt. Contra ea Dinon hiſtoricus, cui nos plurimum de Perſicis rebus credimus, *effugiſſe*, ſcripſit: illud addubitat, *utrum Tiribazo ſciente, an imprudente ſit factum*.

C. del. *B. inc.*

DION.

I. Dion Hipparini filius Syracuſanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionyſiorum: namque ille ſuperior Ariſtomachen, ſororem Dionis, habuit in matrimonio: ex qua duos filios, Hipparinum & Nyſæum, procreavit; totidemque filias, nomine Sophroſynen & Areten; quarum priorem Dionyſio filio eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram, Areten, Dioni. Dion autem præter nobilem propinquitatem, generoſamque majorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas: magnam corporis dignitatem, quæ non minimum commendatur: magnas præterea divitias a patre relictas, quas ipſe tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionyſio priori, neque minus propter

pter mores, quam affinitatem. Namque etſi Dionyſii crudelitas ei diſplicebat, tamen ſalvum eſſe propter neceſſitudinem; magis etiam ſuorum cauſa, ſtudebat. Aderat in magnis rebus: ejuſque conſilio multum movebatur tyrannus, niſi qua in re major ipſius cupiditas interceſſerat. Legationes vero, quæ eſſent illuſtriores, per Dionem adminiſtrabantur: quas quidem ille diligenter obeundo, fideliter adminiſtrando, crudeliſſimum nomen *tyranni* ſua humanitate tegebat. Hunc a Dionyſio miſſum, Carthaginenſes ſuſpexerunt, ut neminem unquam Græca lingua loquentem magis ſint admirati.

II. Neque vero hæc Dionyſium fugiebant: nam quanto eſſet ſibi ornamento, ſentiebat; quo fiebat, ut uni huic maxime indulgeret, neque eum ſecus diligeret ac filium; qui quidem, quum Platonem Tarentum veniſſe fama in Siciliam eſſet perlata, adoleſcenti negare non potuit,

tuit, quin eum arceſſeret, quum Dion ejus audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic veniam, magnaque eum ambitione Syracuſas perduxit. Quem Dion adeo admiratus eſt, atque adamavit, ut ſe totum ei traderet. Neque vero minus Plato delectatus eſt Dione. Itaque quum a Dionyſio tyranno crudeliter violatus eſſet, quippe quem venundari juſſiſſet, tamen eodem rediit, ejuſdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionyſius; quo quum gravi conflictaretur, quæſivit a medicis Dion, *quemadmodum ſe haberet?* ſimulque ab his petiit, *ſi forte majori eſſet periculo, ut ſibi faterentur: nam velle ſe cum eo colloqui de partiendo regno: quod ſororis ſuæ filios ex illo natos partem regni putabat debere habere*. Id medici non tacuerunt, & ad Dionyſium filium ſermonem retulerunt; quo ille commotus, ne agendi cum eo eſſet Dioni poteſtas, patri ſopo-

ſoporem medicos dare coegit. Hoc æger ſumpto, ut ſomno ſopitus diem obiit ſupremum.

III. Tale initium fuit Dionis & Dionyſii ſimultatis, eaque multis rebus aucta eſt: ſed tamen primis temporibus aliquandiu ſimulata inter eos amicitia manſit. Quumque Dion non deſiſteret obſecrare Dionyſium, *ut Platonem Athenis arceſſeret, & ejus conſiliis uteretur*, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei geſſit; eodemque tempore Philiſtum hiſtoricum Syracuſas reduxit, hominem amicum non magis tyranno, quam tyrannis. Sed de hoc in eo meo libro plura ſunt expoſita, qui de hiſtoricis conſcriptus eſt. Plato autem tantum apud Dionyſium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei perſuaſerit, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracuſanis; a qua voluntate Philiſti conſilio deterritus, aliquanto crudelior eſſe cœpit.

IV.

IV. Qui quidem quum a Dione ſe ſuperari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne ſi eum ſecum haberet, aliquam occaſionem ſui daret opprimendi, navem ei triremem dedit, qua Corinthum deveheretur: oſtendens, ſe id utriuſque facere cauſa, ne, quum inter ſe timerent, alteruter alterum præoccuparet. Id quum factum multi indignarentur, magnæque eſſet invidiæ tyranno, Dionyſius omnia, quæ moveri poterant Dionis, in naves impoſuit, ad eumque miſit. Sic enim exiſtimari volebat, id ſe non odio hominis, ſed ſuæ ſalutis feciſſe cauſa. Poſtea vero quam audivit eum in Peloponneſo manum comparare, ſibique bellum facere conari; Areten Dionis uxorem alii nuptum dedit, filiumque ejus ſic educari juſſit, ut indulgendo turpiſſimis imbueretur cupiditatibus: nam puero, priuſquam pubes eſſet, ſcorta adducebantur: vino epuliſque obruebatur, neque

ullum

ullum tempus ſobrio relinquebatur. Is uſque eo vitæ ſtatum commutatum ferre non potuit, poſtquam in patriam rediit pater, (namque appoſiti erant cuſtodes, qui eum a priſtino victu deducerent) ut ſe de ſuperiore parte ædium dejecerit, atque ita interierit. Sed illuc revertor.

V. Poſtquam Corinthum pervenit Dion, & eodem perfugit Heraclides, ab eodem expulſus Dionyſio, qui præfectus fuerat equitum: omni ratione bellum comparare cœperunt. Sed non multum proficiebant, quod multorum annorum tyrannis magnarum opum putabatur. Quam ob cauſam pauci ad ſocietatem periculi perducebantur. Sed Dion fretus non tam ſuis copiis, quam odio tyranni, maximo animo, duabus onerariis navibus, quinquaginta annorum imperium, munitum quingentis longis navibus, decem equitum, centum peditum millibus, profectus oppugnatum: quod omnibus gentibus admirabile eſt viſum,

ſum, adeo facile perculit, ut poſt diem tertium, quam Siciliam attigerat, Syracuſas introierit. Ex quo intelligi poteſt, nullum eſſe imperium tutum, niſi benevolentia munitum. Eo tempore aberat Dionyſius, & in Italia claſſem opperiebatur, adverſariorum ratus neminem ſine magnis copiis ad ſe venturum; quæ res eum fefellit: nam Dion iis ipſis, qui ſub adverſarii fuerant poteſtate, regios ſpiritus repreſſit, totiuſque ejus partis Siciliæ potitus eſt, quæ ſub poteſtate Dionyſii fuerat: parique modo urbis Syracuſarum, præter arcem, & inſulam adjunctam oppido; eoque rem perduxit, ut talibus pactionibus pacem tyrannus facere vellet: *Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionyſius, Syracuſas Apollocrates*, cui maximam fidem uni habebat Dion.

VI. Has tam proſperas, tamque inopinatas res conſecuta eſt ſubita commutatio, quod fortuna ſua mobilitate, quem paullo

paullo ante extulerat, demergere eſt adorta. Primum in filium, de quo commemoravi ſupra, ſævitiam ſuam exercuit: nam quum uxorem reduxiſſet, quæ alii fuerat tradita, filiumque vellet revocare ad virtutem a perdita luxuria, accepit graviſſimum parens vulnus morte filii: deinde orta diſſenſio eſt inter eum & Heraclidem: qui quidem principatum non concedens, factionem comparavit. Neque is minus valebat apud optimates; quorum conſenſu præerat claſſi, quum Dion exercitum pedeſtrem teneret. Non tulit hoc animo æquo Dion, & verſum illum Homeri retulit ex ſecunda rhapſodia, in quo hæc ſententia eſt: *Non poſſe bene geri rempublicam multorum imperiis*. Quod dictum magna invidia conſecuta eſt. Namque aperuiſſe videbatur, ſe omnia in ſua poteſtate eſſe velle. Hanc ille non lenire obſequio, ſed acerbitate opprimere ſtuduit, Heraclidemque, quum Syracuſas ve-

veniſſet, interficiendum curavit.

VII. Quod factum omnibus maximum timorem injecit; nemo enim illo interfecto ſe tutum putabat. Ille autem, adverſario remoto, licentius eorum bona, quos ſciebat adverſus ſe ſenſiſſe, militibus diſpertivit. Quibus diviſis, quum quotidiani maximi fierent ſumptus, celeriter pecunia deeſſe cœpit: neque quo manus porrigeret, ſuppetebat, niſi in amicorum poſſeſſiones. Id hujuſmodi erat, ut, quum milites reconciliaſſet, amitteret optimates. Quarum rerum cura frangebatur, & inſuetus male audiendi non æquo animo ferebat, de ſe ab iis male exiſtimari, quorum paullo ante in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem, offenſa in eum militum voluntate, liberius loquebatur, & *tyrannum non ferendum* dictitabat.

VIII. Hæc ille intuens, quum, quemadmodum ſedaret, neſciret, & quorſum eva-

evaderent, timeret; Callicrates quidam, civis Athenienſis, qui ſimul cum eo ex Peloponneſo in Siciliam venerat, homo & callidus & ad fraudem acutus, ſine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait: cum in magnó periculo eſſe propter offenſionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare poſſet, niſi alicui ſuorum negotium daret, qui ſe ſimularet illi inimicum: quem ſi inveniſſet idoneum, facile omnium animos cogniturum, adverſarioſque ſublaturum, quod inimici ejus diſſidenti ſuos ſenſus aperturi forent. Tali conſilio probato excipit has partes ipſe Callicrates, & ſe armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum ſocios conquirit, adverſarios ejus convenit, conjurationem confirmat. Res multis conſciis quæ gereretur, elata refertur ad Ariſtomachen ſororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ timore perterritæ conveniunt, cujus de periculo timebant.

bant. At ille negat a Callicrate fieri ſibi inſidias, ſed illa, quæ agerentur, fieri præcepto ſuo. Mulieres nihilo ſecius Callicratem in ædem Proſerpinæ deducunt, ac jurare cogunt, *nihil ab illo periculi fore Dioni*. Ille hac religione non modo ab incepto non deterritus; ſed ad maturandum concitatus eſt, verens, ne prius conſilium ſuum aperiretur, quam conata perfeciſſet.

IX. Hac mente proximo die feſto, cum a conventu remotum ſe Dion domi teneret, atque in conclavi edito recubuiſſet; conſciis loca munitiora oppidi tradit, domum cuſtodibus ſepit, a foribus qui non diſcedant, certos præficit: navem triremem armatis ornat, Philoſtratoque fratri ſuo tradit: eamque in portu agitari jubet, ut ſi exercere remiges vellet: cogitans, ſi forte conſiliis obſtitiſſet fortuna, ut haberet, qua fugeret ad ſalutem. Suorum autem e numero Zacynthios

thios adoleſcentes quoſdam eligit, cum audaciſſimos, tum viribus maximis: hisque dat negotium, ad Dionem eant inermes, ſic uti conveniendi ejus gratia viderentur venire: hi propter notitiam ſunt intromiſſi. At illi, ut limen ejus intrarunt, foribus obſeratis in lecto cubantem invadunt, colligant, fit ſtrepitus, adeo ut exaudiri poſſet foris. Hic, ſicut ante dictum eſt, quam inviſa ſit ſingularis potentia, & miſeranda vita, qui ſe metui, quam amari malunt, cuivis facile intellectu fuit: namque illi ipſi cuſtodes, ſi propitia fuiſſent voluntate, foribus effractis, ſervare eum potuiſſent, quod illi inermes telum foris flagitantes vivum tenebant: cui quum ſuccurreret nemo, Lyco quidam Syracuſanus per feneſtras gladium dedit, quo Dion interfectus eſt.

X. Confecta cæde quum multitudo viſendi gratia introiiſſet, nonnulli ab inſciis pro noxiis conciduntur: nam celeri ru-

more dilato, Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus diſplicebat. Hi falſa ſuſpicione ducti, immerentes ut ſceleratos occidunt. Hujus de morte ut palam factum eſt, mirabiliter vulgi mutata eſt voluntas: nam qui vivum eum *tyrannum* vocitarant, eundem *liberatorem patriæ, tyrannique expulſorem* prædicabant. Sic ſubito miſericordia odio ſucceſſerat, ut eum ſuo ſanguine, ſi poſſent, ab Acheronte cuperent redimere. Itaque in urbe celeberrimo loco elatus, publice ſepulchri monumento donatus eſt. Diem obiit circiter annos quinquagintaquinque natus; quartum poſt annum, quam ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

IPHI-

IPHICRATES.

I. IPHICRATES Athenienſis non tam magnitudine rerum geſtarum, quam diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, ut non ſolum ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de majoribus natu quidem quiſquam anteponeretur. Multum vero in bello verſatus, ſæpe exercitibus præfuit; nuſquam culpa ſua male rem geſſit, ſemper conſilio vicit; tantumque eo valuit, ut multa in re militari partim nova attulerit, partim meliora fecerit. Namque ille pedeſtria arma mutavit, quum ante illum imperatorem maximis clypeis, brevibus haſtis, minutis gladiis uterentur. Ille e contrario peltam pro parma fecit, a quo poſtea *peltaſtæ* pedites appellantur; ut ad motus concurſuſque eſſent leviores. Haſtæ modum duplicavit: gladios longiores fecit: idem ge-

genus loricarum mutavit, & pro ſertis atque æneis linteas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit: nam pondere detracto, quod æque corpus tegeret, & leve eſſet, curavit.

II. Bellum cum Thracibus geſſit: Theuthen ſocium Athenienſium in regnum reſtituit. Apud Corinthum tanta ſeveritate exercitui præfuit, ut nullæ unquam in Græcia neque exercitatiores copiæ, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque conſuetudinem adduxit, ut, quum prælii ſignum ab imperatore eſſet datum, ſine ducis opera ſic ordinatæ conſiſterent, ut ſinguli ab peritiſſimo imperatore diſpoſiti viderentur. Hoc exercitu moram Lacedæmoniorum intercepit: quod maxime tota celebratum eſt Græcia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugavit; quo facto magnam adeptus eſt gloriam. Quum Artaxerxes Ægyptio regi bellum inferre voluit, Iphicratem ab Athenienſibus

ſibus petivit ducem, quem præficeret exercitui conductitio, cujus numerus duodecim millium fuit; quem quidem ſic omni diſciplina militari erudivit, ut, quemadmodum quondam *Fabiani* milites Romani appellati ſunt, ſic *Iphicratenſes* apud Græcos in ſumma laude fuerint. Idem ſubſidio Lacedæmoniis profectus, Epaminondæ retardavit inceptus: nam niſi ejus adventus appropinquaſſet, non prius Thebani Sparta abſceſſiſſent, quam captam incendio deleſſent.

II. Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriaque forma, ut ipſe aſpectu cuivis injiceret admirationem ſui. Sed in labore remiſſus nimis, parumque patiens, ut *Theopompus* memoriæ prodidit: bonus vero civis, fideque magna: quod cum in aliis rebus declaravit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. Namque Eurydice mater Perdiccæ & Philippi, cum his duobus pueris,

Amynta mortuo , ad Iphicratem confugit , ejuſque opibus defenſa eſt . Vixit ad ſenectutem , placatis in ſe ſuorum civium animis . Cauſſam capitis ſemel dixit , bello ſociali , ſimul cum Timotheo, eoque judicio eſt abſolutus . Meneſthea filium reliquit , ex Threſſa natum , Coti regis filia . Is quum interrogaretur , utrum pluris patrem matremne faceret ; matrem , inquit . Id quum omnibus mirum videretur : at ille , merito , inquit , facio ; nam pater , quantum in ſe fuit , Thracem me genuit : contra ea mater Athenienſem .

CHA-

CHABRIAS.

I. CHABRIAS Athenienſis. Hic quoque in ſummis habitus eſt ducibus: reſque multas memoria dignas geſſit. Sed ex his elucet maxime inventum ejus in prælio, quod apud Thebas fecit, quum Bœotiis ſubſidio veniſſet. Namque in eo victoria fidente ſummo duce Ageſilao, fugatis jam ab eo conductitiis catervis, reliquam phalangem loco vetuit cedere, obnixoque genu ſcuto, projectaque haſta impetum excipere hoſtium docuit. Id novum Ageſilaus contuens, progredi non eſt auſus, ſuoſque jam incurrentes tuba revocavit. Hoc uſque eo tota Græcia fama celebratum eſt, ut illo ſtatu Chabrias ſibi ſtatuam fieri voluerit, quæ publice ei ab Athenienſibus in foro conſtituta eſt. Ex quo factum eſt, ut poſtea athletæ, ceterique artifices his ſtatibus in

ſta-

ſtatuis ponendis uterentur, in quibus victoriam eſſent adepti.

II. Chabrias autem multa in Europa bella adminiſtravit, quum dux Athenienſium eſſet: in Ægypto ſua ſponte geſſit: nam Nectanebum adjutum profectus, regnum ei conſtituit. Fecit idem Cypri, ſed publice ab Athenienſibus Evagoræ adjutor datus: neque prius inde diſceſſit, quam totam inſulam bello devinceret: qua ex re Athenienſes magnam gloriam ſunt adepti. Interim bellum inter Ægyptios & Perſas conflatum eſt. Athenienſes cum Artaxerxe ſocietatem habebant; Lacedæmonii cum Ægyptiis, a quibus magnas prædas Ageſilaus rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, quum in re nulla Ageſilao cederet, ſua ſponte eos adjutum profectus Ægyptiæ claſſi præfuit; pedeſtribus copiis Ageſilaus.

III. Tum præfecti regis Perſiæ legatos miſerunt Athenas queſtum, quod Chabrias

brias adverſum regem bellum gereret cum Ægyptiis. Athenienſes diem certam Chabriæ præſtituerunt, quam ante domum niſi rediſſet, capitis ſe illum damnaturos denuntiarunt. Hoc ille nuntio Athenas rediit, neque ibi diutius eſt moratus, quam fuit neceſſe. Non enim libenter erat ante oculos civium ſuorum: quod & vivebat laute, & indulgebat ſibi liberalius, quam ut invidiam vulgi poſſet effugere. Eſt enim hoc commune vitium in magnis liberiſque civitatibus, ut invidia gloriæ comes ſit, & libenter de his detrahant, quos eminere videant altius: neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuuntur fortunam. Itaque Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neque vero ſolus ille aberat Athenis libenter, ſed omnes fere principes fecerunt idem: quod tantum ſe ab invidia putabant futuros, quantum a conſpectu ſuorum receſſiſſent. Itaque Conon plu-

plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Diſſimilis quidem Chares eorum factis & moribus, ſed tamen Athenis & honoratus & potens.

IV. Chabrias autem periit bello ſociali tali modo. Oppugnabant Athenienſes Chium, erat in claſſe Chabrias privatus, ſed omnes, qui in magiſtratu erant, auctoritate anteibat; eumque magis milites, quam qui præerant, aſpiciebant. Quæ res ei maturavit mortem: nam dum primus ſtudet portum intrare, & gubernatorem jubet eo dirigere navem, ipſe ſibi perniciei fuit. Quum enim eo penetraſſet, ceteræ non ſunt ſequutæ. Quo facto circumfuſus hoſtium concurſu, quum fortiſſime pugnaret, navis roſtro percuſſa cœpit ſidere. Hinc refugere quum poſſet, ſi ſe in mare dejeciſſet, quod ſuberat claſſis Athenienſium, quæ exciperet natantes: perire maluit, quam armis abjectis na-

vem

vem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum pervenerunt. At ille præſtare honeſtam mortem exiſtimans turpi vitæ, cominus pugnans telis hoſtium interfectus eſt.

Casan. del. *Cat. inc.*

Digitized by Google

TIMOTHEVS.

I. TImotheus Cononis filius Athenienſis. Hic a patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus; fuit enim diſertus, impiger, laborioſus, rei militaris peritus, neque minus civitatis regendæ. Multa hujus ſunt præclare facta, ſed hæc maxime illuſtria. Olynthios & Byzantios bello ſubegit: Samum cepit, in qua oppugnanda ſuperiore bello Athenienſes mille & ducenta talenta conſumſerant: id ille ſine ulla publica impenſa populo reſtituit. Adverſum Cotym bella geſſit, ab eoque mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. Cyzicum obſidione liberavit, Ariobarzani ſimul cum Ageſilao auxilio profectus eſt: a quo quum Laco pecuniam numeratam accepiſſet, ille cives ſuos agro atque urbibus augeri maluit, quam id ſumere, cujus partem domum ſuam

ſuam ferre poſſet. Itaque accepit Crithonem & Seſtum.

II. Idem claſſi præfectus circumvehens Peloponneſum, Laconicam populatus, claſſem eorum fugavit. Corcyram ſub imperium Athenienſium redegit: ſociosque idem adjunxit Epirotas, Athamanas, Chaonas, omnesque eas gentes, quæ mare illud adjacent. Quo facto Lacedæmonii de diutina contentione deſtiterunt, & ſua ſponte Athenienſibus imperii maritimi principatum conceſſerunt; pacemque his legibus conſtituerunt, ut Athenienſes mari duces eſſent. Quæ victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ, ut tum primum aræ PACI publice ſint factæ, eique deæ pulvinar ſit inſtitutum. Cujus laudis ut memoria maneret, Timotheo publice ſtatuam in foro poſuerunt: qui honos huic uni ante hoc tempus contingit: ut quum patri populus ſtatuam poſuiſſet, filio quoque daret. Sic juxta poſita recens filii, veterem patris renovavit memoriam.

III.

III. Hic quum eſſet magno natu, & magiſtratus gerere deſiſſet, bello Athenienſes undique premi ſunt cœpti. Defecerat Samus: deſcierat Helleſpontus: Philippus jam tum valens Macedo multa moliebatur: cui oppoſitus Chares quum eſſet, non ſatis in eo præſidii putabatur. Fit Meneſtheus prætor, filius Iphicratis, gener Timothei, & ut ad bellum proficiſcatur, decernitur. Huic in conſilium dantur duo uſu ſapientiaque præſtantes, quorum conſilio uteretur pater & ſocer: quod in his tanta erat auctoritas, ut magna ſpes eſſet, per eos amiſſa poſſe recuperari. Hi quum Samum profecti eſſent, & eodem Chares, adventu eorum cognito, cum ſuis copiis proficiſceretur, ne quid abſente ſe geſtum videretur: accidit, quum ad inſulam appropinquarent, ut magna tempeſtas oriretur: quam evitare duo veteres imperatores utile arbitrati, ſuam claſſem ſuppreſſerunt. At ille temeraria

uſus

Digitized by Google

uſus ratione non ceſſit majorum natu auctoritati: & ut in ſua navi eſſet fortuna, quo contenderat, pervenit: eodemque ut ſequerentur, ad Timotheum, & Iphicratem nuntium miſit. Hinc male re geſta, compluribus amiſſis navibus, eodem, unde erat profectus, ſe recepit, litteraſque Athenas publice miſit, ſibi proclive fuiſſe Samum capere, niſi a Timotheo, & Iphicrate deſertus eſſet. Ob eam rem in crimen vocabantur. Populus acer, ſuſpicax, mobilis, adverſarius, invidus etiam potentiæ, domum revocat: accuſantur proditionis. Hoc judicio damnatur Timotheus, lisque ejus æſtimatur centum talentis. Ille odio ingratæ civitatis coactus, Chalcidem ſe contulit.

IV. Hujus poſt mortem quum populum judicii ſui pœniteret, mulctæ novem partes detraxit, & decem talenta Cononem filium ejus ad muri quandam partem reficiendam juſſit dare: in quo for-

tunæ varietas eſt animadvèrſa: nam quos avus Conon muros ex hoſtium præda patriæ reſtituerat, eoſdem nepos, cum ſumma ignominia familiæ, ex ſua re familiari reficere coactus eſt. Timothei autem moderatæ ſapientisque vitæ, quum pleraque poſſimus proferre teſtimonia, uno erimus contenti; quod ex eo facile conjici poterit, quam charus ſuis fuerit. Quum Athenis adoleſcentulus cauſam diceret, non ſolum amici privatique hoſpites ad eum defendendum convenerunt, ſed etiam in eis Jaſon tyrannus, qui illo tempore fuit omnium potentiſſimus. Hic quum in patria ſine ſatellitibus ſe tutum non arbitraretur, Athenas ſine ullo præſidio venit: tantique hoſpitem fecit, ut mallet ſe capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deeſſe. Hunc adverſus tamen Timotheus poſtea populi juſſu bellum geſſit: patriæque ſanctiora jura, quam hoſpitii, eſſe duxit. Hæc extre-

extrema fuit ætas imperatorum Athenienſium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque poſt illorum obitum quiſquam dux in illa urbe fuit dignus memoria.

C. del. G. inc.

Digitized by Google

DATAMES.

I. VEnio nunc ad fortiſſimum virum, maximique conſilii, omnium barbarorum; exceptis duobus Carthagnienſibus, Hamilcare, & Hannibale: de quo hoc plura referemus: quod & obſcuriora ſunt ejus geſta pleraque, & ea, quæ proſpere ei ceſſerunt, non magnitudine copiarum, ſed conſilii, quo tantum non omnes ſuperabat, acciderunt, quorum niſi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camiſſare, natione Care, matre Scythiſſa natus, primum militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. Pater ejus Camiſſares, quod & manu fortis, & bello ſtrenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus, habuit provinciam partem Ciliciæ juxta Cappadociam, quam incolunt Leucoſyri. Datames mili-

militare munus fungens primum , qualis eſſet, aperuit in bello, quod rex adverſus Caduſios geſſit : namque hic multis millibus regiorum interfectis, magni fuit ejus opera; quo factum eſt, ut, quum in eo bello cecidiſſet Camiſſares, paterna ei traderetur provincia.

II. Pari ſe virtute poſtea præbuit, quum Autophradates juſſu regis bello perſequeretur eos, qui defecerant: namque ejus opera hoſtes, quum caſtra jam intraſſent, profligati ſunt, exercitusque reliquus conſervatus regis eſt; qua ex re majoribus rebus præeſſe cœpit. Erat eo tempore Thyus dynaſtes Paphlagoniæ, antiquo genere natus a Pylæmene illo, quem Homerus Troico bello a Patroclo interfectum ait. Is regi dicto audiens non erat; quam ob cauſam bello eum perſequi conſtituit, eique rei præfecit Datamem propinquum Paphlagonis : namque ex fratre & ſorore erant nati; quam ob

cauſam Datames omnia primum experiri voluit, ut ſine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem quum veniſſet ſine præſidio, quod ab amico nullas vereretur inſidias, pæne interiit: nam Thyus eum clam interficere voluit. Erat mater cum Datame, amita Paphlagonis: ea, quid ageretur, reſciit, filiumque monuit. Ille fuga periculum evitavit, bellumque indixit Thyo; in quo quum ab Ariobarzane præfecto Lydiæ, & Ioniæ, totiusque Phrygiæ deſertus eſſet, nihilo ſegnius perſeveravit, vivumque Thyum cepit cum uxore & liberis.

III. Cujus facti ne prius fama ad regem, quam ipſe, perveniret, dedit operam. Itaque omnibus inſciis, eo, ubi erat rex, venit: poſteroque die Thyum, hominem maximi corporis, terribilique facie, quod & niger, & capillo longo, barbaque erat promiſſa, optima veſte texit, quam ſatrapæ regii gerere conſueverant:

rant: ornavitque etiam torque, & armillis aureis, ceteroque regio cultu: ipſe agreſti duplici amiculo circumdatus, hirtaque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clavam, ſiniſtra copulam, qua vinctum ante ſe Thyum agebat, ut ſi feram beſtiam captam duceret. Quem quum omnes proſpicerent propter novitatem ornatus, ignotamque formam, ob eamque rem magnus eſſet concurſus, fuit non nemo, qui agnoſceret Thyum, regique nuntiaret. Primo non accredidit. Itaque Pharnabazum miſit exploratum: a quo ut rem geſtam comperit, ſtatim admitti juſſit, magnopere delectatus cum facto, tum ornatu: inprimis quod nobilis rex in poteſtatem inopinanti venerat. Itaque magnifice Datamem donatum ad exercitum miſit, qui tum contrahebatur duce Pharnabazo, & Tithrauſte ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio eſſe juſſit. Poſtea vero, quam Phar-

nabazum rex revocavit, illi ſumma imperii tradita eſt.

IV. Hic quum maximo ſtudio compararet exercitum, Ægyptumque proficiſci pararet: ſubito a rege litteræ ſunt ei miſſæ, ut Aſpim aggrederetur, qui Cataoniam tenebat; quæ gens jacet ſupra Ciliciam, confinis Cappadociæ: namque Aſpis ſaltuoſam regionem, caſtellisque munitam incolens, non ſolum imperio regis non parebat; ſed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi portarentur, abripiebat. Datames, etſi longe aberat ab his regionibus, & a majore re abſtrahebatur; tamen regis voluntati morem gerendum putavit. Itaque cum paucis, ſed viris fortibus, navem conſcendit: exiſtimans, id quod accidit, facilius ſe imprudentem parva manu oppreſſurum, quam paratum, quamvis magno exercitu. Hac delatus in Ciliciam, egreſſus inde, dies noctesque iter faciens, Taurum tranſiit;

co-

eoque, quo ſtuduerat, venit: quærit, quibus locis ſit Aſpis: cognoſcit, haud longe abeſſe, profectumque eum venatum; quem dum ſpeculatur, adventus ejus cauſa cognoſcitur. Piſidas, cum iis, quos ſecum habebat, ad reſiſtendum Aſpis comparat. Id Datames ubi audivit, arma ſumit, ſuoſque ſequi jubet: ipſe equo concitato ad hoſtem vehitur; quem procul Aſpis conſpiciens ad ſe ferentem, pertimeſcit, atque a conatu reſiſtendi deterritus, ſeſe dedit. Hunc Datames vinctum ad regem ducendum tradit Mithridati.

V. Hæc dum geruntur, Artaxerxes reminiſcens, a quanto bello, ad quam parvam rem principem ducum miſiſſet, ſe ipſe reprehendit, & nuntium ad exercitum Acen miſit, quod nondum Datamem profectum putabat, qui diceret, ne ab exercitu diſcederet. Hic priuſquam perveniret, quo erat profectus, in itinere convenit, qui Aſpim ducebant. Qua celeri-

leritate quum magnam benevolentiam regis Datames conſecutus eſſet, non minorem invidiam aulicorum excepit, qui illum unum pluris, quam ſe omnes, fieri videbant. Quo facto cuncti ad eum opprimendum conſenſerunt. Hæc Pandates, gazæ cuſtos regiæ, amicus Datami, perſcripta ei mittit; in quibus docet, *eum magno fore periculo, ſi quid illo imperante in Ægypto adverſi accidiſſet: namque eam eſſe conſuetudinem regiam, ut caſus adverſos hominibus tribuant, ſecundos fortunæ ſuæ; quo fieri ut facile impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res male geſtæ nuntientur. Illum hoc majore fore in diſcrimine, quod quibus rex maxime obediat, eos habeat inimiciſſimos*. Talibus ille litteris cognitis, quum jam ad exercitum Acen veniſſet, quod non ignorabat ea vere ſcripta, deſciſcere a rege conſtituit; neque tamen quicquam fecit, quod fide ſua eſſet indi-

dignum: nam Mandroclem Magnetem exercitui præfecit: ipſe cum ſuis in Cappadociam diſcedit; conjunctamque huic Paphlagoniam occupat; celans, qua voluntate eſſet in regem: clam cum Ariobarzane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas ſuis tuendas tradit.

VI. Sed hæc propter hiemale tempus minus proſpere procedebant. Audit, Piſidas quaſdam copias adverſus ſe parare: filium eo Arſideum cum exercitu mittit. Cadit in prælio adoleſcens; proficiſcitur eo pater, non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepiſſet; quod prius ad hoſtem pervenire cupiebat, quam de re male geſta fama ad ſuos perveniret: ne cognita filii morte animi debilitarentur militum. Quo contenderat, pervenit, hisque locis caſtra ponit, ut neque circuiri multitudine adverſariorum poſſet, neque impediri, quominus ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat

cum

cum eo Mithrobarzanes ſocer ejus, præfectus equitum. Is deſperatis generi rebus ad hoſtes transfugit. Id Datames ut audivit, ſenſit, ſi in turbam exiiſſet, ab homine tam neceſſario ſe relictum, futurum, ut ceteri conſilium ſequerentur, in vulgus edit: ſuo juſſu Mithrobarzanem profectum pro perfuga, quo facilius receptus interſiceret hoſtes; quare relinqui eum non par eſſe, ſed omnes confeſtim ſequi; quod ſi animo ſtrenuo feciſſent, futurum, ut adverſarii non poſſent reſiſtere, quum & intra vallum & foris cæderentur. Hac re probata, exercitum educit, Mithrobarzanem perſequitur; qui tantum quod ad hoſtes pervenerat, Datames ſigna inferri jubet. Piſidæ nova re commoti, in opinionem adducuntur, perfugas mala fide, compoſitoque feciſſe, ut recepti, eſſent majori calamitati. Primum eos adoriuntur. Illi quum, quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti ſunt

cum

cum eis pugnare, ad quos tranſierant; ab hisque ſtare, quos reliquerant; quibus quum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi. Reliquos Piſidas reſiſtentes Datames invadit: primo impetu pellit, fugientes perſequitur, multos interficit, caſtra hoſtium capit. Tali conſilio uno tempore & proditores perculit, & hoſtes profligavit: & quod ad perniciem fuerat cogitatum, id ad ſalutem convertit. Quo neque acutius ullius imperatoris cogitatum, neque celerius factum uſquam legimus.

VII. Ab hoc tamen viro Sciſmas maximo natu filius deſciit, ad regemque tranſiit, & de defectione patris detulit; quo nuntio Artaxerxes commotus, quod intelligebat ſibi cum viro forti ac ſtrenuo negotium eſſe, qui, quum cogitaſſet, facere auderet, & prius cogitare, quam conari, conſueſſet; Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare poſſet ſaltum, in quo Ciliciæ portæ ſunt ſitæ,

Da-

Datames præoccupare ſtuduit. Sed tam ſubito copias contrahere non potuit; a qua re depulſus, cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circuiretur ab hoſtibus, neque præteriret adverſarius, quin ancipitibus locis premeretur: & ſi dimicare cum eo vellet, non multum obeſſe multitudo hoſtium ſuæ paucitati poſſet.

VIII. Hæc etſi Autophradates videbat, tamen ſtatuit congredi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu uno loco ſedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditum centum millia, quos illi Cardacas appellant; ejuſdemque generis III. funditorum. Præterea Cappadocum octo, Armeniorum decem, Paphlagonum quinque, Phrygum decem, Lydorum quinque, Aſpendiorum, & Piſidarum circiter tria, Cilicum duo, * Captianorum totidem, ex Græcia conductorum tria millia: levis armaturæ maximum numerum. Has ad-

Digitized by Google

adverſus copias ſpes omnis conſiſtebat Datami in ſe, locique natura: namque hujus partem non habebat viceſimam militum. Quibus fretus conflixit, adverſariorumque multa millia concidit; quum de ipſius exercitu non amplius hominum mille cecidiſſet. Quam ob cauſam poſtero die tropæum poſuit, quo loco pridie pugnatum erat. Hinc quum caſtra moviſſet, ſemperque inferior copiis, ſuperior omnibus præliis diſcederet: quod nunquam manum conſereret, niſi quum adverſarios locorum anguſtiis clauſiſſet; quod perito regionum callideque cogitanti ſæpe accidebat: Authophradates, quum bellum duci majore regis calamitate, quam adverſariorum, videret, ad pacem amicitiamque hortatus eſt, ut cum rege in gratiam rediret. Quam ille etſi fidam non fore putabat, tamen conditionem accepit, ſeque ad Artaxerxem legatos miſſurum dixit. Sic bellum, quod rex adverſus Da-

Google

Datamem ſuſceperat, ſedatum. Autophradates in Phrygiam ſe recepit.

IX. At rex, quod implacabile odium in Datamem ſuſceperat, poſtquam bello eum opprimi non poſſe animadvertit, inſidiis interficere ſtuduit: quas ille pleraſque vitavit. Sicut quum nunciatum eſſet, quoſdam ſibi inſidiari, qui in amicorum erant numero: de quibus, quod inimici detulerant, neque credendum, neque negligendum putavit: experiri voluit verum falſumne eſſet relatum. Itaque eo profectus eſt, quo itinere futuras inſidias dixerant. Sed elegit corpore & ſtatura ſimillimum ſui, eique veſtitum ſuum dedit, atque eo loco ire, quo ipſe conſueverat, juſſit. Ipſe autem ornatu, veſtituque militari inter corporis cuſtodes iter facere cœpit. At inſidiatores, poſtquam in eum locum agmen pervenit, decepti ordine atque veſtitu, in eum faciunt impetum, qui ſuppoſitus erat. Prædixerat

rat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati eſſent facere, quod ipſum vidiſſent. Ipſe, ut concurrentes inſidiatores animadvertit, tela in eos conjecit. Hoc idem quum univerſi feciſſent, priuſquam pervenirent ad eum, quem aggredi volebant, confixi ceciderunt.

X. Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus eſt Mithridatis, Ariobarzanis filii, dolo. Namque is pollicitus eſt regi, ſe eum interfecturum, ſi ei rex permitteret, ut, quodcunque vellet, liceret impune facere, fidemque de ea re, more Perſarum, dextra dediſset. Hanc ut accepit a rege miſſam, copias parat, & abſens amicitiam cum Datame facit; regis provincias vexat, caſtella expugnat, magnas prædas capit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamem mittit: pari modo complura caſtella ei tradit. Hæc diu faciendo, perſuaſit homini, ſe infinitum adverſus regem ſuſcepiſſe bel-

 lum;

lum; quum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium ejus petivit, neque in conſpectum venire ſtuduit. Sic abſens amicitiam gerebat, ut non beneficiis mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri viderentur.

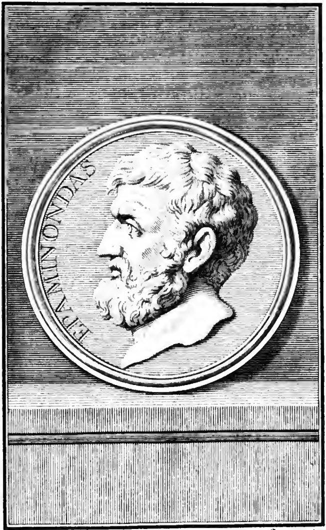
XI. Id quum ſatis ſe confirmaſſe arbitratus eſt, certiorem facit Datamem, tempus eſſe majores exercitus parari, bellum cum ipſo rege ſuſcipi: de qua re, ſi ei videretur, quo loco vellet, in colloquium veniret. Probata re, colloquendi tempus ſumitur, locuſque quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis ſeparatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipſo autem colloquendi die, utrique, locum qui explorarent, atque ipſos ſcrutarentur, mittunt. Deinde ipſi ſunt congreſſi. Hic quum aliquandiu in colloquio fuiſſent, & di-

diverſi diſceſſiſſent, jamque procul Datames abeſſet: Mithridates priuſquam ad ſuos perveniret, ne quam ſuſpicionem pareret, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat impoſitum, reſedit, ut ſi a laſſitudine cuperet acquieſcere: Datamemque revocavit, ſimulans, ſe quiddam in colloquio eſſe oblitum. Interim telum, quod latebat, protulit, nudatumque vagina veſte texit, ac Datami venienti ait, digredientem ſe animadvertiſſe, locum quendam, qui erat in conſpectu, ad caſtra ponenda eſſe idoneum. Quem quum digito monſtraret, & ille conſpiceret, averſum ferro transfixit: priuſque quam quiſquam poſſet ſuccurrere, interfecit. Ita vir, qui multos conſilio, neminem perfidia ceperat, ſimulata captus eſt amicitia.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Casanova dis. *Guerra inc.*

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

EPAMINONDAS.

I. EPAMINONDAS Polymni filius Thebanus. De hoc priuſquam ſcribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad ſuos referant; neve ea, quæ ipſis leviora ſunt, pari modo apud ceteros fuiſſe arbitrentur. Scimus enim muſicen noſtris moribus abeſſe a principis perſona, ſaltare vero etiam in vitiis poni; quæ omnia apud Græcos & grata, & laude digna ducuntur. Quum autem exprimere imaginem conſuetudinis atque vitæ velimus Epaminondæ, nihil videmur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primum de genere ejus: deinde quibus diſciplinis, & a quibus ſit eruditus: tum de moribus, ingeniique facultatibus; & ſi qua alia digna memoria erunt: poſtremo de rebus geſtis, quæ a plurimis omnium anteponuntur virtutibus. II. Na-

II. Natus igitur patre, quo diximus, honeſto genere, pauper jam a majoribus relictus. Eruditus autem ſic, ut nemo Thebanus magis; nam & citharizare, & cantare ad chordarum ſonum doctus eſt a Dionyſio: qui non minore fuit in muſicis gloria, quam Damon, aut Lamprus; quorum pervulgata ſunt nomina: carmina cantare tibiis ab Olympiodoro, ſaltare a Calliphrone. At Philoſophiæ præceptorem habuit Lyſim Tarentinum, Pythagoreum: cui quidem ſic fuit deditus, ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit: neque prius eum a ſe dimiſerit, quam in doctrinis tanto anteceſſerit condiſcipulos, ut facile intelligi poſſet, pari modo ſuperaturum omnes in ceteris artibus. Atque hæc ad noſtram conſuetudinem ſunt levia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Poſtquam ephebus factus eſt,

eſt, & palæſtræ dare operam cœpit: non tam magnitudini virium ſervivit, quam velocitati; illam enim ad athletarum uſum, hanc ad belli exiſtimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimum currendo & luctando, ad eum finem, quoad ſtans complecti poſſet, atque contendere. In armis plurimum ſtudii conſumebat.

III. Ad hanc corporis firmitatem plurima etiam animi bona acceſſerant. Erat enim modeſtus, prudens, gravis, temporibus ſapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeo veritatis diligens, ut ne joco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patienſque admirandum in modum: non ſolum populi, ſed etiam amicorum ferens injurias; inprimiſque commiſſa celans: quod interdum non minus prodeſt, quam diſerte dicere. Studioſus audiendi; ex hoc enim facillime diſci arbitrabatur. Itaque quum in circulum veniſſet, in quo aut de re-

publica diſputaretur, aut de philoſophia ſermo haberetur, nunquam inde prius diſceſſit, quam ad finem ſermo eſſet adductus. Paupertatem adeo facile perpeſſus eſt, ut de republica nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in ſe tuendo caruit facultatibus, fide ad alios ſublevandos ſæpe ſic uſus eſt, ut poſſit judicari, omnia ei cum amicis fuiſſe communia. Nam quum aut civium ſuorum aliquis ab hoſtibus eſſet captus, aut virgo amici nubilis propter paupertatem collocari non poſſet, amicorum conſilium habebat, & quantum quiſque daret, pro cujuſque facultatibus imperabat, eamque ſummam quum faceret, priuſquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quærebat, ad eos qui conferebant: eique ut ipſi numerarent, faciebat; ut ille, ad quem ea res perveniebat, ſciret, quantum cuique deberet.

IV. Tentata autem ejus eſt abſtinen-

tia

tia a Diomedonte Cyziceno: namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum ſuſceperat. Hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adoleſcentulum quinque talentis ad ſuam perduxit voluntatem; quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & cauſam adventus Diomedontis oſtendit. At ille Diomedonte coram, *nihil*, inquit, *opus pecunia eſt, nam ſi ea rex vult, quæ Thebanis ſunt utilia, gratis facere ſum paratus: ſin autem contraria, non habet auri atque argenti ſatis. Namque orbis terrarum divitias accipere nolo, pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentaſti, tuique ſimilem exiſtimaſti, non miror; tibique ignoſco, ſed egredere propere, ne alios corrumpas, quum me non potueris. Tu, Micythe, argentum huic redde: aut niſi id confeſtim facis, ego te tradam magiſtratui*. Hunc Diomedon

quum

quum rogaret, *ut tuto exire, ſuaque, quæ attuliſſet, liceret efferre: iſtud*, inquit, *faciam: neque tua cauſa, ſed mea: ne, ſi tibi ſit pecunia ademta, aliquis dicat, id ad me ereptum perveniſſe, quod delatum accipere noluiſſem*. A quo quum quæſiſſet, *quo ſe deduci vellet*, & ille *Athenas*, dixiſſet, præſidium dedit ut eo tuto perveniret. Neque vero id ſatis habuit, ſed etiam ut inviolatus in navem aſcenderet, per Chabriam Athenienſem, de quo ſupra mentionem fecimus, effecit. Abſtinentiæ erit hoc ſatis teſtimonium. Plurima quidem proferre poſſemus, ſed modus adhibendus eſt; quoniam uno hoc volumine vitas excellentium virorum concludere conſtituimus: quorum ſeparatim multis millibus verſuum complures ſcriptores ante nos explicarunt.

V. Fuit & diſertus, ut nemo Thebanus ei par eſſet eloquentia: neque minus concinnus in brevitate reſpondendi, quam

quam in perpetua oratione ornatus. Habuit obtrectatorem Meneclidem quendam indidem Thebis, & adverſarium in adminiſtranda republica ſatis exercitatum in dicendo, ut Thebanum ſcilicet; namque illi genti plus ineſt virium, quam ingenii. Is, quod in re militari florere Epaminondam videbat, hortari ſolebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent, ne illius imperatoris opera deſideraretur. Huic ille, *fallis*, inquit, *verbo cives tuos, quod hos a bello avocas, otii enim nomine ſervitutem concilias. Nam paritur pax bello. Itaque qui ea diutina volunt frui, bello exercitati eſſe debent. Quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum, non palæſtra.* Idem ille Meneclides, quum huic objiceret, *quod liberos non haberet, neque uxorem duxiſſet: maximeque inſolentiam, quod ſibi Agamemnonis belli gloriam videretur conſecutus:* at ille, *deſine*, inquit, *Me-*

ne-

neclida, de uxore mihi exprobrare; nam nullius in iſta re minus uti conſilio volo. Habebat enim Meneclides ſuſpicionem adulterii. *Quod autem me Agamemnonem æmulari putas, falleris; namque ille cum univerſa Græcia vix decem annis unam cepit urbem; ego contra ex una urbe noſtra, dieque uno, totam Græciam, Lacedæmoniis fugatis, liberavi.*

VI. Idem quum in conventum veniſſet Arcadum, petens, ut ſocietatem cum Thebanis & Argivis facerent: contraque Calliſtratus Athenienſium legatus, qui eloquentia omnes eo præſtabat tempore, poſtularet, ut potius amicitiam ſequerentur Atticorum; & in oratione ſua multa invectus eſſet in Thebanos & Argivos, in eiſque hoc poſuiſſet; *animadvertere debere Arcades, quales utraque civitas cives procreaſſet, ex quibus de ceteris poſſent judicare. Argivos enim fuiſſe Oreſtem & Alcmæonem, matricidas: Thebis Œdi-*

Œdipum natum, qui quum patrem ſuum interfeciſſet, ex matre liberos procreaſſet. Hic in reſpondendo Epaminondas quum de ceteris peroraſſet, poſtquam ad illa duo opprobria pervenit: *admirari ſe* dixit *ſtultitiam rhetoris Attici, qui non animadverterit innocentes illos natos; domi ſcelere admiſſo, quum patria eſſent expulſi, receptos eſſe ab Athenienſibus.* Sed maxime ejus eloquentia eluxit Spartæ, legati ante pugnam Leuctricam, quo quum omnium ſociorum conveniſſent legati, coram frequentiſſimo legationum conventu, ſic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit, ut non minus illa oratione opes eorum concuſſerit, quam Leuctrica pugna. Tum enim perfecit, quod poſt apparuit, ut auxilio ſociorum Lacedæmonii privarentur.

VII. Fuiſſe patientem, ſuorumque injurias ferentem civium, quod ſe patriæ iraſci nefas eſſe duceret, hæc ſunt teſtimo-

monia. Quum eum propter invidiam cives præficere exercitui noluiſſent, duxque eſſet delectus belli imperitus, cujus errore eo eſſet deducta illa multitudo militum, ut omnes de ſalute pertimeſcerent; quod locorum anguſtiis clauſi ab hoſtibus obſidebantur: deſiderari cœpta eſt Epaminondæ diligentia; erat enim ibi privatus numero militis; a quo quum peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obſidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neque vero hoc ſemel fecit, ſed ſæpius: maxime autem fuit illuſtre, quum in Peloponneſum exercitum duxiſſet adverſus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac ſtrenuus. Hic quum criminibus adverſariorum omnes in invidiam veniſſent, ob eamque rem imperium his eſſet abrogatum, atque in eorum locum alii prætores ſucceſſiſſent; Epaminondas populiſcito

non

non paruit, idemque ut facerent, perſuaſit collegis, & bellum, quod ſuſceperat, geſſit: namque animadvertebat, niſi id feciſſet, totum exercitum propter prætorum imprudentiam inſcientiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quæ *morte mulctabat, ſi quis imperium diutius retinuiſſet, quam lege præfinitum foret*: hanc Epaminondas quum reipublicæ conſervandæ cauſa latam videret, ad perniciem civitatis conferre noluit; & quatuor menſibus diutius, quam populus juſſerat, geſſit imperium.

VIII. Poſtquam domum reditum eſt, collegæ ejus hoc crimine accuſabantur. quibus ille permiſit, ut omnem cauſam in ſe transferrent, ſuaque opera factum contenderent, ut legi non obedirent; qua defenſione illis periculo liberatis, nemo Epaminondam reſponſurum putabat, quod quid diceret, non haberet. At ille in judicium venit, nihil eorum negavit, quæ ad-

adverſarii crimini dabant, omniaque, quæ collegæ dixerunt, confeſſus eſt, neque recuſavit, quominus legis pœnam ſubiret; ſed unum ab iis petivit, *ut in periculo ſuo inſcriberent*: EPAMINONDAS A THEBANIS MORTE MVLCTATVS EST, QVOD EOS COEGIT APVD LEVCTRA SVPERARE LACEDÆMONIOS; QVOS ANTE SE IMPERATOREM NEMO BŒOTIORVM AVSVS FVIT ADSPICERE IN ACIE: QVODQVE VNO PRÆLIO NON SOLVM THEBAS AB INTERITV RETRAXIT, SED ETIAM VNIVERSAM GRÆCIAM IN LIBERTATEM VINDICAVIT, EOQVE RES VTRORVMQVE PERDVXIT, VT THEBANI SPARTAM OPPVGNARENT, LACEDÆMONII SATIS HABERENT, SI SALVI ESSE POSSENT, NEQVE PRIVS BELLARE DESTITIT, QVAM MESSENA CONSTITVTA VRBEM EORVM OBSIDIONE CLAVSIT. Hæc quum dixiſset, riſus omnium cum hilaritate coortus eſt: neque quiſquam judex auſus eſt de eo ferre ſuffragium. Sic a judicio capitis maxima diſceſſit gloria.

IX.

IX. Hic extremo tempore imperator apud Mantineam, quum acie inſtructa audacius inſtaret hoſtes, cognitus a Lacedæmoniis, quod in unius pernicie ejus, patriæ ſitam putabant ſalutem, univerſi in unum impetum fecerunt, neque prius abſceſſerunt, quam magna cæde facta, multisque occiſis, fortiſſime ipſum Epaminondam pugnantem, ſparo eminus percuſſum, concidere viderunt. Hujus caſu aliquantum retardati ſunt Bœotii: neque tamen prius pugna exceſſerunt, quam repugnantes profligarunt. At Epaminondas quum animadverteret, mortiferum ſe vulnus accepiſſe, ſimulque, ſi ferrum, quod ex haſtili in corpore remanſerat, extraxiſſet, animam ſtatim emiſſurum: uſque eo retinuit, quoad renunciatum eſt, *viciſſe Bœotios*. Id poſtquam audivit; *ſatis*, inquit, *vixi*: *invictus enim morior*.

X. Tum ferro extracto confeſtim exanimatus eſt. Hic uxorem nunquam du-

 xit:

xit: in quo quum reprehenderetur (quod liberos non relinqueret) a Pelopida, qui filium habebat infamem: *maleque eum in eo patriæ conſulere* diceret: *vide*, inquit, *ne tu pejus conſulas, qui talem ex te natum relicturus ſis: neque vero ſtirps mihi poteſt deeſſe: namque ex me natam relinquo pugnam Leuctricam, quæ non modo mihi ſuperſtes, ſed etiam immortalis ſit neceſſe eſt*. Quo tempore duce Pelopida, exules Thebas occuparunt, & præſidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quam diu facta eſt cædes civium, domo ſe tenuit: quod neque malos defendere volebat, neque impugnare, ne manus ſuorum ſanguine cruentaret: namque omnem civilem victoriam funeſtam putabat. Idem, poſtquam apud Cadmeam pugnari cum Lacedæmoniis cœpit, in primis ſtetit. Hujus de virtutibus, vitaque ſatis erit dictum; ſi hoc unum adjunxero, quod nemo

mo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & poſt ejus interitum, perpetuo alieno paruiſſe imperio: contra ea, quam diu ille præfuerit Reipublicæ caput fuiſſe totius Græciæ: ex quo intelligi poteſt, unum hominem pluris, quam civitatem fuiſſe.

Casan. del. *Cat. inc.*

PELOPIDAS.

I. Pelopidas Thebanus magis hiſtoricis, quam vulgo, notus. Cujus de virtutibus dubito quemadmodum exponam, quod vereor, ne ſi res explicare incipiam, non vitam ejus enarrare, ſed hiſtoriam videar ſcribere: ſi tantummodo ſummas attigero, ne rudibus litterarum Græcarum minus lucide appareat, quantus fuerit ille vir. Itaque utrique rei occurram, quantum potero; & medebor cum ſatietati tum ignorantiæ lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, quum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit impulſu perpaucorum Thebanorum, qui adverſariæ factioni quo facilius reſiſterent, Laconum rebus ſtudebant: idque ſuo privato, non publico fecit conſilio. Quo facto cum Lacedæmonii

nii ab exercitu removerunt, pecuniaque mulctarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quod ſuſceptis inimicitiis ſatius ducebant eos obſideri, quam liberari. Nam poſt Peloponneſium bellum, Athenasque devictas, cum Thebanis ſibi rem eſſe exiſtimabant; & eos eſſe ſolos, qui adverſus reſiſtere auderent. Hac mente amicis ſuis ſummas poteſtates dederant, alteriusque factionis principes partim interfecerant, alios in exilium ejecerant: in quibus Pelopidas hic, de quo ſcribere exorſi ſumus, pulſus patria carebat.

II. Hi omnes fere Athenas ſe contulerant, non quo ſequerentur otium, ſed, ut quemque ex proximo locum fors obtuliſſet, eo patriam recuperare niterentur. Itaque quum tempus eſt viſum rei gerendæ, communiter cum his, qui Thebis idem ſentiebant, diem delegerunt, ad inimicos opprimendos, civitatemque liberandam, eum, quo maximi magiſtratus ſi-

mul conſueverant epulari . Magnæ ſæpe res non ita magnis copiis ſunt geſtæ: ſed profecto nunquam ab tam tenui initio tantæ opes ſunt profligatæ : nam duodecim adoleſcentuli coierunt ex his, qui exilio erant mulctati, quum omnino non eſſent amplius centum, qui tanto ſe offerrent periculo , qua paucitate perculſa eſt Lacedæmoniorum potentia . Hi enim non magis adverſariorum factioni , quam Spartanis , eo tempore bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ, quorum imperii majeſtas , neque ita multo poſt , Leuctrica pugna , ab hoc initio perculſa , concidit . Illi igitur duodecim , quorum erat dux Pelopidas , quum Athenis interdiu exiſſent , ut veſperaſcente cælo Thebas poſſent pervenire , cum canibus venaticis exierunt , retia ferentes , veſtitu agreſti , quo minore ſuſpicione facerent iter : qui quum tempore ipſo, quo ſtuduerant , perveniſſent , domum Charonis

nis devenerunt, a quo & tempus & dies erat datus.

III. Hoc loco libet interponere, etſi ſejunctum ab re propoſita eſt, nimia fiducia quantæ calamitati ſoleat eſſe. Nam magiſtratuum Thebanorum ſtatim ad aures pervenit, exules in urbem deveniſſe. Id illi, vino epulisque dediti, uſque eo deſpexerunt, ut ne quærere quidem de tanta re laborarint. Acceſſit etiam, quod magis aperiret eorum dementiam. Adlata eſt enim epiſtola Athenis ab Archia Hierophante, Archiæ, qui tum maximum magiſtratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectione exulum perſcripta erant, quæ quum jam accubanti in convivio eſſet data, ſicut erat ſignata, ſub pulvinum ſubjiciens; *in craſtinum*, inquit, *differo res ſeveras*. At illi omnes, quum jam nox proceſſiſſet, vinolenti ab exulibus duce Pelopida ſunt interfecti. Quibus rebus confectis, vulgo ad arma

libertatemque vocato, non ſolum qui in urbe erant, ſed etiam undique ex agris concurrerunt, præſidium Lacedæmoniorum ex arce pepulerunt, patriam obſidione liberaverunt, auctores Cadmeæ occupandæ partim occiderunt, partim in exilium ejecerunt.

IV. Hoc tam turbido tempore, ſicut ſupra docuimus, Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum eſt, domi quietus fuit. Itaque hæc liberandarum Thebarum propria laus eſt Pelopidæ: ceteræ fere omnes communes cum Epaminonda: namque in Leuctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux delectæ manus, quæ prima phalangem proſtravit Laconum: omnibus præterea periculis adfuit. Sicut Spartam quum oppugnavit, alterum tenuit cornu: quoque Meſſena celerius reſtitueretur, legatus in Perſas eſt profectus. Denique hæc fuit altera perſona Thebis, ſed tamen ſecunda, ita ut proxima eſſet Epaminondæ.

V.

Google

V. Conflictatus autem eſt cum adverſa fortuna: nam & initio, ſicut oſtendimus, exul patria caruit; & quum Theſſaliam in poteſtatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque jure ſatis tectum ſe arbitraretur, quod apud omnes gentes ſanctum eſſe conſueſſet, a tyranno Alexandro Pheræo ſimul cum Iſmenia comprehenſus, in vincula conjectus eſt. Hunc Epaminondas recuperavit, bello perſequens Alexandrum. Poſt id factum, nunquam is animo placari potuit in eum, a quo erat violatus. Itaque perſuaſit Thebanis, ut ſubſidio Theſſaliæ proficiſcerentur, tyrannosque ejus expellerent. Cujus belli quum ei ſumma eſſet data, eoque cum exercitu profectus eſſet, non dubitavit, ſimul ac conſpexit hoſtem, confligere. In quo prælio Alexandrum ut animadvertit, incenſus ira equum in eum concitavit, proculque degreſſus a ſuis, conjectu telorum confoſſus concidit. Atque hoc ſe-

ſecunda victoria accidit: nam jam inclinatæ erant tyrannorum copiæ. Quo facto, omnes Theſſaliæ civitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & ſtatuis æneis, liberosque ejus multo agro donarunt.

Caſan. del. *Cat. inc.*

AGE-

Digitized by Google

AGESILAVS.

I. AGesilaus Lacedæmonius, cum a ceteris ſcriptoribus, tum eximie a Xenophonte Socratico collaudatus eſt. Eo enim uſus eſt familiariſſime. Hinc primum de regno cum Leotychide, fratris filio, habuit contentionem. Mos eſt enim a majoribus Lacedæmoniis traditus, ut duos haberent ſemper reges, nomine magis quam imperio, ex duabus familiis Procli, & Euryſthenis; qui principes ex progenie Herculis Spartæ reges fuerunt. Harum ex altera in alterius familiæ locum fieri non licebat. Itaque utraque ſuum retinebat ordinem. Primum ratio habebatur, qui maximus natu eſſet ex liberis ejus, qui regnans deceſſiſſet; ſin is virilem ſexum non reliquiſſet, tum deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate. Mortuus erat Agis rex, frater Agesi-

geſilai ; filium reliquerat Leotychidem, quem ille natum non agnorat : eundem moriens ſuum eſſe dixerat. Is de honore regni cum Ageſilao ſuo patruo contendit: neque id quod petivit, conſecutus eſt: nam Lyſandro ſuffragante, homine, ut oſtendimus ſupra, factioſo, & his temporibus potente, Ageſilaus antelatus eſt.

II. Hic ſimulatque imperii potitus eſt, perſuaſit Lacedæmoniis, ut exercitum emitterent in Aſiam, bellumque regi facerent: docens, ſatius eſſe in Aſia, quam in Europa dimicari: namque fama exierat, Artaxerxem comparare claſſes, pedeſtresque exercitus, quos in Græciam mitteret. Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut prius in Aſiam cum copiis perveniret, quam regii ſatrapæ eum ſcirent profectum. Quo factum eſt, ut omnes imparatos imprudentesque offenderet. Id ut cognovit Tiſſaphernes, qui ſummum imperium tum inter præfectos habebat regios, inducias a La-

a Lacone petivit ſimulans, ſe dare operam, ut Lacedæmoniis cum rege conveniret: re autem vera, ad copias comparandas: easque impetravit trimeſtres. Juravit autem uterque, ſe ſine dolo inducias conſervaturum; in qua pactione ſumma fide manſit Ageſilaus: contra ea Tiſſaphernes nihil aliud quam bellum comparavit. Id etſi ſentiebat Laco, tamen jusjurandum ſervabat, multumque in eo ſe conſequi dicebat, quod Tiſſaphernes perjurio ſuo & homines ſuis rebus abalienaret, & deos ſibi iratos redderet: ſe autem ſervata religione confirmare exercitum, quum animadverteret deorum numen facere ſecum, hominesque ſibi conciliari amiciores, quod his ſtudere conſueſſent, quos conſervare fidem viderent.

III. Poſtquam induciarum præteriit dies, Barbarus non dubitans, quod ipſius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletiſſi-

tiſſima, eo potiſſimum hoſtes impetum facturos: omnes ſuas copias eo contraxerat. At Ageſilaus in Phrygiam ſe convertit, eamque prius depopulatus eſt, quam Tiſſaphernes uſquam ſe moveret. Magna præda militibus locupletatis, Epheſum hiematum exercitum reduxit: atque ibi officinis armorum inſtitutis, magna induſtria bellum apparavit; & quo ſtudioſius armarentur, inſigniusque ornarentur, præmia propoſuit, quibus donarentur, quorum egregia in ea re fuiſſet induſtria. Fecit idem in exercitationum generibus, ut, qui ceteris præſtitiſſent, eos magnis afficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & ornatiſſimum & exercitatiſſimum haberet exercitum. Huic quum tempus eſſet viſum, copias extrahere ex hibernaculis: vidit, ſi, quo eſſet iter facturus, palam pronuntiaſſet, hoſtes non credituros, aliasque regiones præſidiis occupaturos, nec dubitaturos aliud eſſe factu-

factum , ac pronuntiaſſet . Itaque quum ille Sardes iturum ſe dixiſſet, Tiſſaphernes eandem Cariam defendendam putavit. In quo quum eum opinio fefelliſſet , victumque ſe vidiſſet conſilio : ſero ſuis præſidio profectus eſt : nam quum illo veniſſet , jam Ageſilaus, multis locis expugnatis , magna erat præda potitus . Laco autem , quum videret hoſtes equitatu ſuperare , nunquam in campo ſui fecit poteſtatem , & his locis manum conſeruit, quibus plus pedeſtres copiæ valerent . Pepulit ergo , quotieſcunque congreſſus eſt, multo majores adverſariorum copias , & ſic in Aſia verſatus eſt , ut omnium opinione victor duceretur.

IV. Hic quum jam animo meditaretur proficiſci in Perſas , & ipſum regem adoriri , nuntius ei domo venit ephorum miſſu, bellum Athenienſes & Bœotios indixiſſe Lacedæmoniis : quare venire non dubitaret . In hoc non minus ejus pietas ſuſpicien-

cienda eſt, quam virtus bellica: qui quum victori præeſſet exercitui, maximamque haberet fiduciam regni Perſarum potiundi, tanta modeſtia dicto audiens fuit juſſis abſentium magiſtratuum, ut ſi privatus in comitio eſſet Spartæ; cujus exemplum utinam imperatores noſtri ſequi voluiſſent! ſed illuc redeamus. Ageſilaus opulentiſſimo regno præpoſuit bonam exiſtimationem, multoque glorioſius duxit, ſi inſtitutis patriæ paruiſſet, quam ſi bello ſuperaſſet Aſiam. Hac igitur mente Helleſpontum copias trajecit, tantaque uſus eſt celeritate, ut, quod iter Xerxes anno vertente confecerat, hic tranſierit triginta diebus. Quum jam haud ita longe abeſſet a Peloponneſo, obſiſtere ei conati ſunt Athenienſes & Bœotii, ceterique eorum ſocii, apud Coroneam: quos omnes gravi prælio vicit. Hujus victoriæ vel maxima fuit laus, quod quum plerique ex fuga ſe in templum Minervæ conjeciſſent, quæ-

rere-

rereturque ab eo, quid his fieri vellet; etſi aliquot vulnera acceperat eo prælio, & iratus videbatur omnibus, qui adverſus arma tulerant; tamen antetulit iræ religionem; & eos vetuit violari. Neque vero hoc ſolum in Græcia fecit, ut templa deorum ſancta haberet: ſed etiam apud barbaros ſumma religione omnia ſimulacra, arasque conſervavit. Itaque prædicabat, mirari ſe, non ſacrilegorum numero haberi, qui ſupplicibus eorum nocuiſſent: aut non gravioribus pœnis affici, qui religionem minuerent, quam qui fana ſpoliarent.

V. Poſt hoc prælium, collatum eſt omne bellum circa Corinthum, ideoque Corinthium eſt appellatum. Hic quum una pugna decem millia hoſtium Ageſilao duce cecidiſſent: eoque facto opes adverſariorum debilitatæ viderentur: tantum abfuit ab inſolentia gloriæ, ut commiſeratus ſit fortunam Græciæ, quod tam multi

a ſe victi vitio adverſariorum concidiſſent: namque illa multitudine, ſi ſana mens eſſet, Græciæ ſupplicium Perſas dare potuiſſe. Idem quum adverſarios intra mœnia compuliſſet, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: negavit id ſuæ virtuti convenire; ſe enim eum eſſe dixit, qui ad officium peccantes redire cogeret, non qui urbes nobiliſſimas expugnaret Græciæ: nam ſi, inquit, eos extinguere voluerimus, qui nobiſcum adverſus barbaros ſteterunt, noſmet ipſi nos expugnaverimus, illis quieſcentibus, quo facto, ſine negotio, quum voluerint, nos oppriment.

VI. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmoniis: quo ne proficiſceretur, quum a plerisque ad exeundum premeretur, ut ſi de exitu divinaret, exire noluit. Idem quum Epaminondas Spartam oppugnaret, eſsetque ſine muris oppidum, talem ſe imperatorem præbuit, ut

eo

eo tempore omnibus apparuerit, niſi ille fuiſset, Spartam futuram non fuiſse. In quo quidem diſcrimine celeritas ejus conſilii ſaluti fuit univerſis: nam quum quidam adoleſcentuli, hoſtium adventu perterriti, ad Thebanos transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepiſsent, Ageſilaus, qui perniciosiſſimum fore videret, ſi animadverſum eſset, quenquam ad hoſtes transfugere conari, cum ſuis eo venit, atque, ut ſi bono animo feciſsent, laudavit conſilium eorum, quod eum locum occupaſsent, & ſe id quoque fieri debere animadvertiſse. Sic adoleſcentulos ſimulata laudatione recuperavit, & adjunctis de ſuis comitibus locum tutum reliquit: namque illi, aucto numero eorum, qui expertes erant conſilii, commovere ſe non ſunt auſi, eoque libentius, quod latere arbitrabantur, quæ cogitarant.

VII. Sine dubio poſt Leuctricam pugnam Lacedæmonii ſe nunquam refecerunt;

neque priſtinum imperium recuperarunt: quum interim Ageſilaus non deſtitit, quibuſcumque rebus poſset, patriam juvare: nam quum præcipue Lacedæmonii indigerent pecunia: ille omnibus, qui a rege defecerant, præſidio fuit; a quibus magna donatus pecunia, patriam ſublevavit. Atque in hoc illud inprimis fuit admirabile, quum maxima munera ei ab regibus, & dynaſtis, civitatibusque conferrentur, nihil unquam in domum ſuam contulit, nihil de victu, nihil de veſtitu Laconum mutavit. Domo eadem fuit contentus, qua Euryſthenes progenitor majorum ſuorum fuerat uſus: quam qui intrarat, nullum ſignum libidinis, nullum luxuriæ videre poterat: contra, plurima patientiæ atque abſtinentiæ. Sic enim erat inſtructa, ut nulla in re differret cuivis inopis atque privati.

VIII. Atque hic tantus vir, ut naturam fautricem habuerat in tribuendis animi

Digitized by Google

mi virtutibus, ſic maleficam nactus eſt in corpore fingendo: nam & ſtatura fuit humili, & corpore exiguo, & claudus altero pede. Quæ res etiam nonnullam afferebat deformitatem: atque ignoti faciem ejus quum intuerentur, contemnebant: qui autem virtutes noverant, non poterant admirari ſatis. Quod ei uſu venit, quum annorum octoginta ſubſidio Thaco in Ægyptum iviſset, & in acta cum ſuis accubuiſset, ſine ullo tecto: ſtratumque haberet tale, ut terra tecta eſset ſtramentis: neque huc amplius, quam pellis eſset injecta: eodemque comites omnes accubuiſsent, veſtitu humili, atque obſoleto, ut eorum ornatus non modo in his regem neminem ſignificaret; ſed hominis non beatiſſimi ſuſpicionem præberet. Hujus de adventu fama quum ad regios eſset perlata, celeriter munera eo cujuſque generis ſunt allata. His quærentibus Ageſilaum, vix fides facta eſt, unum

eſse

eſſe ex his, qui tum accubabant. Qui quum regis verbis, quæ attulerant, dediſſent, ille præter vitulina, & hujuſmodi genera obſonii, quæ præſens tempus deſiderabat, nihil accepit; unguenta, coronas, ſecundamque menſam ſervis diſpertiit; cetera referri juſſit. Quo facto eum barbari magis etiam contemſerunt, quod eum ignorantia bonarum rerum illa potiſſimum ſumſiſſe arbitrabantur. Hic quum ex Ægypto reverteretur, donatus a rege Nectanabe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo ſuo daret: veniſſetque in portum, qui Menelai vocatur, jacens inter Cyrenas & Ægyptum: in morbum implicitus deceſſit. Ibi eum amici, quo Spartam facilius perferre poſſent, quod mel non habebant, cera circumfuderunt: atque ita domum retulerunt.

EVME-

EVMENES.

I. EVMENES Cardianus. Hujus ſi virtuti par data eſset fortuna, non ille quidem major, ſed multo illuſtrior, atque etiam honoratior: quod magnos homines virtute metimur, non fortuna: nam quum ætas ejus cecidiſset in ea tempora, quibus Macedones florerent, multum ei detraxit inter hos viventi, quod alienæ erat civitatis: neque aliud huic defuit, quam generoſa ſtirps: etſi ille domeſtico ſummo genere erat. Tamen Macedones eum ſibi aliquando anteponi indigne ferebant: neque tamen non patiebantur. Vincebat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenii. Hic peradoleſcentulus ad amicitiam acceſſit Philippi, Amyntæ filii: brevique tempore in intimam pervenit familiaritatem. Fulgebat enim jam in adoleſcentulo

indoles virtutis. Itaque cum habuit ad manum ſcribæ loco: quod multo apud Grajos honorificentius eſt, quam apud Romanos: nam apud nos revera, ſicut ſunt, mercenarii ſcribæ exiſtimantur: at apud illos contrario nemo ad id officium admittitur, niſi honeſto loco, & fide, & induſtria cognita, quod neceſse eſt omnium conſiliorum eum eſse participem. Hunc locum tenuit amicitiæ apud Philippum annos ſeptem. Illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Noviſſimo tempore præfuit etiam alteræ equitum alæ, quæ hetærice appellabatur. Vtrique autem in conſilio ſemper adfuit, & omnium rerum habitus eſt particeps.

II. Alexandro Babylone mortuo, quum regna ſingulis familiaribus diſpartirentur, & ſumma rerum tradita eſset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum ſuum dederat Perdiccæ: ex quo omnes conjecerant, eum regnum ei commendaſse,

quoad

quoad liberi ejus in ſuam tutelam perveniſſent : aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephæſtio, quem unum Alexander, quod facile intelligi poſſet, plurimi fecerat : hoc tempore data eſt Eumeni Cappadocia, ſive potius dicta : nam tum in hoſtium erat poteſtate. Hunc ſibi Perdiccas adjunxerat magno ſtudio, quod in homine fidem & induſtriam magnam videbat: non dubitans, ſi eum pellexiſſet, magno uſui fore ſibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod fere omnes in magnis imperiis concupiſcunt, omnium partes corripere, atque complecti. Neque vero hoc ſolus fecit: ſed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare deſtinaverat. Is multis magnis pollicitationibus perſuadere Eumeni ſtuduit, ut Perdiccam deſereret, ac ſecum faceret ſocietatem. Quum perducere

re eum non poſſet, interficere conatus eſt: & feciſſet, niſi ille clam noctu ex præſidiis ejus effugiſſet.

III. Interim conflata ſunt illa bella, quæ ad internecionem poſt Alexandri mortem geſta ſunt, omneſque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum; quem etſi infirmum videbat, quod unus omnibus reſiſtere cogebatur, tamen amicum non deſeruit, neque ſalutis, quam fidei, fuit cupidior. Præfecerat eum Perdiccas ei parti Aſiæ, quæ inter Taurum montem jacet, atque Helleſpontum: & illum unum oppoſuerat Europæis adverſariis. Ipſe Ægyptum oppugnatum adverſus Ptolemæum erat profectus. Eumenes quum neque magnas copias, neque firmas haberet, quod inexercitatæ, & non multo ante erant contractæ: adventare autem dicerentur, Helleſpontumque tranſiſſe Antipater, & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate tum uſu belli præſtantes,

tes, (Macedones vero milites ea tunc erant ſama, qua nunc Romani feruntur: etenim ſemper habiti ſunt fortiſſimi, qui ſummam imperii potirentur:) Eumenes intelligebat, ſi copiæ ſuæ cognoſſent, adverſus quos ducerentur, non modo non ituras, ſed ſimul cum nuntio dilapſuras. Itaque hoc ejus fuit prudentiſſimum conſilium, ut deviis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non poſſent: & his perſuaderet, ſe contra quoſdam barbaros proficiſci. Itaque tenuit hoc propoſitum, & prius in aciem exercitum eduxit, prœliumque commiſit, quam milites ſui ſcirent, cum quibus arma conferrent. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quam peditatu, quo erat deterior.

IV. Quorum acerrimo concurſu quum magnam partem diei eſſet pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui

ſe-

ſecundum locum imperii tenebat. Cum hoc concurrit ipſe Eumenes. Qui quum inter ſe complexi, in terram ex equis decidiſſent, ut facile intelligi poſſet inimica mente contendiſſe, animoque magis etiam pugnaſſe, quam corpore: non prius diſtracti ſunt, quam alterum anima reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex prælio exceſſit, ſed acrius hoſtis inſtitit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratero, multis præterea, & maxime nobilibus captis, pedeſter exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut invito Eumene elabi non poſſet, pacem ab eo petiit. Quam quum impetraſſet, in fide non manſit, & ſe, ſimul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie ſemivivum elatum recreare ſtuduit. Quum id non poſſet, pro hominis dignitate, proque priſtina amicitia (namque illo uſus erat, Alexandro vivo, familiariter) am-

amplo funere extulit, oſſaque in Macedoniam uxori ejus ac liberis remiſit.

V. Hæc dum apud Heleſpontum geruntur, Perdiccas apud flumen Nilum interficitur a Seleuco, & Antigono: rerumque ſumma ad Antipatrum defertur. Hic, qui deſeruerant, exercitu ſuffragium ferente, capitis abſentes damnantur: in his Eumenes. Hac ille percuſſus plaga non ſuccubuit, neque eo ſecius bellum adminiſtravit. Sed exiles res animi magnitudinem, etſi non frangebant, tamen imminuebant. Hunc perſequens Antigonus, quum omni genere copiarum abundaret, ſæpe in itineribus vexabatur: neque unquam ad manum accedere licebat, niſi his locis, quibus pauci poſſent multis reſiſtere. Sed extremo tempore quum conſilio capi non poſſet, multitudine circumventus eſt: hinc tamen multis ſuis amiſſis, ſe expedivit, & in caſtellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit.

git. In quo quum circumſederetur, & vereretur, ne uno loco manens equos militares perderet, quod ſpatium non eſſet agitandi: callidum fuit ejus inventum, quemadmodum ſtans jumentum calefieri exercerique poſſet, quo libentius & cibo uteretur, & a corporis motu non removeretur. Subſtringebat caput loco altius, quam ut prioribus pedibus plane terram poſſet attingere. Deinde poſt verberibus cogebat exſultare, & calces remittere. Qui motus non minus ſudorem excutiebat, quam ſi in ſpatio decurreret. Quo factum eſt, quod omnibus mirabile eſt viſum, ut jumenta æque nitida ex caſtello educeret, quum complures menſes in obſidione fuiſſet, ac ſi in campeſtribus ea locis habuiſſet. In hac concluſione, quotieſcumque voluit, apparatum & munitiones Antigoni alias incendit, alias disjecit. Tenuit autem ſe uno loco, quandiu fuit hiems; quod caſtrum ſubſidia habe-

habere non poterat, & ver appropinquabat, ſimulata deditione, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni impoſuit: ſeque ac ſuos omnes extraxit incolumes.

VI. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, quum litteras, & nuntios miſiſset in Aſiam, conſultum, utrum repetitum Macedoniam veniret (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet: huic ille primum ſuaſit, ne ſe moveret, & exſpectaret, quoad Alexandri filius regnum adipiſceretur. Sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium injuriarum obliviſceretur, & in neminem acerbiore uteretur imperio. Horum nihil ea fecit; nam & in Macedoniam profecta eſt, & ibi crudeliſſime ſe geſſit. Petiit autem ab Eumene abſente, ne pateretur, Philippi domus & familiæ inimiciſſimos ſtirpem quoque interimere, ferretque opem liberis Alexandri. Quam veniam

niam ſi ſibi daret, quam primum exercitus pararet, quos ſibi ſubſidio adduceret. Id quo facilius faceret, ſe omnibus præfectis, qui in officio manebant, miſiſſe litteras, ut ei parerent, ejuſque conſiliis uterentur. His rebus Eumenes permotus ſatius duxit, ſi ita tuliſſet fortuna, perire bene meritis referentem gratiam, quam ingratum vivere.

VII. Itaque copias contraxit, bellum adverſus Antigonum comparavit; quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peuceſtes, qui corporis cuſtos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Perſidem: Antigenes, cujus ſub imperio phalanx erat Macedonum: invidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) ſi potius ipſe alienigena ſummi imperii potiretur, quam alii Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principiis nomine Alexandri ſtatuit tabernaculum, in eoque ſellam auream cum ſceptro ac diademate juſſit poni, eoque

Digitized by Google

eoque omnes quotidie convenire, ut ibi de ſummis rebus conſilia caperentur: credens minore ſe invidia fore, ſi ſpecie imperii, nominisque ſimulatione Alexandri, bellum videretur adminiſtrare; quod & fecit: nam quum non ad Eumenis principia, ſed ad regia conveniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat: quum tamen per eum unum gererentur omnia.

VIII. Hic in Parætacis cum Antigono conflixit, non acie inſtructa, ſed in itinere: eumque male acceptum in Mediam hiematum coegit redire. Ipſe in finitima regione Perſidis hiematum copias diviſit, non ut voluit, ſed ut militum cogebat voluntas: namque illa phalanx Alexandri Magni, quæ Aſiam peragrarat, deviceratque Perſas, inveterata cum gloria tum etiam licentia, non parere ſe ducibus, ſed imperare poſtulabat: ut nunc veterani faciunt noſtri. Itaque periculum eſt, ne

faciant, quod illi fecerunt ſua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos, cum quibus ſteterint, quam adverſus quos fecerint. Quod ſi quis illorum veteranorum legat facta; paria horum cognoſcat: neque rem ullam, niſi tempus, intereſſe judicet. Sed ad illos revertar. Hiberna ſumſerant non ad uſum belli, ſed ad ipſorum luxuriam: longeque inter ſe diſceſſerant. Hoc Antigonus quum comperiſſet, intelligeretque ſe parem non eſſe paratis adverſariis, ſtatuit aliquid ſibi conſilii novi eſſe capiendum. Duæ erant viæ, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad adverſariorum hibernacula poſſet perveniri; quarum brevior per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aquæ inopiam, ceterum dierum erat fere decem. Illa autem, qua omnes commeabant, altero tanto longiorem habebat anfractum: ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. Hac ſi profici-

ſiciſceretur, intelligebat prius adverſarios reſcituros de ſuo adventu, quam ipſe tertiam partem confeciſſet itineris. Sin per loca ſola contenderet, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conficiendam, imperavit quamplurimos utres atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum: præterea cibaria cocta dierum decem: utque quam minime fieret ignis in caſtris. Iter, quod habebat, omnes celat. Sic paratus, qua conſtituerat, proficiſcitur.

IX. Dimidium fere ſpatium confecerat, quum ex fumo caſtrorum ejus ſuſpicio adlata eſt ad Eumenem, hoſtem appropinquare. Conveniunt duces: quæritur, quid opus ſit facto. Intelligebant omnes tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quam Antigonus adfuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata

facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum: nam quod diebus quinque hoſtis tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, ut non minus totidem dierum ſpatio retardaretur: quare circumirent, ſuas quiſque copias contraheret. Ad Antigoni autem refrenandum impetum, tale capit conſilium. Certos mittit homines ad infimos montes, qui obvii erant itineri adverſariorum: hiſque præcepit, ut prima nocte quam latiſſime poſſint, ignes faciant quam maximos, atque hos ſecunda vigilia minuant, tertia perexiguos reddant: & adſimulata caſtrorum conſuetudine ſuſpicionem injiciant hoſtibus, his locis eſſe caſtra, ac de eorum adventu prænuntiatum: idemque poſtera nocte faciant. Quibus imperatum erat, diligenter præceptum curant. Antigonus tenebris obortis ignes conſpicatur: credit de ſuo adventu eſſe auditum, & adverſarios illuc ſuas contraxiſſe copias. Mutat conſilium, & quoniam

Digitized by Google

niam imprudentes adoriri non poſſet, flectit iter ſuum, & illum anfractum longiorem copioſæ viæ capit, ibique diem unum opperitur, ad laſſitudinem ſedandam militum, ac reficienda jumenta, quo integriore exercitu decerneret.

X. Hic Eumenes callidum imperatorem vicit conſilio, celeritatemque impedivit ejus: neque tamen multum profecit: nam invidia ducum, cum quibus erat, perfidiaque militum Macedonum veteranorum, quum ſuperior prælio diſceſſiſſet, Antigono eſt deditus, quum exercitus ei ter ante ſeparatis temporibus juraſſet, ſe eum defenſurum, nec unquam deſerturum. Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtrectatio, ut fidem amittere mallent, quam eum non prodere. Atque hunc Antigonus, quum ei fuiſſet infeſtiſſimus, conſervaſſet, ſi per ſuos eſſet licitum, quod ab nullo ſe plus adjuvari poſse intelligebat in his rebus, quas impendere jam apparebat omnibus.

Imminebant enim Seleucus, Lyſimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes: cum quibus ei de ſummis rebus erat dimicandum. Sed non paſſi ſunt hi, qui circa erant: quod videbant, Eumene recepto, omnes præ illo parvi futuros. Ipſe autem Antigonus adeo erat incenſus, ut, niſi magna ſpe maximarum rerum, leniri non poſſet.

XI. Itaque quum eum in cuſtodiam dediſſet, & præfectus cuſtodum quæſiſſet, quemadmodum ſervari vellet? ut acerrimum, inquit, leonem; aut ferociſſimum elephantum. Nondum enim ſtatuerat, ſervaret eum, nec ne. Veniebat autem ad Eumenem utrumque genus hominum: & qui propter odium fructum oculis ex ejus caſu capere vellent: & qui propter veterem amicitiam colloqui, conſolarique cuperent: multi etiam, qui ejus formam cognoſcere ſtudebant, qualis eſſet, quem tamdiu, tamque valde timuiſſent, cujus in

in pernicie poſitam ſpem habuiſſent victoriæ. At Eumenes, quum diutius in vinculis eſſet, ait Onomarcho, penes quem ſumma imperii erat cuſtodiæ, ſe mirari, quare jam tertium diem ſic teneretur. Non enim hoc convenire Antigoni prudentiæ, ut ſic deuteretur victo; quin aut interfici, aut miſſum fieri juberet. Hic quum ferocius Onomarcho loqui videretur, quid? tu, inquit, animo ſi iſto eras, cur non in prælio cecidiſti potius, quam in poteſtatem inimici venires? Huic Eumenes, utinam quidem iſtud eveniſſet! inquit: ſed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore ſum congreſſus. Non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi ſuccubuerit. Non enim virtute hoſtium, ſed amicorum perfidia decidi. Neque id falſum. * Nam & dignitate fuit honeſta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quam figura venuſta.

XII. De hoc Antigonus quum ſolus conſtituere non auderet, ad conſilium retulit. Hic, quum plerique omnes primo perturbati admirarentur, non jam de eo ſumtum eſſe ſupplicium, a quo tot annos adeo eſſent male habiti, ut ſæpe ad deſperationem forent adducti, quique maximos duces interfeciſſet: denique in quo uno eſſet tantum, ut, quoad ille viveret, ipſi ſecuri eſſe non poſſent; interfecto, nihil habituri negotii eſſent. Poſtremo, ſi illi redderet ſalutem, quærebant, quibus amicis eſſet uſurus? Seſe enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic, cognita conſilii voluntate, tamen uſque ad ſeptimum diem deliberandi ſibi ſpatium reliquit. Tum autem, quum jam vereretur, ne qua ſeditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, & quotidianum victum amoveri juſſit. Nam negabat, ſe ei vim adlaturum, qui aliquando fuiſſet amicus. Hic

ta-

Digitized by Google

tamen non amplius, quam triduum, fame fatigatus, quum caſtra moverentur, inſciente Antigono, jugulatus eſt a cuſtodibus.

XIII. Sic Eumene annorum quinque & quadraginta, quum ab anno vigeſimo, uti ſupra oſtendimus, ſeptem annos Philippo apparuiſſet; & tredecim apud Alexandrum, eundem locum obtinuiſſet, in his uni equitum alæ præfuiſſet, poſt autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxiſſet, ſummoſque duces partim repuliſſet, partim interfeciſſet: captus non Antigoni virtute, ſed Macedonum perjurio, talem habuit exitum vitæ. In quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui poſt Alexandrum Magnum reges appellati, ex hoc facillime poteſt judicari, quod nemo Eumene vivo rex appellatus eſt, ſed præfectus: iidem poſt hujus occaſum, ſtatim regium ornatum nomenque ſumſerunt: neque, quod

quod initio prædicarunt, ſe Alexandri liberis regnum ſervare, id præſtare voluerunt; & uno propugnatore ſublato, quid ſentirent, aperuerunt. Hujus ſceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemæus, Seleucus, Lyſimachus, Caſſander. Antigonus autem Eumenem mortuum propinquis ejus ſepeliendum tradidit. Hi militari honeſto funere, comitante toto exercitu, humaverunt: oſſaque ejus in Cappadociam ad matrem atque uxorem liberoſque ejus deportanda curarunt.

PHO-

Digitized by Google

PHOCION.

I. PHocion Athenienſis, etſi ſæpe exercitibus præfuit, ſummoſque magiſtratus cepit, tamen multo ejus notior integritas vitæ, quam rei militaris labor. Itaque hujus memoria eſt nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine Bonus eſt appellatus. Fuit enim perpetuo pauper, quum ditiſſimus eſſe poſſet propter frequentes delatos honores, poteſtateſque ſummas, quæ ei a populo dabantur. Hic quum a Rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique hortarentur accipere, ſimulque admonerent, ſi ipſe his facile careret, liberis tamen ſuis proſpiceret, quibus difficile eſſet in ſumma paupertàte tantam paternam tueri gloriam: his ille: ſi mei ſimiles erunt, idem hic, inquit, agellus illòs alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit:

xit: ſin diſſimiles ſunt futuri, nolo, meis impenſis illorum ali augerique luxuriam.

II. Eidem quum prope ad annum octogeſimum proſpera perveniſſet fortuna, extremis temporibus magnum in odium pervenit ſuorum civium. Primo quod cum Demade de urbe tradenda Antipatro conſenſerat: ejuſque conſilio Demoſthenes cum ceteris, qui bene de republica mereri exiſtimabantur, populiſcito in exilium erant expulſi. Neque in eo ſolum offenderat, quod patriæ male conſuluerat, ſed etiam, quod amicitiæ fidem non præſtiterat. Namque auctus adjutuſque a Demoſthene, eum, quem tenebat, aſcenderat gradum, quum adverſus Charetem eum ſubornaret: ab eodem in judiciis, quum capitis cauſsam diceret, defenſus, aliquoties liberatus diſceſserat. Hunc non ſolum in periculis non defendit, ſed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine: quod, quum apud eum ſummum eſset imperium po-

populi, & Nicanorem Caſsandri præfectum inſidiari Piræeo Athenienſium a Dercyllo moneretur: idemque poſtularet, ut provideret, ne commeatibus civitas privaretur: hic, audiente populo, Phocion negavit eſse periculum, ſeque ejus rei obſidem fore pollicitus. Neque ita multo poſt Nicanor Piræeo eſt potitus, ad quem recuperandum quum populus armatus concurriſset: ille non modo neminem ad arma vocavit, ſed ne armatis quidem præeſse voluit: ſine quo Athenæ omnino eſse non poſsunt.

III. Erant eo tempore Athenis duæ factiones, quarum una populi cauſsam agebat, altera optimatum; in hac erat Phocion & Demetrius Phalereus, harum utraque Macedonum patrociniis nitebatur. Nam populares Polyſperchonti favebant: optimates cum Caſsandro ſentiebant. Interim a Polyſperchonte Caſsander Macedonia pulſus eſt; quo facto populus ſupe-

perior factus ſtatim duces adverſariæ factionis capitis damnatos patria pepulit: in his Phocionem & Demetrium Phalereum: deque ea re legatos ad Polyſperchontem miſit, qui ab eo peterent, ut ſua decreta confirmaret. Huc eodem profectus eſt Phocion. Quo ut venit, cauſſam apud Philippum regem verbo, reipſa quidem apud Polyſperchontem juſsus eſt dicere; namque is tum regis rebus præerat. Hic quum ab Agnonide accuſatus eſset, quod Piræeum Nicanori prodidiſſet: ex conſilii ſententia in cuſtodiam conjectus, Athenas deductus eſt, ut ibi de eo legibus fieret judicium.

IV. Huc ubi perventum eſt, quum propter ætatem pedibus jam non valeret, vehiculoque portaretur, magni concurſus ſunt facti: quum alii, reminiſcentes veteris famæ, ætatis misererentur; plurimi vero ira exacuerentur, propter proditionis ſuſpicionem Piræei: maximeque, quod

quod adverſus populi commoda in ſenectute ſteterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data eſt facultas, & dicendi cauſsam. Inde judicio legitimis quibuſdam confectis damnatus; traditus eſt undecim viris, quibus ad ſupplicium, more Athenienſium, publice damnati tradi ſolent. Hic cum ad mortem duceretur, obvius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat uſus. Is quum lacrimans dixiſset: O quam indigna perpeteris Phocion! Huic ille, at non inopinata, inquit: hunc enim exitum plerique clari viri habuerunt Athenienſes. In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo auſus ſit eum liber ſepelire. Itaque a ſervis ſepultus eſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Casanova del. Scarp... inc.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

TIMOLEON.

I. TImoleon Corinthius, ſine dubio magnus omnium judicio hic vir extitit. Namque huic uni contigit, quod neſcio an ulli, ut & patriam, in qua erat natus, oppreſsam a tyranno liberaret, & a Syracuſis, quibus auxilio erat miſsus, inveteratam ſervitutem depelleret: totamque Siciliam, multos annos bello vexatam, a barbariſque oppreſsam, ſuo adventu in priſtinum reſtitueret. Sed in his rebus non ſimplici fortuna conflictatus eſt, &, id quod difficilius putatur, multo ſapientius tulit ſecundam, quam adverſam, fortunam. Nam quum frater ejus Timophanes, dux a Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupaſſet, particepsque regni poſſet eſse: tantum abfuit a ſocietate ſceleris, ut antetulerit ſuorum civium libertatem fratris

ſaluti: & patriæ parere legibus quam imperare, ſatius duxerit. Hac mente per haruſpicem, communemque affinem, cui ſoror ex eiſdem parentibus nata nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curavit. Ipſe non modo manus non attulit, ſed ne adſpicere quidem fraternum ſanguinem voluit. Nam dum res conficeretur, procul in præſidio fuit, ne quis ſatelles poſſet ſuccurrere. Hoc præclariſſimum ejus facinus non pari modo probatum eſt ab omnibus. Nonnulli enim læſam ab eo pietatem putabant, & invidia laudem virtutis obterebant. Mater vero poſt id factum, neque domum ad ſe filium admiſit, neque adſpexit, quin eum fratricidam impiumque deteſtans compellaret. Quibus rebus ille adeo eſt commotus, ut nonnunquam vitæ finem facere voluerit, atque ex ingratorum hominum conſpectu morte decedere.

II. Interim Dione Syracuſis interfecto, Dio-

Digitized by Google

Dionyſius rurſus Syracuſarum potitus eſt: cujus adverſarii opem a Corinthiis petierunt, ducemque, quo in bello uterentur, poſtularunt. Huc Timoleon miſſus, incredibili felicitate Dionyſium tota Sicilia depulit. Quum interficere poſſet, noluit: tutoque ut Corinthum perveniret, effecit: quod utrorumque Dionyſiorum opibus Corinthii ſæpe adjuti fuerant, cujus benignitatis memoriam volebat exſtare: eamque præclaram victoriam ducebat, in qua plus eſſet clementiæ, quam crudelitatis: poſtremo, ut non ſolum auribus acciperetur, ſed etiam oculis cerneretur, quem & ex quanto regno ad quam fortunam detruſiſſet. Poſt Dionyſii deceſſum cum Hiceta bellavit, qui adverſatus fuerat Dionyſio: quem non odio tyrannidis diſſenſiſſe, ſed cupiditate, indicio fuit, quod ipſe, expulſo Dionyſio, imperium dimittere noluit. Hoc ſuperato, Timoleon maximas copias Carthaginienſium apud Crimeſ-

meſſum flumen fugavit, ac ſatis habere coegit, ſi liceret Africam obtinere, qui jam complures annos poſſeſſionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum Italicum ducem, hominem bellicoſum & potentem, qui tyrannos adjutum in Siciliam venerat.

III. Quibus rebus confectis, quum propter diuturnitatem belli non ſolum regiones, ſed etiam urbes deſertas videret, conquiſivit, quos potuit, primum Siculos; deinde Corintho arceſſivit colonos, quod ab his initio Syracuſæ erant conditæ. Civibus veteribus ſua reſtituit, novis bello vacuefactas poſſeſſiones diviſit, urbium mœnia disjecta, fanaque deſerta refecit, civitatibus leges, libertatemque reddidit: ex maximo bello tantum otium totæ inſulæ conciliavit, ut hic conditor urbium earum, non illi qui initio deduxerant, videretur. Arcem Syracuſis, quam munierat Dionyſius ad urbem obſidendam, a fundamentis

tis disjecit: cetera tyrannidis propugnacula demolitus eſt, deditque operam, ut quam minime multa veſtigia ſervitutis manerent. Quum tantis eſſet opibus, ut etiam invitis imperare poſſet, tantum autem haberet amorem omnium Siculorum, ut nullo recuſante regnum obtineret: maluit ſe diligi, quam metui. Itaque quum primum potuit, imperium depoſuit, & privatus Syracuſis, quod reliquum vitæ fuit, vixit: neque vero id imperite fecit. Nam quod ceteri reges imperio potuerunt, hic benevolentia tenuit. Nullus honos huic defuit: neque poſtea res ulla Syracuſis geſta eſt publice, de qua prius ſit decretum, quam Timoleontis ſententia cognita. Nullius unquam conſilium non modo antelatum, ſed ne comparatum quidem eſt: neque id magis benevolentia factum eſt, quam prudentia.

IV. Hic quum ætate jam provectus eſſet, ſine ullo morbo lumina oculorum

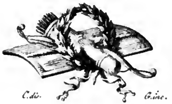
amiſit: quam calamitatem ita moderate tulit, ut neque eum querentem quiſquam audierit, neque eo minus privatis publiciſque rebus interfuerit. Veniebat autem in theatrum, quum ibi concilium populi haberetur, propter valetudinem vectus jumentis junctis, atque ita de vehiculo quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quiſquam tribuebat ſuperbiæ. Nihil enim unquam, neque inſolens, neque glorioſum, ex ore ejus exiit: qui quidem, quum ſuas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quam ſe in ea re maximas diis gratias agere, atque habere, quod quum Siciliam recreare conſtituiſſent, tum ſe potiſſimum ducem eſſe voluiſſent. Nihil enim rerum humanarum ſine deorum numine geri putabat. Itaque ſuæ domi ſacellum *αὐτοματίας* conſtituerat, idque ſanctiſſime colebat.

V. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles acceſſerunt caſus. Nam

præ-

prælia maxima natali die ſuo fecit omnia: quo factum eſt, ut ejuſdem natalem feſtum haberet univerſa Sicilia. Huic quidem Lameſtius, homo petulans & ingratus, vadimonium quum vellet imponere, quod cum illo ſe lege agere diceret, & complures concurriſſent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur: Timoleon oravit omnes, ne id facerent: namque id ut Lameſtio, ceterisque liceret, ſe maximos labores, ſummaque adiiſſe pericula. Hanc enim ſpeciem libertatis eſſe, ſi omnibus quod quiſque vellet legibus experiri liceret. Idem, quum quidam Lameſtii ſimilis, nomine Demænetus, in concione populi, de rebus geſtis ejus detrahere cœpiſſet, ac nonnulla inveheretur in Timoleonta: dixit, nunc demum ſe voti eſſe damnatum: namque hæc a diis immortalibus ſemper precatum, ut talem liberatorem reſtituerent Syracuſanis, in qua cuivis liceret, de quo vel-

let, impune dicere. Hic quum diem ſupremum obiiſſet, publice a Syracuſanis in gymnaſio, quod Timoleonteum appellatur, tota celebrante Sicilia, ſepultus eſt.

DE REGIBVS.

I. HI fere fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videbantur, præter Reges: namque eos attingere noluimus, quod omnium res geſtæ ſeparatim ſunt relatæ. Neque tamen hi admodum ſunt multi. Lacedæmonius autem Ageſilaus, nomine non poteſtate fuit rex: ſicuti ceteri Spartani. Ex his vero, qui dominatum imperio tenuerunt, excellentiſſimi fuerunt (ut nos judicamus) Perſarum Cyrus, & Darius Hyſtaſpis filius: quorum uterque privatus virtute regnum eſt adeptus. Prior horum apud Maſſagetas in prælio cecidit. Darius ſenectute diem obiit ſupremum. Tres ſunt præterea ejuſdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir, & Mnemon. Xerxi maxime eſt illuſtre, quod maximis poſt hominum memoriam exercitibus, terra,

mari-

marique bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem ampliſſimæ pulcherrimæque corporis formæ: quam incredibili ornavit virtute belli: namque illo Perſes nemo fuit manu fortior. Mnemon autem juſtitiæ fama floruit: nam quum matris ſuæ ſcelere amiſiſſet uxorem, tantum indulſit dolori, ut eum pietas vinceret. Ex his duo eodem nomine, morbo naturæ debitum reddiderunt: tertius ab Artabano præfecto ferro interemptus eſt.

II. Ex Macedonum autem generè dùo multo ceteros anteceſſerunt rerum geſtarum gloria: Philippus Amyntæ filius, & Alexander Magnus. Horum alter Babylone morbo conſumtùs eſt. Philippus Ægis a Pauſania, quum ſpectatum ludos iret, juxta theatrum occiſus eſt. Vnus Epirotes Pyrrhus, qui cum populo Romano bellavit. Is quum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneſo, lapide ictus in-

interiit . Vnus item Siculus, Dionyſius prior : nam & manu fortis , & belli peritus fuit , & , id quod in tyranno non facile reperitur, minime libidinoſus, non luxurioſus, non avarus, nullius rei denique cupidus , niſi ſingularis perpetuique imperii, ob eamque rem crudelis: nam dum id ſtuduit munire, nullius pepercit vitæ , quem ejus inſidiatorem putaret. Hic quum virtute tyrannidem ſibi peperiſſet, magna retinuit felicitate: majorque annos ſexaginta natus deceſſit florente regno. Neque in tam multis annis cujuſquam ex ſua ſtirpe funus vidit, quum ex tribus uxoribus liberos procreaſſet, multique ei nati eſſent nepotes .

III. Fuerunt præterea magni reges ex amicis Alexandri Magni, qui poſt obitum ejus imperia ceperunt. In his Antigonus, & hujus filius Demetrius : Lyſimachus, Seleucus, Ptolemæus. Ex his Antigonus, quum adverſus Seleucum Lyſimachumque di-

dimicaret, in prælio occiſus eſt. Pari léto affectus eſt Lyſimachus a Seleuco: nam ſocietate diſſoluta, bellum inter ſe geſſerunt. At Demetrius quum filiam ſuam Seleuco in matrimonium dediſſet, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuiſſet: captus bello in cuſtodia ſocer generi, periit morbo. Neque ita multo poſt Seleucus a Ptolemæo Cerauno dolo interfectus eſt: quem ille a patre expulſum Alexandrea, alienarum opum indigentem receperat. Ipſe autem Ptolemæus, quum vivus filio regnum tradidiſſet, ab illo eodem vita privatus dicitur. De quibus quoniam ſatis dictum putamus, non incommodum videtur, non præterire Hamilcarem & Hannibalem: quos & animi magnitudine & calliditate omnes in Africa natos præſtitiſſe conſtat.

HA-

Apud Fulvium Vrsinum in numismate Argenteo

Casanova del — *Cattaneo Sc.*

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

HAMILCAR.

I. HAMILCAR, Hannibalis filius cognomine Barcas, Carthaginienſis, primo Pœnico bello, ſed temporibus extremis, admodum adoleſcentulus in Sicilia præeſſe cœpit exercitui. Quum ante ejus adventum & mari & terra male res gererentur Carthaginienſium, ipſe ubi adfuit, nunquam hoſti ceſſit, neque locum nocendi dedit: ſæpeque e contrario, occaſione data, laceſſivit, ſemperque ſuperior diſceſſit. Quo facto, quum pæne omnia in Sicilia Pœni amiſiſſent, ille Erycen ſic defendit, ut bellum eo loco geſtum non videretur. Interim Carthaginienſes claſſe apud Inſulas Ægates a C. Lutatio, conſule Romanorum, ſuperati, ſtatuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrio permiſerunt Hamilcaris. Ille etſi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci ſer-

ſerviendum putavit, quod patriam, exhauſtam ſumtibus, diutius calamitatem belli ferre non poſſe intelligebat: ſed ita, ut ſtatim mente agitaret, ſi paullum modo res eſſent refectæ, bellum renovare, Romanoſque armis perſequi, donicum aut certe viciſſent, aut victi manus dediſſent. Hoc conſilio pacem conciliavit: in qua tanta fuit ferocia, ut quum Catulus negaret, ſe bellum compoſiturum, niſi ille cum ſuis, qui Erycem tenuerunt, armis relictis, Sicilia decederent: ſuccumbente patria, ipſe periturum ſe potius dixerit, quam cum tanto flagitio domum rediret; non enim ſuæ eſſe virtutis, arma a patria accepta adverſus hoſtes, adverſariis tradere.

II. Hujus pertinaciæ ceſſit Catulus. At ille, ut Carthaginem venit, multo aliter, ac ſperabat, Rempublicam ſe habentem cognovit: namque diuturnitate externi mali tantum exarſit inteſtinum bel-

bellum, ut nunquam pari periculo fuerit Carthago, niſi quum deleta eſt. Primo mercenarii milites, qui adverſus Romanos fuerant, deſciverunt: quorum numerus erat viginti millium. Hi totam abalienarunt Africam, ipſam Carthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeo ſunt Pœni perterriti, ut etiam auxilia a Romanis petiverint, eaque impetrarint. Sed extremo, quum prope jam ad deſperationem perveniſſent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non ſolum hoſtes a muris Carthaginis removit, quum amplius centum millia facta eſſent armatorum, ſed etiam eo compulit, ut locorum anguſtiis clauſi, plures famæ, quam ferro interirent. Omnia oppida abalienata, in his Vticam atque Hipponem, valentiſſima totius Africæ, reſtituit patriæ. Neque eo fuit contentus, ſed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis annis fuiſſe.

III.

III. Rebus his ex ſententia peractis, fidenti animo atque infeſto Romanis, quo facilius cauſſam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu in Hiſpaniam mitteretur, eoque ſecum duxit filium Hannibalem, annorum novem. Erat præterea cum eo adoleſcens illuſtris, formoſus, Haſdrubal: quem nonnulli diligi turpius, quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. Non enim maledici tanto viro deeſſe poterant. Quo factum eſt, ut a præfecto morum Haſdrubal cum eo vetaretur eſſe. Huic ille filiam ſuam in matrimonium dedit, quod moribus eorum non poterat interdici ſocero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiſo, ille exercitui præfuit, reſque magnas geſſit: & princeps largitione vetuſtos pervertit mores Carthaginienſium: ejuſdemque poſt mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

IV. At Hamilcar poſteaquam mare tranſ-

tranſiit, in Hiſpaniamque venit, magnas res ſecunda geſſit fortuna: maximas bellicoſiſſimaſque gentes ſubegit: equis, armis, viris, pecunia totam locupletavit Africam. Hic quum in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno, poſtquam in Hiſpaniam venerat, in prælio pugnans adverſus Vettones occiſus eſt. Hujus perpetuum odium ergà Romanos maxime concitaſſe videtur ſecundum bellum Pœnicum: namque Hannibal, filius ejus, aſſiduis patris obteſtationibus eo eſt perductus, ut interire, quam Romanos non experiri, mallet.

Apud Fulvium Vrsinum in numiſmate Argenteo

Caſanova diſ.

Furlanetti inc.

BIBLIOTECA ORIOL MANCELE III NAPOLI

HANNIBAL.

I. HAnnibal Hamilcaris filius Carthaginienſis. Si verum eſt, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute ſuperarit, non eſt inficiandum, Hannibalem tanto præſtitiſſe ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedat fortitudine cunctas nationes. Nam quotieſcunque cum eo congreſſus eſt in Italia, ſemper diſceſſit ſuperior. Quod niſi domi civium ſuorum invidia debilitatus eſſet, Romanos videretur ſuperare potuiſſe. Sed multorum obtrectatio devicit unius virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos ſic confirmavit, ut prius animam, quam id, depoſuerit: qui quidem quum patria pulſus eſſet, & alienarum opum indigeret, nunquam deſtiterit animo bellare cum Romanis.

II. Nam ut omittam Philippum, quem abſens hoſtem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentiſſimus Rex Antiochus fuit. Hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut uſque a rubro mari arma conatus ſit inferre Italiæ: ad quem quum legati veniſſent Romani, qui de ejus voluntate explorarent, darentque operam conſiliis clandeſtinis, ut Hannibalem in ſuſpicionem regi adducerent, tanquam ab ipſis corruptum, alia atque antea ſentire: neque id fruſtra feciſſent, idque Hannibal comperiſſet, ſeque ab interioribus conſiliis ſegregari vidiſſet: tempore dato adiit ad regem, eique quum multa de fide ſua & odio in Romanos commemoraſſet, hoc adjunxit: Pater, inquit, meus Hamilcar puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hiſpaniam imperator proficiſcens Carthagine, Jovi optimo maximo hoſtias immolavit. Quæ divina res dum conficiebatur, quæſivit a me,

Digitized by Google

me, *vellemne ſecum in caſtra proficiſci?* Id quum libenter accepiſſem, atque ab eo petere cœpiſſem, ne dubitaret ducere, tum ille: *Faciam*, inquit, *ſi fidem mihi, quam poſtulo, dederis*. Simul me ad aram adduxit, apud quam ſacrificare inſtituerat: eamque, ceteris remotis, tenentem jurare juſſit, *nunquam me in amicitia cum Romanis fore*. Id ego jusjurandum patri datum, uſque ad hanc ætatem ita conſervavi, ut nemini dubium eſſe debeat, quin reliquo tempore eadem mente ſim futurus. Quare ſi quid amice de Romanis cogitabis; non imprudenter feceris, ſi me celaris. Quum quidem bellum parabis, te ipſum fruſtraberis, ſi non me in eo principem poſueris.

III. Hac igitur, qua diximus, ætate cum patre in Hiſpaniam profectus eſt: cujus poſt obitum, Haſdrubale imperatore ſuffecto, equitatui omni præfuit. Hoc quoque interfecto, exercitus ſummam im-

perii ad eum detulit. Id Carthaginem delatum, publice comprobatum eſt. Sic Hannibal minor quinque & viginti annis natus, imperator factus proximo triennio omnes gentes Hiſpaniæ bello ſubegit. Saguntum, fœderatam civitatem, vi expugnavit. Tres exercitus maximos comparavit. Ex his unum in Africam miſit, alterum cum Haſdrubale fratre in Hiſpania reliquit, tertium in Italiam ſecum duxit. Saltum Pyrenæum tranſiit. Quacunque iter fecit, cum omnibus incolis conflixit: neminem, niſi victum, dimiſit. Ad Alpes poſteaquam venit, quæ Italiam ab Gallia ſejungunt, quas nemo unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem Grajum, tranſierat, quo facto is hodie ſaltus Grajus appellatur, Alpicos conantes prohibere tranſitu concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecitque ut ea elephantus ornatus ire poſſet, qua antea unus homo inermis vix poterat repere,

Digitized by Google

pere . Hac copias traduxit , in Italiamque pervenit .

IV. Conflixerat apud Rhodanum cum P.Cornelio Scipione Coſ., eumque pepulerat . Cum hoc eodem Claſtidio apud Padum decernit: ſaucium inde ac fugatum dimittit . Tertio idem Scipio cum collega Tiberio Longo apud Trebiam adverſus eum venit : cum his manum conſeruit : utroſque profligavit : inde per Ligures Apenninum tranſit, petens Etruriam. Hoc itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum , ut poſtea nunquam dextero æque bene uſus ſit. Qua valetudine quum etiam nunc premeretur, lecticaque ferretur, C. Flaminium Coſ. apud Traſimenum cum exercitu inſidiis circumventum occidit: neque multo poſt C. Centenium prætorem, cum delecta manu ſaltus occupantem. Hinc in Apuliam pervenit . Ibi obviam ei venerunt duo Conſules, C. Terentius, & L. Paullus Æmilius. Vtriuſque exer-

citus uno prælio fugavit: Paulum Conſulem occidit, & aliquot præterea Conſulares, in his Cn. Servilium Geminum, qui anno ſuperiore fuerat Conſul.

V. Hac pugna pugnatâ, Romam profectus nullo reſiſtente, in propinquis urbis montibus moratus eſt. Quum aliquot ibi dies caſtra habuiſſet, & reverteretur Capuam: Q. Fabius Maximus dictator Rom. in agro Falerno ſe ei objecit. Hic clauſis locorum anguſtiis, noctu ſine ullo detrimento exercitus ſe expedivit. Fabio callidiſſimo imperatori verba dedit: namque obducta nocte ſarmenta in cornibus juvencorum deligata incendit, ejuſque generis multitudinem magnam diſpalatam immiſit. Quo repentino objectu viſo, tantum terrorem injecit exercitui Romanorum, ut egredi extra vallum nemo ſit auſus. Hanc poſt rem geſtam non ita multis diebus, M. Minucium Rufum magiſtrum equitum, pari ac dictatorem im-

perio,

perio, dolo productum in prælium fugavit. T. Sempronium Gracchum, iterum Conſulem, in Lucanis abſens, in inſidias inductum ſuſtulit. M. Claudium Marcellum quinquies Conſulem, apud Venuſium pari modo interfecit. Longum eſt enumerare prælia. Quare hoc unum ſatis erit dictum, ex quo intelligi poſſit, quantus ille fuerit. Quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie reſtitit, nemo adverſus eum poſt Cannenſem pugnam in campo caſtra poſuit.

VI. Hic invictus patriam defenſum revocatus, bellum geſſit adverſus P. Scipionis filium, quem ipſe primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat. Cum hoc, exhauſtis jam patriæ facultatibus, cupivit in præſentiarum bellum componere, quo valentior poſtea congrederetur. In colloquium convenit, conditiones non convenerunt. Poſt id factum paucis diebus apud

Za-

Zamam cum eodem conflixit: pulſus (incredibile dictu) biduo & duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abeſt a Zama circiter millia paſſuum trecenta. In hac fuga Numidæ, qui ſimul cum eo ex acie exceſſerant, inſidiati ſunt ei: quos non ſolum effugit, ſed etiam ipſos oppreſſit. Adrumeti reliquos ex fuga collegit. Novis delectibus paucis diebus multos contraxit.

VII. Quum in apparando acerrime eſſet occupatus, Carthaginienſes bellum cum Romanis compoſuerunt. Ille nihiloſecius exercitui poſtea præfuit, reſque in Africa geſſit (itemque Mago frater ejus) uſque ad P. Sulpicium & C. Aurelium Conſules. His enim magiſtratibus legati Carthaginienſes Romam venerunt, qui ſenatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem feciſſent, ob eamque rem corona aurea eos donarent, ſimulque peterent, ut obſides eorum Fre-

gel-

gellis eſſent, captivique redderentur. His ex Senatus conſulto reſponſum eſt: munus eorum gratum acceptumque eſſe: obſides, quo loco rogarent, futuros: captivos non remiſſuros, quod Hannibalem, cujus opera ſuſceptum bellum foret, inimiciſſimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itemque fratrem ejus Magonem. Hoc reſponſo Carthaginienſes cognito, Hannibalem domum Magonemque revocarunt. Hic, ut rediit, prætor factus eſt, poſtquam rex fuerat anno ſecundo & vigeſimo. Ut enim Romæ Conſules, ſic Carthagine quotannis annui bini reges creabantur. In eo magiſtratu pari diligentia ſe Hannibal præbuit, ac fuerat in bello: namque effecit ex novis vectigalibus non ſolum, ut eſſet pecunia, quæ Romanis ex fœdere penderetur, ſed etiam ſupereſſet, quæ in ærario poneretur. Deinde, anno poſt præturam, Marco

co Claudio, Lucio Furio Coſſ. Romani legati Carthaginem venerunt. Hos Hannibal ſui expoſcendi gratia miſſos ratus, priuſquam his ſenatus daretur, navem conſcendit clam, atque in Siriam ad Antiochum profugit. Hac re palam facta, Pœni naves duas, quæ eum comprehenderent, ſi poſſent conſequi, miſerunt: bona ejus publicarunt: domum a fundamentis disjecerunt: ipſum exſulem judicarunt.

VIII. At Hannibal anno tertio, poſtquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minucio Coſſ. cum quinque navibus Africam acceſſit, in finibus Cyrenæorum, ſi forte Carthaginienſes ad bellum, Antiochi ſpe fiduciaque inducere poſſet: cui jam perſuaſerat, ut cum exercitibus in Italiam proficiſceretur. Huc Magonem fratrem excivit. Id ubi Pœni reſciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, pœna affecerunt. Illi deſperatis rebus quum ſolviſſent naves, ac vela ventis dediſſent,

Han-

Hannibal ad Antiochum pervenit. De Magonis interitu duplex memoria prodita eſt: namque alii naufragio, alii a ſervis ipſius interfectum eum, ſcriptum reliquerunt. Antiochus autem ſi tam in agendo bello parere voluiſſet conſiliis ejus, quam in ſuſcipiendo inſtituerat, propius Tiberi quam Thermopylis, de ſumma imperii dimicaſſet. Quem etſi multa ſtulte conari videbat, tamen nulla deſeruit in re. Præfuit **paucis navibus**, quas ex Syria juſſus erat in Aſiam ducere, hiſque adverſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio mari conflixit. Quo cum multitudine adverſariorum ſui ſuperarentur: ipſe, quo cornu rem geſſit, fuit ſuperior.

IX. Antiocho fugato, verens ne dederetur, quod ſine dubio accidiſſet, ſi ſui feciſſet poteſtatem, Cretam ad Gortynios venit, ut ibi, quo ſe conferret, conſideraret. Vidit autem vir omnium callidiſſimus, magno ſe fore periculo, niſi quid

pro-

providiſſet, propter avaritiam Cretenſium. Magnam enim ſecum pecuniam portabat, de qua ſciebat exiſſe famam. Itaque capit tale conſilium. Amphoras complures complet plumbo: ſummas operit auro & argento. Has præſentibus principibus deponit in templo Dianæ; ſimulans, ſe ſuas fortunas illorum fidei credere. His in errorem inductis, ſtatuas æneas, quas ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, eaſque in propatulo domi abjicit. Gortynii templum magna cura cuſtodiunt, non tam a ceteris, quam ab Hannibale, ne quid ille, inſcientibus his, tolleret, ſecumque duceret.

X. Sic conſervatis ſuis rebus Pœnus, illuſis Cretenſibus omnibus, ad Pruſiam in Pontum pervenit. Apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quidquam egit, quam regem armavit, & exercuit adverſus Romanos. Quem quum videret domeſticis rebus minus eſſe robu-

ſtum,

ſtum, conciliabat ceteros reges, adjungebatque bellicoſas nationes. Diſſidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amiciſſimus, bellumque inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. Sed utrobique Eumenes plus valebat propter Romanorum ſocietatem: quem ſi removiſſet, faciliora ſibi cetera fore arbitrabatur. Ad hunc interficiendum talem iniit rationem. Claſſe paucis diebus erant decreturi. Superabatur navium multitudine. Dolo erat pugnandum, quum par non eſſet armis. Imperavit quamplurimas venenatas ſerpentes vivas colligi, eaſque in vaſa fictilia conjici. Harum quum confeciſſet magnam multitudinem, die ipſo, quo facturus erat navale prælium, claſſiarios convocat, hiſque præcipit, omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a ceteris tantum ſatis habeant ſe defendere, id facile illos ſerpentium multitudine conſecuturos.

ros. Rex autem in qua nave veheretur, ut ſcirent, ſe facturum: quem ſi aut cepiſſent, aut interfeciſſent, magno his pollicetur præmio fore.

XI. Tali cohortatione militum facta, claſſis ab utriſque in prælium deducitur. Quarum acie conſtituta, priuſquam ſignum pugnæ daretur, Hannibal, ut palam faceret ſuis, quo loco Eumenes eſſet, tabellarium in ſcapha cum caduceo mittit: qui ubi ad naves adverſariorum pervenit, epiſtolam oſtendens, ſe regem profeſſus eſt quærere. Statim ad Eumenem deductus eſt, quod nemo dubitabat aliquid de pace eſſe ſcriptum. Tabellarius, ducis nave declarata ſuis, eodem, unde ierat, ſe recepit. At Eumenes, ſoluta epiſtola, nihil in ea repperit, niſi quod ad irridendum eum pertineret, cujus etſi cauſſam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium ſtatim committere non dubitavit. Horum in concurſu Bithyni, Hannibalis

præ-

præcepto, univerſi navem Eumenis adoriuntur: quorum vim quum rex ſuſtinere non poſſet, fuga ſalutem petiit: quam conſecutus non eſſet, niſi intra ſua præſidia ſe recepiſſet, quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamenæ naves quum adverſarios premerent acrius, repente in eas vaſa fictilia, de quibus ſupra mentionem fecimus, conjici cœpta ſunt: quæ jacta initio riſum pugnantibus concitarunt, nec quare id fieret, poterat intelligi. Poſtquam autem naves completas conſpexerunt ſerpentibus, nova re perterriti, quum, quid potiſſimum vitarent, non viderent, puppes averterunt, ſeque ad ſua caſtra nautica retulerunt. Sic Hannibal conſilio arma Pergamenorum ſuperavit: neque tum ſolum, ſed ſæpe alias pedeſtribus copiis pari prudentia pepulit adverſarios.

XII. Quæ dum in Aſia geruntur, accidit caſu, ut legati Pruſiæ Romæ apud

L.Quintium Flamininum conſularem cœnarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his unus diceret, eum in Pruſiæ regno eſſe. Id poſtero die Flamininus ſenatui detulit. Patres conſcripti, qui Hannibale vivo nunquam ſe ſine inſidiis futuros exiſtimabant, legatos in Bithyniam miſerunt; in his Flamininum, qui a rege peterent, ne inimiciſſimum ſuum ſecum haberet, ſibique dederet. His Pruſias negare auſus non eſt, illud recuſavit, ne id a ſe fieri poſtularent, quod adverſus jus hoſpitii eſſet: ipſi ſi poſſent, comprehenderent: locum ubi eſſet, facile inventuros. Hannibal enim uno loco ſe tenebat in caſtello, quod ei ab rege datum erat muneri; idque ſic ædificarat, ut in omnibus partibus ædificii exitum ſibi haberet, ſemper verens, ne uſu eveniret, quod accidit. Huc quum legati Romanorum veniſſent, ac multitudine domum ejus circumdediſſent, puer ab janua proſpi-

Digitized by Google

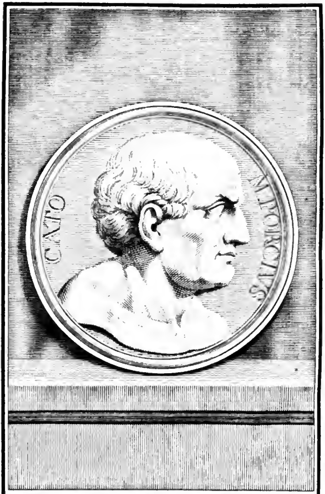
ſpiciens Hannibali dixit, plures præter conſuetudinem armatos apparere; qui imperavit ei, ut omnes fores ædificii circumiret, ac propere ſibi renuntiaret, num eodem modo undique obſideretur. Puer quum celeriter, quid eſſet, renuntiaſſet, omneſque exitus occupatos oſtendiſſet: ſenſit id non fortuito factum, ſed ſe peti, neque ſibi diutius vitam eſſe retinendam; quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit. Sic vir fortiſſimus, multis variiſque perfunctus laboribus, anno acquievit ſeptuageſimo.

XIII. Quibus conſulibus interierit, non convenit: nam Atticus Marco Claudio Marcello, Q. Fabio Labeone Coſſ. mortuum in annali ſuo ſcriptum reliquit. At Polybius L. Æmilio Paullo, & Cn. Bæbio Tamphylo: Sulpitius autem, P. Cornelio Cethego, M. Bæbio Tamphylo.

Atque hic tantus vir, tantisque bellis diſtrictus, nonnihil temporis tribuit litteris: namque aliquot ejus libri ſunt, Græco ſermone confecti; in his ad Rhodios de Cn. Manlii Vulſonis in Aſia rebus geſtis. Hujus bella geſta multi memoriæ prodiderunt: ſed ex his duo, qui cum eo in caſtris fuerunt, ſimulque vixerunt, quamdiu fortuna paſſa eſt, Silenus, & Soſilus Lacedæmonius. Atque hoc Soſilo Hannibal litterarum Græcarum uſus eſt doctore. Sed nunc tempus eſt hujus libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores: quo facilius collatis utrorumque factis, qui viri præferendi ſint poſſit judicari.

M.POR-

Digitized by Google

Apud Fulvium Vrsinum in Gemma

Casanova dis. *Guerra inc.*

NAPOLI

M. PORCIVS CATO.

I. CATO ortus municipio Tuſculo, adoleſcentulus, priuſquam honoribus operam daret, verſatus eſt Sabinis, quod ibi heredium a patre relictum habebat. Hortatu L. Valerii Flacci, quem in conſulatu cenſuraque habuit collegam, ut M. Perpenna Cenſorinus narrare ſolitus eſt, Romam demigravit: in foroque eſſe cœpit. Primum ſtipendium meruit annorum decem ſeptemque; Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coſſ. tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut rediit, caſtra ſecutus eſt C. Claudii Neronis, magnique opera ejus æſtimata eſt in prælio apud Senam, quo cecidit Haſdrubal, frater Hannibalis. Quæſtor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano conſuli: cum quo non pro ſortis neceſſitudine vixit: namque ab eo perpetua diſſenſit vita. Ædilis plebis fa-

factus eſt cum C. Helvio. Prætor provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæſtor ſuperiore tempore ex Africa decedens, Q. Ennium poetam deduxerat: quod non minoris exiſtimamus, quam quemlibet ampliſſimum Sardinienſem triumphum.

II. Conſulatum geſſit cum L. Valerio Flacco, ſorte provinciam nactus Hiſpaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi quum diutius moraretur, P. Scipio Africanus conſul iterum, cujus in priore conſulatu quæſtor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipſe ei ſuccedere; neque hoc per ſenatum efficere potuit, quum quidem Scipio in civitate principatum obtineret: quod tum non potentia, ſed jure reſpublica adminiſtrabatur. Qua ex re iratus, ſenatu peracto, privatus in urbe manſit. At Cato, cenſor cum eodem Flacco factus, ſevere præfuit ei poteſtati: nam & in complures nobiles animadvertit, & multas

tas res novas in edictum addidit, qua re luxuria reprimeretur, quæ jam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta uſque ad extremam ætatem, ab adoleſcentia, reipublicæ cauſſa ſuſcipere inimicitias non deſtitit. A multis tentatus, non modo nullum detrimentum exiſtimationis fecit, ſed quoad vixit, virtutum laude crevit.

III. In omnibus rebus ſingulari fuit prudentia & induſtria: nam & agricola ſolers, & reipublicæ peritus, & juriſconſultus, & magnus imperator & probabilis orator, & cupidiſſimus litterarum fuit. Quarum ſtudium etſi ſenior arripuerat, tamen tantum in eis progreſſum fecit, ut non facile reperire poſſis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adoleſcentia confecit orationes. Senex ſcribere hiſtorias inſtituit, quarum ſunt libri ſeptem. Primus continet res geſtas regum pop. Rom.

P. 4 Se-

Digitized by Google

Secundus & tertius, unde quæque civitas orta ſit Italica. Ob quam rem omnes *Origines* videtur appellaſſe. In quarto autem bellum Pœnicum primum: in quinto ſecundum. Atque hæc omnia capitulatim ſunt dicta. Reliquaque bella pari modo perſecutus eſt, uſque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Luſitanos. Atque horum bellorum duces non nominavit, ſed ſine nominibus res notavit. In iiſdem expoſuit, quæ in Italia, Hiſpaniiſque viderentur admiranda. In quibus multa induſtria & diligentia comparet, multa doctrina. Hujus de vita & moribus plura in eo libro perſecuti ſumus, quem ſeparatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponii Attici. Quare ſtudioſos Catonis ad illud volumen delegamus.

T.POM-

T. POMPONIVS ATTICVS.

I. Titvs Pomponivs Atticvs ab origine ultima ſtirpis Romanæ generatus, perpetuo a majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt diligente, indulgente, & ut tum erant tempora, diti, in primisque ſtudioſo litterarum. Hic prout ipſe amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, ſumma ſuavitas oris ac vocis, ut non ſolum celeriter acciperet, quæ tradebantur, ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re in pueritia nobilis inter æquales ferebatur, clariusque explendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos conſue-

ſuetudine ſua ſic ſibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior.

II. Pater mature deceſſit; ipſe adoleſcentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus plebis interfectus eſt, non expers fuit illius periculi: namque Anicia Pomponii conſobrina nupſerat M. Servio, fratri P. Sulpicii. Itaque interfecto P. Sulpicio, poſteaquam vidit, Cinnano tumultu civitatem eſſe perturbatam, neque ſibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, diſſociatis animis civium, quum alii Syllanis, alii Cinnanis faverent partibus: idoneum tempus ratus ſtudiis obſequendi ſuis, Athenas ſe contulit, neque eo ſecius adoleſcentem Marium, hoſtem judicatum, juvit opibus ſuis: cujus fugam pecunia ſublevavit. At ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit ſuarum. Hic ita vixit, ut univerſis Athenien-

nienſibus merito eſſet cariſſimus: nam, præter gratiam, quæ jam in adoleſcentulo magna erat, ſæpius ſuis opibus inopiam eorum publicam levavit. Quum enim verſuram facere publice neceſſe eſſet, neque ejus conditionem æquam haberent: ſemper ſe interpoſuit, atque ita, ut neque uſuram unquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum eſſet, eos debere paſſus ſit. Quod utrumque erat iis ſalutare: nam neque indulgendo inveteraſcere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis uſuris creſcere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate: nam univerſos frumento donavit, ita ut ſingulis ſeptem modii tritici darentur: qui modus menſuræ, medimnus Athenis appellatur.

III. Hic autem ſic ſe gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum eſt, ut huic omnes honores, quos poſſent, publice haberent, civemque

que facere ſtuderent, quo beneficio ille uti noluit. Quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adſcita. Quamdiu adfuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipſi, & Phidiæ, locis ſanctiſſimis poſuerunt. Hunc enim in omni procuratione reipublicæ actorem auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potiſſimum urbe natus eſt, in qua domicilium orbis terrarum eſſet imperii, ut eandem & patriam haberet & domum. Hoc ſpecimen prudentiæ, quod quum in eam civitatem ſe contuliſſet, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præſtaret omnes, unus ei ante alios fuerit cariſſimus.

IV. Huc ex Aſia Sulla decedens quum veniſſet, quamdiu ibi fuit, ſecum habuit Pomponium, captus adoleſcentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græce loque-

loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem ſuavitas erat ſermonis Latini, ut appareret, in eo nativum quendam leporem eſſe, non adſcitum. Idem poemata pronuntiabat & græce & latine, ſic ut ſupra nihil poſſet addi. Quibus rebus factum eſt, ut Sulla nuſquam eum ab ſe dimitteret, cuperetque ſecum deducere; cui quum perſuadere tentaret, noli, oro te, inquit Pomponius, adverſum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sulla, adoleſcentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiſcens juſſit deferri. Hic complures annos moratus, quum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reipublicæ tribueret, nihilominus amicis urbana officia præſtitit: nam & ad comitia eorum ventitavit, & ſi qua res major

major acta eſt, non defuit; ſicut Ciceroni in omnibus ejus periculis ſingularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti LLS. ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta & L. Torquato Coſſ., quem diem ſic univerſa civitas Athenienſium proſecuta eſt, ut lacrimis deſiderii futuri dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura; cujus ſic aſperitatem veritus eſt, ut, quem nemo ferre poſſet, hujus ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit benevolentiam; quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, teſtamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante; ex qua hereditate accepit circiter centies LLS. Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni: eaſque nuptias M. Cicero concilia-

Digitized by Google

ciliarat; cum quo a condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime, multo etiam familiarius, quam cum Quinto: ut judicari poſſit, plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quam affinitatem. Vtebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat: ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, Cicero an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula.

VI. In republica ita verſatus eſt, ut ſemper optimarum partium & eſſet, & exiſtimaretur. Neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſſent, quam qui maritimis jactarentur. Honores non petiit, cum ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem, quod neque peti more majorum,

ne-

neque capi poſſent conſervatis legibus, in tam effuſis ambitus largitionibus, neque geri e republica ſine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad haſtam publicam nunquam acceſſit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus eſt. Neminem neque ſuo nomine, neque ſubſcribens, accuſavit. In jus de ſua re nunquam iit: judicium nullum habuit. Multorum conſulum, prætorumque præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in provinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Aſiam, cum apud eum legati locum obtinere poſſet. Non enim decere ſe arbitrabatur, quum præturam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe prætoris. Qua in re non ſolum dignitati ſerviebat, ſed etiam tranquillitati, cum ſuſpiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat ut ejus obſervantia omnibus eſſet carior, cum eam officio,

non

non timori, neque ſpei tribui viderent.

VII. Incidit Cæſarianum civile bellum, cum haberet annos circiter ſexaginta. Vſus eſt ætatis vacatione, neque ſe quoquam movit ex urbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompejum conjunctum non offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim inviviſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, quum privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium, & Q. Ciceronem ex Pompeji caſtris conceſſerit. Sic vetere inſtituto vitæ effugit nova pericula.

VIII. Secutum eſt illud, occiſo Cæſare, quum reſpublica penes Brutos vi-

deretur eſſe, & Caſſium, ac tota civitas ſe ad eos convertiſſet. Sic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quam hoc ſene: neque ſolum eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt a quibuſdam, ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab equitibus Romanis conſtitueretur. Id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes illius ordinis pecunias contuliſſent. Itaque appellatus eſt a C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps eſſe vellet. At ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, ſemperque a talibus ſe conſiliis removiſſet, reſpondit: ſi quid Brutus de ſuis facultatibus uti voluiſſet, uſurum quantum eæ paterentur: ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille conſenſionis globus, hujus unius diſſenſione disjectus eſt. Neque multo poſt ſuperior eſſe cœpit Antonius:

tonius: ita ut Brutus & Caſſius provinciarum, quæ iis necis cauſa datæ erant a conſulibus, deſperatis rebus, in exilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Bruto, Italiaque cedenti LLS. centum millia muneri miſit; eidem in Epiro abſens trecenta juſſit dari: neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit.

IX. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. In quo ſi tantum eum prudentem dicam, minus, quam debeam, prædicem, quum ille potius divinus fuerit: ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus neque agitur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus Italia ceſſerat; ſpes reſtituendi nulla erat. Non ſolum ejus inimici, qui tum erant potentiſſimi & plurimi, ſed etiam qui adverſariis ejus ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam

conſecuturos ſperabant commendationem, Antonii familiares inſequebantur; uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant; liberos etiam extinguere parabant. Atticus quum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modo nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed e contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. vero Volumnio ea tribuit, ut plura a parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, quum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, ut nullum illa ſtiterit vadimonium ſine Attico; hic ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, quum illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet: ille ſe interpoſuit, pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione ei credidit: maximum

ximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci; ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum. Quæ quum faciebat, nemo eum temporis cauſa facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum. Sed ſenſim is a nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur.

X. Ille autem ſui judicii, potius quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid alii laudaturi forent. Converſa ſubito fortuna eſt. Vt Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. Itaque ad adventum imperatorum de foro deceſſerat, timens proſcriptionem; latebatque apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paulo ante, opem tulerat: (tanta varietas iis temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut

faſtigio, aut periculo:) habebatque ſecum Q. Gellium Canum, æqualem, ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjuncte vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed omnibus etiam ejus amicis eſſet inimicus, eosque vellet proſcribere: multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii, & ei, quum requiſiſſet, ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit, ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum, & illius cauſa Gellium Canum de proſcriptorum numero exemiſſe. Ac, ne quod in periculum incideret, quod noctu fiebat, præſidium ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſſimum habebat, præſidio fuit. Neque enim ſuæ ſolum a quoquam auxilium petiit ſalutis, ſed conjunctim:

ctim: ut appareret nullam ſejunctam ſibi ab eo velle eſſe fortunam. Quod ſi gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme marique ſcopuloſo ſervat: cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit?

XI. Quibus ex malis ut ſe emerſerat, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus poſſet, eſſet auxilio. Quum proſcriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit; nemini non ibi perpetuo manendi poteſtas facta eſt. Qui etiam poſt prælium Philippenſe, interitumque C. Caſſi & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & ejus filium, Aulumque Torquatum, ceteroſque pari fortuna percuſſos, inſtituerit tueri: atque ex Epiro his omnia Samothraciam ſupportari juſſerit. Difficile enim eſt omnia perſequi, & non neceſſaria. Illud unum intelligi

volumus: illius liberalitatem, neque temporariam, neque callidam fuiſſe. Id ex ipſis rebus ac temporibus judicari poteſt: quod non florentibus ſe venditavit, ſed afflictis ſemper ſuccurrit; qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus poſt mortem ejus, quam florente, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias geſſit: quod neque lædebat quemquam, neque, ſi quam injuriam acceperat, non malebat ulciſci, quam obliviſci. Idem immortali memoria præcepta retinebat beneficia: quæ autem ipſe tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur: SVI CVIQVE MORES FINGVNT FORTVNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam ſe ipſe, finxit: qui cavit, ne qua in re jure plecteretur.

XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipſanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adoleſcenti Cæſari, quum propter

pter ſuam gratiam, & Cæſaris potentiam, nullius conditionis non haberet poteſtatem, potiſſimum ejus deligeret affinitatem, præoptaretque equitis Romani filiam generoſam nuptiis; atque harum nuptiarum conciliator fuit (non eſt enim celandum) M. Antonius triumvir reipublicæ conſtituendæ: cujus gratia quum augere poſſeſſiones poſſet ſuas, tantum abfuit a cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit ea, niſi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem ſub ipſa proſcriptione perilluſtre fuit: nam quum L. Saufeji equitis Romani, æqualis ſui, qui cum eo complures annos ſtudio ductus philoſophiæ, habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſſiones, triumviri bona vendidiſſent, conſuetudine ea, qua tum res gerebantur: Attici labore atque induſtria factum, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe & recuperaſſe. Idem L. Julium

lium Calidum, quem poſt Lucretii Catullique mortem multo elegantiſſimum poetam noſtram tuliſſe ætatem. vere videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimisque artibus eruditum, poſt proſcriptionem equitum, propter magnas ejus Africanas poſſeſſiones, in proſcriptorum numerum a P. Volumnio, præfecto fabrum Antonii, abſentem relatum, expedivit. Quod in præſenti utrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare: quod in eorum periculis, non ſecus abſentes, quam præſentes, amicos Attico eſſe curæ cognitum eſt. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus eſt, quam civis.

XIII. Nam quum eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus uſus eſt: nam domum habuit in colle Quirinali Tamphilanam, ab avunculo heredi-

tate

tate relictam: cujus amœnitas non ædificio, ſed ſilva conſtabat. Ipſum enim tectum antiquitus conſtitutum, plus ſalis, quam ſumptus habebat: in quo nihil commutavit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Vſus eſt familia, ſi utilitate judicandum eſt, optima: ſi forma, vix mediocri; namque in ea erant pueri litteratiſſimi, anagnoſtæ optimi, & plurimi librarii, ut ne pediſequus quidem quiſquam eſſet, qui non utrumque horum pulchre facere poſſet. Pari modo artifices ceteri, quos cultus domeſticus deſiderat, apprime boni; neque tamen horum quemquam, niſi domi natum, domique factum habuit: quod eſt ſignum non ſolum continentiæ, ſed etiam diligentiæ: nam & non intemperanter concupiſcere quod a plurimis videas, continentis debet duci: & potius diligentia, quam pretio, parare, non mediocris eſt induſtriæ. Elegans, non magnificus; ſplendidus, non

non ſumtuoſus ; omni diligentia munditiem non affluentem affectabat : ſupellex modica, non multa : ut in neutram partem conſpici poſſet. Nec hoc præteribo, quanquam nonnullis leve viſum iri putem ; quum imprimis lautus eſſet eques Romanus, & non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines invitaret, ſcimus non amplius, quam terna millia æris, peræque in ſingulos menſes, ex ephemeride eum expenſum ſumtui ferre ſolitum. Atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus. Sæpe enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interfuimus :

XIV. Nemo in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnoſten : quod nos quidem jucundiſſimum arbitramur. Neque unquam ſine aliqua lectione apud eum cœnatum eſt : ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur : namque eos vocabat, quorum mores a ſuis

non

non abhorrerent. Quum tanta pecuniæ facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ conſuetudine: tantaque uſus eſt moderatione, ut neque in ſeſtertio vicies, quod a patre acceperat, parum ſe ſplendide geſſerit: neque in ſeſtertio centies affluentius vixerit, quam inſtituerat, parique faſtigio ſteterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumtuoſam villam, neque in Italia, præter Ardeatinum & Nomentanum, ruſticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis & urbanis poſſeſſionibus. Ex quo cognoſci poteſt, eum uſum pecuniæ non magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum.

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque ejus comitas non ſine ſeveritate erat, neque gravitas ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent.

Quid-

Digitized by Google

Quidquid rogabatur, religioſe promittebat: quod non liberalis, ſed levis, arbitrabatur, polliceri, quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo quod ſemel annuiſſet, tanta erat cura, ut non mandatam, ſed ſuam rem videretur agere. Nunquam ſuſcepti negotii eum pertæſum eſt. Suam enim exiſtimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. Quo fiebat, ut omnia Marci, & Quinti Ciceronum, Catonis, Marii, Q. Hortenſii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertia, ſed judicio fugiſſe reipublicæ procurationem.

XVI. Humanitatis vero nullum adferre majus teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit jucundiſſimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto: cum æqualibus autem ſuis, Q. Hortenſio & M. Cicerone, ſic vixerit, ut judicari difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſſimus.

Quan-

Quanquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus jam ſunt editi, ſexdecim volumina epiſtolarum, ab conſulatu ejus uſque ad extremum tempus ad Atticum miſſarum: quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de ſtudiis principum, vitiis ducum, ac mutationibus reipublicæ præſcripta ſunt, ut nihil in iis non appareat, & facile exiſtimari poſſit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ea ſolum, quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit: ſed etiam quæ nunc uſu veniunt, cecinit ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura commemorem? quum hoc ipſum vere gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit annorum nonaginta,

ginta, quum eſſet ſeptem & ſexaginta; ſe nunquam cum matre in gratiam rediiſſe, nunquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope æqualem habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam unquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc ea fuiſſe in ſuos indulgentia, ut quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum, quamquam omnes ei paremus; ſed etiam doctrina: nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut iis ad vitam agendam, non ad oſtentationem, uteretur.

XVIII. Moris etiam majorum ſummus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine expoſuerit, quo magiſtratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quæ non in eo ſuo tempore ſit notata: &, quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem

ſub-

ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſſimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in aliis libris: ut M. Bruti rogatu Juniam familiam a ſtirpe ad hanc ætatem, ordine enumeravit, notans, qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepiſſet: pari modo Marcelli Claudii, Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi, Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen: credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. Namque verſibus, qui honore rerumque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita, ut ſub ſingulorum imaginibus facta magiſtratusque eorum non amplius quaternis quinisque verſibus deſcripſerit; quod vix credendum ſit, tantas res tam breviter potuiſſe declarari. Eſt etiam liber Græce confectus, de conſu-

 latu

latu Ciceronis. Hactenus Attico vivo edita hæc a nobis ſunt.

XIX. Nunc quoniam fortuna nos ſuperſtites ei eſſe voluit, reliqua perſequemur: &, quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, ſicut ſupra ſignificavimus, ſuos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus ordine equeſtri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris divi Julii filii: quum jam ante familiaritatem ejus eſſet conſecutus nulla alia re, quam elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim proſperitas Cæſarem eſt conſecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante detulerit; & conciliarit, quod nemo adhuc civis Romanus quivit conſequi. Nata autem eſt Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Cæſar, vix anniculam, Tiberio Claudio

dio Neroni, Druſilla nato, privigno ſuo, deſpondit: quæ conjunctio neceſſitudinem eorum ſanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

XX. Quamvis ante hæc ſponſalia non ſolum, quum ab urbe abeſſet, nunquam ad ſuorum quenquam literas miſit, quin Attico mitteret, quid ageret, inprimis quid legeret, quibusque in locis, & quamdiu eſſet moraturus: ſed etiam quum eſſet in urbe, & propter ſuas infinitas occupationes minus ſæpe quam vellet Attico frueretur, nullus dies tamen temere interceſſit, quo non ad eum ſcriberet: quum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret: modo aliquam ei quæſtionem poeticam proponeret: interdum jocans ejus verboſiores eliceret epiſtolas. Ex quo accidit, quum ædes Jovis Feretrii, in Capitolio ab Romulo conſtituta, vetuſtate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæſar eam reficiendam

curaret. Neque vero ab M. Antonio minus abſens litteris colebatur: adeo, ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ ſibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale ſit, facilius exiſtimabit is, qui judicare poterit, quantæ ſit ſapientiæ, eorum retinere uſum benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non ſolum æmulatio, ſed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere neceſſe inter Cæſarem, atque Antonium, quum ſe uterque principem non ſolum urbis Romanæ, ſed orbis terrarum eſſe cuperet.

XXI. Tali modo quum ſeptem & ſeptuaginta annos compleſſet, atque ad extremam ſenectutem non minus dignitate, quam gratia fortunaque, creviſſet: (multas enim hereditates nulla alia re quam bonitate eſt conſecutus:) tantaque proſperitate uſus eſſet valetudinis, ut annos triginta medicina non indiguiſſet: nactus

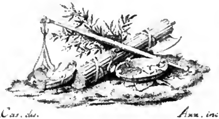
eſt

eſt morbum, quem initio & ipſe & medici contemſerunt; nam putarunt eſſe teneſmon: cui remedia celeria faciliaque proponebantur. In hoc quum tres menſes ſine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, conſumſiſſet: ſubito tanta vis morbi in unum inteſtinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fiſtula putris eruperit. Atque hoc priusquam ei accideret, poſtquam in dies dolores accreſcere, febremque acceſſiſſe ſenſit, Agrippam generum ad ſe arceſſiri juſſit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum; hos ut veniſſe vidit, in cubitum innixus: quantam, inquit, curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, quum vos teſtes habeam, nihil neceſſe eſt pluribus verbis commemorare; quibus quoniam, ut ſpero, ſatisfeci, me nihil reliqui feciſſe, quod ad ſanandum me pertineret, reliquum eſt, ut egomet mihi

conſulam. Id vos ignorare nolui: nam mihi ſtat, alere morbum deſinere; namque his diebus quidquid cibi ſumſi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores ſine ſpe ſalutis. Quare a vobis peto primum, ut conſilium probetis meum: deinde, ne fruſtra dehortando conemini.

XXII. Hac oratione habita, tanta conſtantia vocis atque vultus, ut non ex vita, ſed ex domo in domum videretur migrare, quum quidem Agrippa eum flens, atque oſculans, oraret atque obſecraret, ne ad id, quod natura cogeret, ipſe quoque acceleraret: & quoniam tum quoque poſſet temporibus ſupereſſe, ſe ſibi ſuisque reſervaret: preces ejus taciturna ſua obſtinatione depreſſit. Sic quum biduum cibo ſe abſtinuiſſet, ſubito febris deceſſit, leviorque morbus eſſe cœpit; tamen propoſitum nihilo ſecius peregit. Itaque die quinto, poſtquam id conſilium inierat, pridie Kalend. Aprilis, Cn. Domitio,

mitio, C. Soſio Coſſ. deceſſit. Elatus eſt in lecticula, ut ipſe præſcripſerat, ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus eſt juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii avunculi ſui.

Cas. del. *Aux. inc.*

Digitized by Google

Digitized by Google

CORNELII NEPOTIS
FRAGMENTA

Quæ reperiri potuerunt omnia

Olim ſummo ANDREÆ SCHOTTI ſtudio collecta

Nunc recenſita, emendata, & alicubi aucta

A JO: ANDREA BOSIO:

Digitized by Google

CORNELII NEPOTIS FRAGMENTA

Nunc paſſim emendata, & alicubi aucta.

Chronicorum Lib. I.

CAP. I.

DE Homero & Heſiodo inter omnes fere ſcriptores conſtitit, utrumque vixiſſe ante Romam conditam, ut Cornelius Nepos in primo Chronicorum de Homero dixit, annis circiter centum & ſexaginta.

Nepoti, & Lutatio Romam placet conditam Olympiadis ſeptimæ anno ſecundo.

Archilochum Nepos Cornelius tradit Tullo Hoſtilio Romæ regnante jam tunc poematis clarum & nobilem. *A. Gell.* 17. 21.

M. Ma-

M. Manlius Romæ ; qui Gallos in obſidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, convictus eſt conſilium de regno occupando iniiſſe; damnatuſque capitis, e ſaxo Tarpejo, ut M. Varro ait, præceps datus eſt : ut Cornelius autem Nepos ſcriptum reliquit, verberando necatus eſt.

Alexander Magnus Pellæ oritur ; ut Nepos edidit, M. Fabio Ambuſto, Tito Quinctio Capitolino Coſſ. poſt Romam conditam anno trecenteſimo octogeſimo quinto. *Solin. c.* 40. *Polyhiſt.*

P. Terentius maxime familiariter vixit cum Scipione Africano, & C. Lælio, &c. quamvis Cornelius Nepos omnes æquales fuiſſe tradat.

Exemplorum Lib. II.

CAP. II.

A virgine Veſtale.

LIB.

LIB. V.

CORnelius Nepos exemplorum quinto litteris mandavit, multis in Senatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent, datis cuſtodibus ad Hannibalem deducerentur: ſed eam ſententiam numero plurium, quibus id non videretur, ſuperatam, eos tamen, qui ad Hannibalem non rediſſent, uſque adeo inteſtabiles inviſoſque fuiſſe, ut tædium vitæ ceperint, necemque ſibi conſciverint. *A. Gell.* 7. 18.

Illuſtrium Virorum Lib. II.

CAP. III.

Subinde.

LIB. XV.

Harum partum.

LIB. XVI.

A fratre patruele.

IN-

INCERTA QUO LIBRO

Virorum Illuſtr. poſita.

CArthago antea ſpeciem habuit duplicis oppidi, quaſi aliud alterum amplecteretur, cujus interior pars Byrſa dicebatur, exterior Magalia. Hujus rei teſtis eſt C. Nepos in eo libro, qui Vita illuſtrium inſcribitur. *Serv. ad* 1. *Æn.* 372.

Propius Grammatico acceſſi.

A. Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit, res Romanas oratione Græca ſcriptitavit. In ejus Hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam: neminem ſuccenſere ſibi convenire, ſi quid in his libris parum compoſite aut minus eleganter ſcriptum foret: nam ſum, inquit, homo Romanus, natus in Latio: Græca oratio a nobis alieniſſima eſt. Ideoque veniam gratiamque malæ exiſtimationis, ſi quid eſſet erratum, poſtu-

poſtulavit. Ea quum legiſſet M. Cato; Næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, quum maluiſti culpam deprecari, quam culpa vacare: nam petere veniam ſolemus, aut quum imprudentes erravimus, aut quum expulſi peccavimus. Tibi, inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod priuſquam faceres, peteres, ut ignoſceretur. Scriptum hoc eſt in libro Cornelii Nepotis de illuſtribus viris.

Lib. I. de Vita Ciceronis.

CAP. IV.

Cornelius Nepos, & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime, amicus familiaris fuit: atque is tamen in primo librorum, quos de vita illius compoſuit, erraſſe videtur, quum eum ſcripſit tres & viginti annos natum primam cauſſam judicii publici egiſſe: Sextumque Roſcium parri-

parricidii reum defendiſſe.

Fruſtra Tullium ſuſpicimus. Refert enim Cornelius Nepos, ſe præſente, iiſdem pene verbis, quibus edita eſt, eam pro Cornelio ſeditioſo Tribuno defenſionem peroratam.

Lib. I. Epiſtolarum ad Ciceronem.

CAP. V.

TAntum abeſt, ut ego magiſtram eſſe putem vitæ Philoſophiam, beatæque vitæ perfectricem; ut nullis magis exiſtimem opus eſſe magiſtris vivendi, quam pleriſque, qui in ea diſputanda verſantur. Video enim magnam partem eorum, qui in ſchola de pudore & continentia præcipiant argutiſſime, eoſdem in omnium libidinum cupiditatibus vivere.

M. TVL-

M. TULLII CICERONIS

Ad Corn. Nepotem.

Epiſtolarum Lib. II.

Itaque noſtri, quum omnia, quæ dixiſſemus, dicta eſſent: quæ facete & breviter, & acute loquuti eſſemus, ea proprio nomine appellari *dicta* voluerunt.

Ad eundem, ex libro incerto.

Hoc reſtiterat etiam, ut a te fictis aggrederer donis.

Qui habet, ultro appetitur: qui eſt pauper, aſpernatur.

Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior? *Suet. Cæſ.* 55.

Ut Tullius docet, crudelitatis increpans Cæſarem in quadam ad Nepotem

S epi-

epiſtola. Neque enim quidquam aliud eſt felicitas, inquit, niſi honeſtarum rerum proſperitas. Vel, ut alio modo definiam: Felicitas eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum: quibus qui non utitur, felix nullo pacto eſſe poteſt. Ergo in perditis impiiſque conſiliis, quibus Cæſar uſus erat, nulla potuit eſſe felicitas, feliciorque meo judicio Camillus exſulans, quam temporibus iiſdem Manlius, etiamſi, id quod cupierat, regnare potuiſſet.

Hæc quidam veterum formidantes, cognitiones actuum variorum, ſtylis uberibus explicatas, non edidere ſuperſtites, ut in quadam ad Cornelium Nepotem epiſtola Tullius quoque teſtis reverendus adfirmat.

Sententiæ illius Tullianæ ignarus, docentis, infelices eſſe eos, qui omnia ſibi licere exiſtimarunt.

Idem

Idem ad Atticum de Nepote. Lib. 16. Ep. 5.

Nepotis epiſtolam expecto, cupidus ille meorum, qui ea quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα: tu vero ἀμύμων, ille quidem ἄμβροτος.

Male narras de Nepotis filio, valde mehercule moveor, & moleſte fero; neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. *Ep.* 14.

Hic SCHOTTUS inſeruit Catonis & Attici vitas.

CORNELII NEPOTIS

FRAGMENTA

Incerta partim quo libro poſita, partim quibus verbis concepta.

CAP. VI.

NEpos auctore certo comperiſſe ſe ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calend. Martiis admonitum ab uxore, temperius ut diſcumberet, petiiſſe, ab

ea ne interpellaretur. Serius tandem ingreſſum triclinium dixiſſe, non ſæpe in ſcribendo magis ſucceſſiſſe ſibi: Deinde rogatum, ſcripta illa proferret, pronuntiaſſe verſus, qui ſunt in ἑαυτοντιμορȣμένῳ

Satis pol proterve me Syri promiſſa huc induxerunt.

Donat. in vita Terentii.

L. Otacilius Pilitus Rhetoricam profeſſus, Cn. Pompejum Magnum docuit; patris ejus res geſtas, nec minus ipſius, compluribus libris expoſuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, ſcribere hiſtoriam orſus, non niſi ab honeſtiſſimo quoque ſcribi ſolitam.

Cornelius Nepos in libello, quo diſtinguit litteratum ab erudito, litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui aliquid diligenter & acute ſcienterque poſſint aut dicere aut ſcribere: ceterum proprie ſic appellandos poetarum interpretes, qui a Græcis γραμματικοί nominentur.

CAP.

CAP. VII.

PRæter Phyſicos, Homerumque; qui univerſum orbem mari circumfuſum eſſe dixerunt, Cornelius Nepos, ut recentior, ita auctoritate certior tradit: Teſtem autem rei Q. Metellum Celerem adjicit, eumque ita retuliſſe commemorat. Quum Galliis proconſul præeſſet, Indos quosdam a rege Bætorum dono ſibi datos: unde in eas terras deveniſſent, requirendo, cognoviſſe, vi tempeſtatum ex Indicis æquoribus abreptos, emenſosque, quæ intererant, tandem in Germaniæ littora exiiſſe. *Mela* 3. 5.

Largitudo.

Eudoxus quidam avorum noſtrorum temporibus, quum Lathurum regem Alexandriæ profugeret, Arabico ſinu egreſſus, per hoc pelagus, ut Nepos adfirmat, Gades uſque pervectus eſt. *Mela* 3. 9.

Paphlagonia inſignis loco Heneto, a

quo, ut Cornelius Nepos perhibet, Paphlagones in Italiam tranſvecti, mox Veneti ſunt nominati.

Fauces Oceani T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII M. paſſ., ubi vero plurimum, X M. *Plin.* 3. *procem. ibid.* 3. 17.

Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus, & Boiis, & Senonibus deletum eſſe eo die, quo Camillus Vejos ceperit, Nepos Cornelius tradidit. *Plin.* 3. 17.

Vltra Aquilejam VI M. paſſ. Formio amnis, ab Ravenna CLXXXIX. paſſ. antiquus Italiæ auctus terminus, nunc vero Iſtriæ: quam cognominatam a flumine Iſtro in Adriam effluente a Danubio amne, eidemque Iſtro ex adverſo Padi fauces, contrario eorum percuſſu mari interjecto dulceſcente, plerique dixere falſo, & Nepos (Cornelius) etiam Padi accola. *Plin.* 3. *N. H.* 18.

CAP.

CAP. VIII.

ALpes in longitudinem XM. paſſ. patere a ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes XXM. paſſ. deductis in latitudinem, Cornelius Nepos CM. T. Livius tria M. ſtadiorum: uterque diverſis in locis. *Plin.* 3. 19.

Inter duos Boſphoros, Thracium & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt Polybius, IↃM. paſſuum interſunt. Circuitu vero totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta M. ut auctor eſt Varro, & fere veteres. Nepos Cornelius trecenta millia quinquaginta adjicit. *L.* 4. 12.

In ora Oceani, colonia Auguſti, Julia Conſtantia, &c. & ab ea XXXIIM. paſſ. colonia a Claudio Cæſare facta Lixos. Ibi regia Antæi, certamenque cum Hercule, & Heſperidum Horti &c. Exſtat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur por-

tentoſa Græciæ mendacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent, noſtros nuper paullo minus monſtrifica quædam de iiſdem tradidiſſe: prævalidam hanc urbem, majoremque Carthagine magna: præterea ex adverſo ejus ſitam, & prope immenſo tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidiſſime credidit. *Lib.* 5. *c.* 1.

Aliqui inter Pontum & Caſpium mare CCCLXXVM. paſſ. non amplius intereſſe tradiderunt: Cornelius Nepos CCLM. *Lib.* 6. 1.

Polybius in extrema Mauritania contra montem Atlantem a terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen: Nepos Cornelius ex adverſo maxime Carthaginis a continente paſſus mille: non ampliorem circuitu duobus millibus. *Lib.* 6. 31.

Nepos Cornelius, qui Divi Auguſti principatu obiit: Me, inquit, juvene violacea purpura vigebat, cujus libra denariis

nariis centum venibat : nec multo poſt rubra Tarentina . Huic ſucceſſit dibapha Tyria, quæ in libras denariis mille non poterat emi . Hac P. Lentulus Spinther, Ædilis Curulis, primus in prætexta uſus improbatur: qua purpura quis non jam, inquit, triclinaria facit? *L.* 9. *c.* 17. & 39.

Onychem etiam tum in Arabiæ montibus, nec uſquam alicubi naſci putavere noſtri veteres: ſed & in Germania potoriis & primum vaſis inde factis dein pedibus lectorum ſellisque, Cornelius Nepos tradit magno fuiſſe miraculo, quum P. Lentulus Spinther amphoras ex eo & urceos magnitudine cadorum oſtendiſſet : poſt quinquennium deinde, triginta duorum pedum longitudine columnas vidiſſe ſe.

CAP. IX.

ΝΕ'πος δὲ Κορνήλιος οὐχ ὑπὸ γήρως Φησὶν οὐδὲ νόσου παραλλάξαι τὸν Λούκουλλον, ἀλλὰ Φαρμάκοις ὑπό τινος τῶν ἀπελευθέρων

Καλλισθένȣς διαφθαρέντα. Τὰ δὲ φάρμακα δοθῆναι μὲν ὡς ἀγαπῷτο μᾶλλον ὁ Καλλισθένης ὑπ' αὐτȣ͂, τοιαύτην ἔχειν δοκȣ͂ντα τὴν δύναμιν. ἐκςῆσαι δὲ ϗ καταλύσαι τὸν λογισμὸν, ὥστ' ἔτι ζῶντος αὐτȣ͂, τὴν ȣ̓σίαν διοικεῖν τὸν ἀδελφόν.

Cornelius Nepos ait: non ſenio, neque morbo alienata mente fuiſſe Lucullum, ſed a quodam liberto Calliſthene venenis corruptum. Datum autem eſſe venenum, ut Calliſthenes impenſius ab eo diligeretur, quod ejuſmodi vi pollere id putaret. Ita vero alienaſſe & ſolviſſe mentem ejus, ut adhuc viventis facultates frater procuraret.

Νέπως ὁ Κορνήλιος φησὶν, ȣ̓ Κράσσȣ, Βρȣ́τȣ δὲ θριαμβεύσαντος ἀπὸ Λυσιτανῶν θυγατέρα γῆμαι Γαΐον.

Cornelius Nepos non Craſſi, ſed Bruti, ejus, qui de Luſitanis triumphavit, filiam nuptum Cajo datam, ait.

Ἀννι-

Ἀννίβα δὲ τῶν μὲν ἄλλων ἐλάχιϛος ἦν λόγος, Μάρκελλον δὲ πεπτωκέναι πυθόμενος, αὐτὸς ἐξέδραμεν ἐπὶ τὸν τόπον. κὴ τῷ νεκρῷ παραςὰς, κὴ πολὺν χρόνον τήντε ῥώμην τȣ̃ σώματος καταμαθὼν κὴ τὸ εἶδος, ὅτε Φωνὴν ἀΦῆκεν ὑπερήΦανον, ὅτε ἀπ᾽ ὄψεως τὸ χαῖρον, ὡς ἄντις ἐργώδη πολέμιον κὴ βαρὺν ἀπεκτονὼς ἐξέΦηνεν. ἀλλ᾽ ἐπιθαυμάσας τὸ παράλογον τὸ τελευτῆς, τὸν μὲν δακτύλιον ἀΦείλετο. τὸ δὲ σῶμα κοσμήσας πρέποντι κόσμῳ κὴ περιςείλας ἐντίμως ἔκαυσε, κὴ τὰ λείψανα συνθεὶς εἰς κάλπην ἀργυρᾶν, κὴ χρυσȣ̃ν ἐμβαλὼν ςέΦανον, ἀπέςειλε πρὸς τὸν υἱόν: τῶν δὲ Νομάδων τινὲς περιτυχόντες τοῖς κομίζȣσιν, ὥρμησαν ἀΦαιρεῖσθαι τὸ τεῦχος. ἀντιλαμβανομένων δ᾽ ἐκείνων, ἐκβιαζόμενοι κὴ μαχόμενοι διέῤῥιψαν τὰ ὀςᾶ. πυθόμενος δὲ Ἀννίβας, κὴ πρὸ τȣ̀ς παρόντας εἰπὼν, ȣ̓δὲν ἄρα δυνατὸν γενέσθαι ἄκοντος θεȣ̃, τοῖς μὲν Νομάσιν ἐπέθηκε δίκην, ȣ̓κ ἔτι δὲ κομιδῆς ἢ συλλογῆς τῶν λειψάνων ἐΦρόντισεν. ὡς δὲ κατὰ θεόν τινα κὴ τὸ τελευτῆς κὴ τῆς ἀταΦίας

φίας παραλίγως ὄυτω τῷ Μαρκέλλῳ γενομένης. Ταῦτα μὲν ὖν οἱ περὶ Κορνήλιον Νέπωτα ϗ Οὐαλέριον Μάξιμον ἱςορήκασι. Λίβιος δὲ ϗ Καῖσαρ ὁ σεβαςὸς κομισθῆναι τὴν ὑδρίαν πρὸς τὸν υἱὸν εἰρήκασι, ϗ ταφῆναι λαμπρῶς.

Hannibal vero quum reliquos minimi faceret, Marcellum cecidiſſe audito, ipſe ad locum accurrit: cadaverique adſiſtens, diuque corporis robur & formam contemplatus, neque ſuperbam ullam emiſit vocem, neque vultu lætitiam (ut conſentaneum erat eum, qui tam moleſtum & gravem hoſtem interfeciſſet) præ ſe tulit: ſed inopinatum viri exitum miratus, annulum ei abſtulit, corpus digno habitu ornatum, veſtibusque decentibus amictum cremavit; reliquias in urnam argenteam lectas, aurea ſuperaddita corona ad filium miſit. Sed quidam Numidæ, quum in ferentes ea incidiſſent, adimere vi conati ſunt: illis reluctantibus, ac vim vi repellentibus, oſſa disjecta ſunt.

Han-

Hannibal hoc audito, ad eos qui aderant; Nihil, inquit, utique Diis invitis fieri poteſt: ſumto de Numidis ſupplicio; nullam præterea de Marcelli reliquiis colligendis curam habuit: ut qui Dei alicujus numine Marcello hunc exitum vitæ, & ſepulturæ privationem ita præter omnium opinionem eveniſſe crederet. Hæc Cornelius Nepos, & Valerius Maximus narrant. Livius, & Auguſtus Cæſar, perlatam ad filium Marcelli urnam, & honorifice ſepultas ejus reliquias perhibent.

Ἀννίβαν δὲ Μάρκελλος, ὡς μὲν οἱ περὶ Πολύβιον λέγουσιν, οὐδὲ ἅπαξ ἐνίκησεν, ἀλλ' ἀήττητος ἀνὴρ δοκεῖ διαγενέσθαι μέχρι Σκιπίωνος. ἡμεῖς δὲ Λιβίῳ, Καίσαρι καὶ Νέπωτι, καὶ τῶν ἑλληνικῶν τῷ βασιλεῖ Ἰόβᾳ πιστεύομεν, ἥττας τινὰς καὶ τροπὰς ὑπὸ Μαρκέλλου τῶν σὺν Ἀννίβᾳ γενέσθαι.

Hannibalem Marcellus, ut Polybius narrat, ne ſemel quidem vicit, ſed invictus hic vir fuiſſe videtur uſque ad Scipio-

pionem. Nos autem Livio, & Cæſari, & Nepoti, & ex Græcis ſcriptoribus regi Jubæ credimus, aliquotiens Hannibalem a Marcello victum, & in fugam verſum eſſe.

CAP. X.

Cornelius Nepos, qui Divi Auguſti principatu obiit, quum ſcriberet turdos paullo ante cœptos ſaginari, addidit ciconias magis placere, quam grues: quum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam vero nemo velit attigiſſe. *Plin.* 10. 23.

Apud antiquos piſcium nobiliſſimus habitus acipenſer, &c. Poſtea præcipuam auctoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos, & Laberius, poeta mimorum tradidere. 9. 17.

Magnitudo loto arbori, quæ piro: quamquam Nepos Cornelius brevem tradat, &c. Vinum quoque exprimitur illi, ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat

gat durare diem Nepos; baccasque contuſas cum alica ad cibos dolio condi. 13. 17.

Scandula contectam fuiſſe Romam uſque ad bellum Pyrrhi annis quadringentis LXX Cornelius Nepos auctor eſt. 16. 10.

Cornelius Nepos tradit ante Sullæ victoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. 33. 11.

Primus invenit lineas colorare, teſta, ut ferunt, trita, Cleophantus Corinthius. Hunc, aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, Tarquinii Priſci Romani regis patrem, fugientem a Corintho injurias Cypſeli tyranni, mox docebimus. 35. 3.

Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cœlio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram, Formiis natum, equitem Romanum, præfectum fabrum C. Cæſaris in Gallia, &c.

Ad-

Adjecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam, niſi e marmore, columnam habuiſſe, omnes ſolidas e Caryſtio, aut Lunenſi. 36. 6.

CAP. XI.

ÆDis Martis eſt in circo Flaminio architectata ab Hermodoro Salaminio.

Non amplius ter bibere Auguſtum ſolitum ſuper cœnam, in caſtris apud Mutinam, Cornelius Nepos tradit.

In extrema Britanniæ parte Memma, quam Cornelius etiam Annalium ſcriptor, narrat metallis plurimis copioſam, herbis frequentem, & his feraciorem omnibus, quia pecora magis, quam homines, alat. Labi vero per eam multa quam maxima relabique flumina, gemmas margaritasque volventia.

EPI-

EPISTOLA

CORNELIÆ

MATRIS GRACCHORUM.

CAP. XII.

DIces pulchrum eſse inimicos ulciſci. Id neque majus, neque pulchrius cuiquam, atque eſse mihi videtur; ſed ſi liceat republica ſalva ea perſequi. Sed quatenus id fieri non poteſt, multo tempore, multisque partibus inimici noſtri non peribunt; atque uti nunc ſunt, erunt potius, quam reſpublica profligetur, atque pereat.

Eadem alio loco.

Verbis conceptis dejerare auſim, præterquam qui Tiberium Gracchum necarunt, neminem inimicum tantum moleſtiæ, tantumque laboris, quantum te ob has res, mihi tradidiſse: quem oportebat omnium

eo-

eorum, quos ante habuerim liberos, partis eorum tolerare: atque curare, ut quam minimum ſollicitudinis in ſenecta haberem, utique quæcunque ageres, ea velles maxime mihi placere: atque uti nefas haberes rerum majorum adverſum meam ſententiam quidquam facere. Præſertim mihi, cui parva pars vitæ ſupereſt, ne id quidem tam breve ſpatium poteſt opitulari, quin & mihi adverſeris, & rempublicam profliges. Denique quæ pauſa erit? & quando deſinet familia noſtra inſanire? & quando modus ei rei haberi poterit? & quando deſinemus, & habentes, & præbentes, moleſtiis deſiſtere? & quando perpudeſcet miſcenda atque perturbanda republica. Sed ſi omnino id fieri non poteſt; ubi ego mortua ero, petito Tribunatum, poſt me facito, quod libebit, quum ego non ſentiam. Vbi mortua ero, parentabis mihi, & invocabis Deum parentem. In eo tempore, non

pudet

pudet te eorum Deum preces expetere, quos vivos atque præſentes, relictos atque deſertos habueris? Ne ille ſinat Jupiter, te ea perſeverare, nec tibi tantam dementiam venire in animum; & ſi perſeveras, vereor in omnem vitam tantum laboris culpa tua recipias, uti in nullo tempore tute tibi placere poſſis.

Digitized by Google

L1
c
4

Digitized by Google

Digitized by Google